

PISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes · gener-febrer-març 2020 · núm. 155

COEDUCAR, CONSTRUÏM LA IGUALTAT

PISSARRA

Número 155

STEI INTERSINDICAL

EDITA:

STEI
INTERINDICAL

Sindicat de Treballadores i
Treballadors Intersindical de
les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei.cat
E-mail:
mallorca@stei.cat
llevant@stei.cat
inca@stei.cat
menorca@stei.cat
eivissa@stei.cat

**CONSELL DE DIRECCIÓ
I REDACCIÓ:**

Francesc Xavier Alomar Novila
Sebastià Bonet Maimó
Maria Camps Sintes
Francesc Garcias Capella
Dana Garcias Mas
Tomàs Martínez Miró
Lluís Segura Gelabert
Joana Tur Planells

COORDINACIÓ:

Montserrat Nadal Fullana

S'agraeix la col·laboració de les
autores i dels autors dels
articles.

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ

Toni Martínez Miró

Escola de Formació i
Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

DIBUIX PORTADA:

Sara Hernández Pons

FOTOS:

Arxiu Serra d'Or
David Riera
Ensenyants Solidaris
Feminisme a l'escola
Francesc X. Alomar
IES Son Ferrer
Ignasi Serra
Lluís Ballester
Marian Moreno, SUATEA
STEI Intersindical
Internet

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió de les seves autores i
dels seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

ÍNDEX

- 4 EDITORIAL
- 5-7 FEMINISME A L'ESCOLA
FEMINISME A L'ESCOLA
- 8-11 L'IES SON FERRER, UN INSTITUT QUE COEDUCA
XISCA FORNÉS I CATI VANRELL
- 12-13 L'ORGANIZACIÓN DE MUJERES DE LA CONFEDERACIÓ
INTERINDICAL I LA COEDUCACIÓ
MARI LUZ GONZÁLEZ
- 14-15 AL VOLTANT DEL PLA DE COEDUCACIÓ DE ILLES
BALEARS 2019-2022
SANDRA SERRA
- 16-18 PER QUÈ SKOLAE HA PROVOCAT TANT DE RENOU?
MARIAN MORENO
- 19-21 PIN PARENTAL: UN ATAC A L'ESCOLA PÚBLICA, AL
PLURALISME DEMOCRÀTIC I ALS DRETS DE LA INFÀNCIA
JAUME CARBONELL
- 22-23 NOVA PORNOGRAFIA: UN NOU REPTA PER ALS
CENTRES EDUCATIUS
LLUÍS BALLESTER
- 24-31 LEGISLACIÓ, NORMATIVA I DOCUMENTACIÓ QUE
FOMENTEN, PROTEGEIXEN I OBLIGUEN A EDUCAR
PER LA IGUALTAT ENTRE HOMES I DONES I PER AL
RESPECTE A LA DIVERSITAT SEXUAL
- TREBALLANT PER LA COEDUCACIÓ EN L'ÀMBIT DE LA
COOPERACIÓ INTERNACIONAL
JOAN RODRÍGUEZ
- 32-33 ENTREVISTA A MARIA DURÁN DIRECTORA DE
L'INSTITUT BALEAR DE LA DONA
MONTSERRAT NADAL
- 34-36 LES DONES I ELS NOUS REPTES DE LA FORMACIÓ
PROFESSIONAL
TOMEU ESTELRICH
- 37-39 EL PAPER DE LA DONA EN EL MÓN DE LA MÀGIA
FRANCESC XAVIER ALOMAR
- 40-42 MARGALIDA COMAS CAMPS
PERE ALZINA
- 43-47 PRESENTACIÓ DEL CALENDARI 2020 "TEMPS DE
DONES, DONES EN EL TEMPS"
MONTSERRAT NADAL
- 48-49 JORNADA DE FORMACIÓ INTERNA A L'STEI INTERSINDICAL
MONTSERRAT NADAL
- 50-53 SALVAR SALVÀ
CARLES CABRERA
- 54-55 MIQUEL DELS SANTS OLIVER
IGNASI SERRA
- 56-58 RESISTÈNCIA PACÍFICA A L'ESCOLA
DAVID RIERA RIU
- 59-61 JA LA TENIM AQUÍ! ARRIBA LA PISSARRA DIGITAL
- 62

EDITORIAL

Tal com podem llegir en el material editat per l'Organización de Mujeres d'STEs-Intersindical amb motiu del 8 de març, *“el feminisme s'ha desenvolupat i es desenvolupa com un procés fonamental per a l'assoliment dels valors socials d'igualtat i de llibertat en la societat, de tal manera que considerem d'una importància màxima desvetllar-lo al nostre alumnat”*.

El feminisme i, amb ell la coeducació, són la base d'un canvi social important, no només per a aconseguir la igualtat laboral o salarial, per si mateixos prou importants. Des de les entitats que ens declaram feministes, com l'STEI Intersindical, exigim un canvi de societat estructural fet des dels fonaments, en què el neoliberalisme no hi tenguí cabuda: una societat ecologista, antipatriarcal, diversa, plural... En definitiva, una societat en la qual totes i tots siguem lliures.

La bretxa de gènere s'ha obert encara més, perquè novament som les dones les que pateixen d'una manera més directa les conseqüències de la globalització neoliberal. Majoritàriament les dones fan les feines més precàries i més mal remunerats; la tasca de les cures, que no té retribució, és assumida per les dones. Segons Oxfam Intermon, 10,8 bilions de dòlars és el valor econòmic de les cures no remunerades que les dones duen a terme a tot el món.

Totes aquestes polítiques no només afecten la població, sinó també el medi ambient. Fa poc mesos s'ha celebrat a Madrid la Cimera del Social pel Clima, conclosa sense que s'hagi arribat a acords significatius que acabïn amb el deteriorament del planeta; en aquests moments, ens trobam en un camí de no retorn. Cal replantejar estratègies i donar veu al feminisme, perquè el feminisme és necessari i les alternatives que planteja són fonamentals per al salvar el planeta.

Les dones estan molt més sensibilitzades, no és gratuït que moltes activistes mediambientals siguin dones, defensen la Terra, perquè saben que és imprescindible cuidar-la, respectar-la i mantenir-la, ja que és la que ens dona vida. No oblidem Berta Cáceres, d'Hondures; Laura Vásquez, de Guatemala; i Emilsen Manyoma, de Colòmbia, que han estat assassinades per defensar el seu entorn, com han fet i fan altres defensores del medi ambient.

No podem passar per alt l'atac que rep en aquests moments l'escola i sobretot la coeducació per part de partits i entitats de la dreta extrema i de l'extrema dreta, amb la proposta del “pin parental”; al qual ens hauríem de referir més aviat com a “veto parental”. Una mesura que, tot i no tenir un perill legal, pot arribar a tenir un perill “real”, ja que pot aconseguir que el professorat deixi de fer educació per a la igualtat i la diversitat sexual per por i, llavors, passi a la inacció. Per tal d'evitar aquest extrem, des de l'STEI Intersindical reclamam que hi hagi estructures i recursos per part de l'Administració perquè els i les docents comptin amb una estructura que els protegeixi, els ajudi i els assessori.

La paradoxa més curiosa d'aquesta creuada contra el que l'extrema dreta anomena “adoctrinament” escolar és que la lideren aquelles persones, institucions i partits que insisteixen en defensar l'ensenyament d'una determinada confessió

religiosa, la de sectors ultracatólics i ultrasectaris, en tots els trams del sistema educatiu.

Davant això, com a docents estam obligats a garantir que els nostres joves puguin desenvolupar al màxim les seves capacitats, construir lliurement la seva personalitat, accedir a la cultura sense censures i, en definitiva, preparar-los per a l'exercici de la ciutadania democràtica, responsable, lliure i crítica.

XII Congrés de l'STEI Intersindical

Els dies 24 i 25 d'abril de 2020 tindrà lloc en el Casal Pere Capellà d'Algaida el XIIè Congrés de l'STEI INTERSINDICAL, amb el lema “HI SOM!”. Els congressos del nostre sindicat, que se celebren cada quatre anys, tenen la finalitat de fer balanç del treball realitzat, poder debatre i aprovar les línies organitzatives i d'acció sindical, així com també l'elecció de les persones que conformaran els diferents òrgans de direcció de l'STEI INTERSINDICAL.

Des de l'STEI INTERSINDICAL tenim el ferm convenciment que el nostre model sindical s'ha de transformar en el sindicalisme del futur, i aquest fet ens compromet a seguir avançant i a consolidar-nos en els sectors on vàrem néixer; i a l'extensió de la nostra Intersindical a altres sectors, amb el plantejament d'alternatives organitzatives, de mobilització i d'adequació a les noves realitats que afloren en els diferents àmbits en què podem actuar.

Després d'una època convulsa, herència d'una crisi econòmica i unes polítiques que varen retallar molt significativament els drets i recursos de la ciutadania i de les persones treballadores, el nostre sindicat va iniciar un procés de recuperació dels drets perduts que ha donat el seu fruit. Aquest fet ens demostra que ens cal un sindicat fort, obert a la participació de la seva afiliació, garant dels nostres drets, adaptat als nous temps i als nous reptes als quals hem de fer front, però fidel a l'esperit i a les ganes de revolta democràtica que ja eren ben nostres fa més de 40 anys. Des de l'STEI INTERSINDICAL seguim apostant per una resposta contundent als atacs que puguem patir les persones treballadores, els retalls en els serveis públics, així com també en la defensa del nostre territori i dels nostres drets lingüístics i culturals.

La vostra presència i la vostra militància és més necessària que mai per tal que, a través d'aquestes experiències, puguem construir un futur millor.

Arriba la Pissarra Digital

Estam molt contents de poder-vos fer partíceps de la posada en marxa de la Pissarra Digital. Trobareu tota la informació al voltant d'aquesta qüestió a un article que podreu llegir en aquesta mateixa revista.

FEMINISME A L'ESCOLA

Feminisme a l'escola

Feminisme a l'escola va néixer ara fa tres cursos, com a conseqüència de la necessitat que teníem un grup de docents de coordinar-nos entre els diferents centres educatius que treballàvem per la coeducació.

L'objectiu principal del nostre col·lectiu és fer xarxa, fer comunitat, de forma que es faciliti l'intercanvi d'experiències, la compartició de recursos, la resolució de dubtes i, així, poder millorar l'aplicació efectiva de la coeducació a les nostres illes, a totes les etapes.

Dues vegades l'any, el 25 de novembre i el 8 de març, realitzam activitats de foment de la igualtat i de prevenció de les violències masclistes, coordinades entre els diferents centres educatius, en les quals hem arribat a ser fins a 150 centres participants. A part d'això, durant l'any tenim un grup de *Facebook*

on podem aportar idees, materials i recursos. També ens reunim periòdicament en assemblees presencials. Des dels nostres inicis, any rere any, hem vist com les persones implicades en la tasca coeducativa han augmentat d'una manera considerable.

L'objectiu principal del nostre col·lectiu és fer xarxa

El darrer 25 de novembre, *Dia internacional per a l'eliminació de les violències contra les dones*, vàrem dur a terme un projecte col·lectiu en forma d'exposició fotogràfica. Després de dos anys incidint en el nombre de dones assassinades per violència masclista, và-

rem voler fer un bot qualitatiu. L'objectiu era, aquesta vegada, visibilitzar i denunciar les diverses manifestacions de la violència masclista en què els assassinats, desgraciadament, són només la punta visible de l'iceberg. Acostar la realitat a la nostra comunitat educativa, fer-la coneixedora de les violències diàries més subtils, així com també de les més greus, per a elevar el nivell de consciència sobre aquestes i, així, fomentar la seva prevenció, des de l'etapa d'infantil fins al batxillerat, cicles formatius o ensenyaments per a adults.

Cada centre va engrescar el seu alumnat, professorat i famílies en l'elaboració de dibuixos, fotografies i obres gràfiques que representassin aquestes violències. Se'n va fer una selecció i el revelat de les imatges va ser finançat per l'Institut Balear de la Dona i Convivèxit, amb ajudes del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere.

FEMINISME A L'ESCOLA

**INAUGURACIÓ
EXPOSICIÓ
FOTOGRAFICA**

**AMFITEATRE DE SA RIERA (PALMA)
DIVENDRES 22 NOVEMBRE 11.30 H**

G CONSELLERIA
O PRESIDÈNCIA,
I CULTURA I IGUALTAT
B INSTITUT BALEAR DONA

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ, UNIVERSITAT
I RECERCA
B DIRECCIÓ GENERAL
PRIMERA INFÀNCIA, INICIACIÓ
COMUNITAT EDUCATIVA

ibd Institut
Balear de
la Dona

CONVIVÈXIT Impuls per a
la Convivència
d'Escolars

Pacto de Estado
contra la violencia de género

Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones

Exposició fotogràfica 22 de novembre

FEMINISME A L'ESCOLA

25 N

#SomCentreAdherit
#FeminismeALEscola
#EscolesContraElMasclisme

Amb el suport de

CEE SON FERRIOL	CIFP SON LLEBRE	IES INCA
CEIP ANSELM TURMEDA	COL-LEGI CIDE	IES ISIDOR MACABICH
CEIP ANTONIA ALZINA	COL-LEGI ESCOLANIA DE LLUC	IES JOAN ALCOVER
CEIP CAN BRIL	COL-LEGI SANTA MAGDALENA SOFÍA	IES JOSEP FONT I TRIAS
CEIP ELEONOR BOSCH	COL-LEGI SANT BONAVENTURA (ARTÀ)	IES JOSEP MARIA LLOMPART
CEIP ELS MOLINS	COL-LEGI SANT FRANCESC D'ASSÍS (PALMA)	IES JOSEP SUREDA I BLANES
CEIP ES MOLINAR	COL-LEGI SANT FRANCESC D'ASSÍS (SA POBLA)	IES LA RIBERA
CEIP ES PONT	EI ES PI GROS	IES LLUCMAJOR
CEIP JAUME VIDAL I ALCOVER	EI SA GRADUADA	IES MADINA MAYURQA
CEIP JOAN VENY I CLAR	EI TONINAINA	IES MARRATXI
CEIP MARIA ANTÒNIA SALVÀ	ESCOLA ES LICEU	IES MOSSÈN ALCOVER
CEIP MELCIOR ROSSELLÓ I SIMONET	IES ALBUHAIRA	IES NOU LLEVANT
CEIP NADAL CAMPANER ARROM	IES ALCÚDIA	IES POLITÈCNIC
CEIP NOU	IES ANTONI MAURA	IES PORRERES
CEIP NOVA CABANA	IES AURORA PICORNELL	IES PORTO CRISTO
CEIP RAFAEL NOU	IES BENDINAT	IES PUIG DE SA FONT
CEIP RAFAEL VELL	IES BERENGUER D'ANOIA	IES RAMON LLULL
CEIP REI JAUME I	IES BINISSALEM	IES SA BLANCA DONA
CEIP REI JAUME III	IES CAN BALD	IES SANTA MARGALIDA
CEIP ROBINES	IES CAPDEPERA	IES SANTA MARIA
CEIP S'ARANJASSA	IES CTEIB	IES SANTANYÍ
CEIP SANT FERRAN DE SES ROQUES	IES DAMIÀ HUGUET	IES SES ESTACIONS
CEIP SANT JORDI	IES EMILI DARDER	IES SINEU
CEIP SES QUARTERADES	IES FELANITX	IES SON CLADERA
CEIP SON BASCA	IES GUILLEM CIFRE DE COLONYA	IES SON FERRER
CEIP SON CALIU	IES GUILLEM COLOM CASASNOVAS	IES SON PACS
CEPA FRANCESC DE BORJA MOLL		IES SON RULLAN

L'exposició es va inaugurar dia 22 de novembre a un gran acte conjunt al Palma Arena, on hi assistirem alumnat i professorat de tots els centres participants, així com la presidenta del Govern de les Illes Balears i altres autoritats. L'alumnat de l'IES Son Ferrer va fer una performance anomenada "Joc de nines". A l'escena, apareixien grups de nines que representaven diferents jocs en un pati d'escola i cantaven les cançons infantils associades. En un moment donat, es congelava l'escena de cada joc i es representava un tipus de violència masclista.

La coeducació és important perquè la igualtat formal que tenen les dones a l'Estat esdevengui una igualtat real

Després d'aquest acte inaugural, l'exposició esdevé itinerant i s'inicia així un recorregut per tots els centres participants, així com per altres entitats que sol·liciten acollir-la. D'aquesta forma es pretén acostar-la i fer-la visible al màxim nom-

bre possible d'indrets de les Illes. És una col·lecció d'imatges que representen des de les violències més quotidianes com, per exemple, el desequilibri en les tasques domèstiques o l'assetjament sexual als carrers, fins a les més cruels i explícites, com la mutilació genital femenina o el matrimoni infantil.

Finalment, cal recordar que la

coeducació és important perquè la igualtat formal que tenen les dones a l'Estat esdevengui una igualtat real, en la qual el desenvolupament de la seva potencialitat humana es faci amb independència del sexe. ■

L'IES SON FERRER, UN INSTITUT QUE COEDUCA

Xisca Fornés,
coordinadora de la Comissió de Convivència de l'IES Son Ferrer
Cati Vanrell,
coordinadora de la Comissió de Coeducació de l'IES Son Ferrer

La Llei 11/2016 d'Igualtat de dones i homes indica en el seu capítol dedicat a l'educació que l'administració educativa ha de garantir que, a tots els centres educatius, hi hagi una persona responsable de la coeducació, encarregada d'impulsar la igualtat de gènere i que faciliti un millor coneixement dels obstacles i les discriminacions que dificultin la plena igualtat entre homes i dones. L'IES Son Ferrer no va esperar a l'aparició d'aquesta llei ni a l'obligatorietat que aquesta suposa en el treball en coeducació. Ja fa molts d'anys que treballam per una educació en igualtat. Abans de l'aparició de la responsable en coeducació, la Comissió de Convivència de l'institut ja dedicava molts d'esforços en aquest sentit. Per tant, partim d'una feina que s'ha anat conso-

lidant i que, a hores d'ara, realitzam conjuntament i de forma indissoluble les comissions de Convivència i de Coeducació.

La feina en coeducació es remunta a un grapat d'anys enrere, moment en que es va començar a teixir la xarxa de treball entre alumnat i professorat

Com hem dit, la feina en coeducació es remunta a un grapat d'anys enrere, moment en que es va començar a teixir la

xarxa de treball entre alumnat, professorat i altres membres de la comunitat educativa, que tants bons resultats ha donat. La tasca que s'ha realitzat ha convertit el nostre alumnat en agents difusors de la igualtat dins i fora del centre. Enguany comptam amb aproximadament 100 membres de la comunitat educativa que formen part activa de la Comissió de Convivència i Coeducació. Vist això, ens atrevim a dir que una gran part de la comunitat educativa del nostre institut treballa per la coeducació. Això ens fa venir al cap les paraules de na Marina Subirats parlant del feminisme quan afirma: "Més val cent persones fent una passa, que una de sola fent-ne cent".

Si hem de parlar de la nostra forma de treballar, direm que tractam temes con-

ACTE 25/11 2018 "Nom a les cadires"

crets al llarg de cada curs escolar. La invisibilització de la dona, els micromasclismes, el llenguatge inclusiu, la diversitat sexual i l'educació afectivosexual han estat els eixos que hem treballat durant els darrers cursos. Per a poder desenvolupar aquesta tasca, involucram tot el claustre. Així, per exemple, a l'hora de treballar els micromasclismes, hi varen col·laborar tots els departaments. I de quina manera? Doncs cada setmana un departament havia de posar un vídeo de curta durada a cadascun dels grups on feia classe. Aquests vídeos posaven de manifest els micromasclismes que ens envolten en el nostre dia a dia sense que en siguem conscients. Els departaments varen haver de fer aquesta activitat dos cops al llarg del curs; en canvi, l'alumnat va rebre un vídeo setmanalment, amb la qual cosa s'hi va poder treballar amb profunditat i no només de forma puntual.

L'activitat que potser més ens ha marcat va ser la del "Nom a les cadires", realitzada el curs 2017-2018

El llenguatge inclusiu també ha estat un dels temes a tractar. Una subcomissió de la Comissió de Convivència revisava el llenguatge present a les circulars enviades a les famílies, els correus interns o la retolació del centre. Seguint les indicacions de la Universitat de les Illes Balears, es varen donar una sèrie de recomanacions que es feren arribar a tot el claustre tot aprofitant les reunions de departament. A més a més, aquesta mateixa subcomissió es va encarregar de revisar els llibres de text per a localitzar l'ús sexista del llenguatge o de les imatges que hi apareixen.

Aquest curs 2019-2020 ens hem centrat en la realització d'activitats relacionades amb l'educació afectivosexual. D'una banda, comptam amb els tallers que ens ofereix l'Ajuntament de Calvià i, per l'altra, els diferents departaments també són els encarregats de fer una activitat trimestral sobre aquest tema. És la Comissió de Convivència i Coeduca-

ACTE 25/11 2018 "Aturem l'espiral de violència masclista"

ció qui ha seleccionat les activitats a partir de material com el de l'Ajuntament de Mataró. La prevenció de conductes discriminatòries, les noves masculinitats, la diversitat afectivosexual i de gènere, la igualtat de gènere, els mites de l'amor romàntic... són diferents temes que es tractaran dins l'àmbit de l'educació afectivosexual.

És evident, per tot el que acabam d'exposar, que el claustre de l'IES Son Ferrer coeduca gràcies a les activitats preparades des de les comissions de Convivència i Coeducació. Per tenir aquesta capacitat ha estat necessària una formació continuada que segueix en el curs actual. Ja el 2016 vàrem fer el curs "El personal docent com a agent en coeducació". Però va ser l'any 2017 amb el curs "Cap a la coeducació en els centres educatius" -del qual ara en feim la segona part-, quan l'IES Son Ferrer es va donar a conèixer com un dels centres pioners en coeducació a les Balears; la qual cosa va fer que se'ns demanàs que participàssim en la formació d'altres docents

compartint la nostra experiència. El 2018 la nostra formació es va basar en la creació d'un pati inclusiu i coeducatiu. També l'any passat vàrem participar en el programa Erasmus+ "Conflict management in European schools" amb socis de Finlàndia, Hongria, Itàlia i Eslovènia, país en el qual alumnat de la Comissió de Convivència va exposar la seva feina en coeducació.

I és que de fet, el paper actiu en coeducació no és només tasca del professorat de la Comissió de Convivència i Coeducació. L'alumnat que forma aquesta Comissió rep formació a partir de múltiples activitats i tallers i, així, es converteix en formador d'altres alumnes. El seu protagonisme en qualsevol acte i formació és absolut.

Si passam a parlar de les activitats que feim a Son Ferrer, volem diferenciar aquelles amb les quals coeducam i que es realitzen al llarg del curs d'aquelles amb les quals conscienciam i que es desenvolupen de forma puntual en una

HAKA FEMINISTA AMB CATA COLL. ACTE 25/11 2019: "Això no és un joc de nines"

data assenyalada. Com deim, coeducam a partir d'activitats que es desenvolupen al llarg del temps. Per no convertir aquesta exposició en una simple llista d'activitats, en farem una selecció. Entre aquestes volem destacar la més antiga i que, malgrat això, no ha perdut la seva força per a entendre la magnitud de la violència masclista. Quan hi ha un assassinat per violència de gènere, sona un timbre a les 12.30 hores que dona inici al "Minut de silenci". Durant aquest temps, que no coincideix amb cap canvi de classe, s'aturen totes les activitats i durant un minut retem un homenatge a la víctima. El silenci que es produeix a l'institut és esfereïdor. També per a prendre consciència d'aquesta xacra cada any inauguram un comptador que indica el

nombre de víctimes de la violència masclista des de principi de curs. Aquest comptador varia cada any. Enguany és una silueta projectada al terra del hall que té al bell mig la xifra de víctimes des del mes de setembre, 26 en el moment en què s'escriuen aquestes línies. Vàrem decidir anar variant el comptador per a evitar que l'alumnat s'hi acostumàs i, per aquest motiu, perdés la seva finalitat que sempre és prendre consciència de les enormes proporcions d'aquesta violència cap a les dones. Una altra activitat, senzilla de realitzar però que dona molt bons resultats per aconseguir la humanització de les víctimes, és la "Ressenya al suro". Aquesta ressenya fa referència a un aspecte de la vida de la víctima amb el qual se li dona una di-

menió més humana que va molt més enllà de ser només una xifra.

L'activitat que potser més ens ha marcat va ser la del "Nom a les cadires", realitzada el curs 2017-2018. Va consistir en posar al respall d'una cadira de cada aula el nom de cada víctima, la seva edat i la data de la seva mort. L'alumnat va veure créixer el nombre de cadires que tenien un nom a mesura que passava el curs. Amb aquestes cadires es va celebrar un emotiu acte dia 25 de novembre d'aquell curs.

I és que, a més de coeducar en el dia dia escolar, a Son Ferrer també conscienciam amb la commemoració de dates puntuals com el 23 de setembre, Dia Internacional contra la tracta de dones; 15 d'octubre, Dia de les escriptores; 11 de febrer, Dia de les dones científiques; 23 d'abril, Dia del llibre; i, sobretot, els dies 25 de novembre i el 8 de març.

I enllaçant amb una data tan important dins la coeducació com és el 25 de novembre, hem d'esmentar l'acte que vàrem realitzar el 2018, en què l'alumnat de convivència va representar "L'espiral contra la violència masclista" mentre recordava, com feim cada any, el nom de cadascuna de les dones assassinades al llarg de l'any.

Una altra data importantíssima dins el calendari feminista és el 8 de març. Fa dos cursos vàrem donar protagonisme a

les dones invisibilitzades al llarg de la història amb una sèrie de monòlegs que baix el títol de "Que el nostre nom no s'esborri de la història" ens varen donar a conèixer dones oblidades com Hipàtia, la Reina de Mallorca, Sta. Teresa de Jesús, Víctor Català, Ada Byron, Jane Goodall, Margarita Salas... Dones importantíssimes del món de les lletres i de les ciències sense les quals el món que coneixem no seria el mateix. Un tast d'aquests monòlegs va ser la cloenda de la manifestació que va tenir lloc a Palma dia 8 de març, Dia de la Dona. Fent un resum sobre el nostre darrer 8 de març, dir que, emmarcant les activitats dins la recerca de referents femenins, convidarem la futbolista mallorquina de talla internacional, Cata Coll, a celebrar aquesta dia amb nosaltres. Ella es va desplaçar fins a Son Ferrer per a compartir les seves experiències dins un món tan masculinitzat com és el del futbol. Després de contar-nos les seves vivències, l'alumnat va disputar un partidet de futbet amb na Cata Coll com una jugadora més. No podem acabar de parlar d'aquest acte sense recordar que es va donar inici a aquest partit amb la haka feminista, que tant ressò mediàtic va tenir, i que també es va executar a la cloenda de la manifestació que el 8 de març de 2019 va tenir lloc a Palma

L'IES Son Ferrer ha format part activa en totes les assemblees i actes organitzats pel moviment Feminisme a l'escola

Per acabar, no podem oblidar que l'IES Son Ferrer ha format part activa en totes les assemblees i actes organitzats pel moviment Feminisme a l'escola, d'ençà de la seva constitució ara fa tres cursos. És per això que dia 25 de novembre la performance "Això no és un joc de

nines", realitzada per alumnat de l'IES Son Ferrer, va ser la peça amb la qual es va inaugurar l'exposició fotogràfica itinerant, elaborada per més de 80 centres educatius i organitzada des de Feminisme a l'escola, per a denunciar els diferents tipus de violències masclistes que pateixen les dones: la prostitució, la mutilació genital, el matrimoni infantil, les granges de dones embarassades i, per damunt de totes elles, l'assassinat.

I ara, a les portes d'un nou 8 de març, no deixam de treballar per una escola inclusiva, oberta, tolerant i respectuosa amb la diversitat, que educui i formi des de la perspectiva de gènere. Perquè estam segures que la coeducació és la clau. La coeducació és necessària i imprescindible, ara més que mai. ■

25/11/19. ACTE CONJUNT DE FEMINISME A L'ESCOLA. PERFORMANCE DE PRESENTACIÓ DE L'IES SON FERRER

"Això no és un joc de nines"

L'ORGANIZACIÓN DE MUJERES DE LA CONFEDERACIÓN INTERSINDICAL I LA COEDUCACIÓ

Mari Luz González Rodríguez
responsable de l'Organización de Mujeres

L'Organización de Mujeres de la Confederación Intersindical és una organització que aglutina totes les dones que formam part del sindicat, som feministes i, des d'aquest espai, treballam la problemàtica particular de les dones en l'àmbit laboral i la reivindicació dels nostres drets en tots els sectors. Sobre tot, aquells derivats de l'embaràs i la maternitat.

Però no només ens centram en l'àmbit laboral, des de l'Organización de Mujeres participam en totes aquelles plataformes que vetllen per la consecució de la igualtat real i efectiva entre homes i dones, aquelles que lluiten contra les violències masclistes, així com aquelles que reivindiquen la igualtat legal i el respecte social envers la diversitat afectivosexual. Denunciam totes aquelles actuacions que vagin en contra dels drets humans.

I com no podia ser d'altra manera des de l'Organización de Mujeres, com a part d'un sindicat la major representació del qual es troba en el sector educatiu, apostam al 100% per la coeducació. Defensem el dret del nostre alumnat a formar-se en feminisme perquè el feminisme, a més d'un moviment social i polític, té dos àmbits de lluita: el primer el de la lluita per a assolir la igualtat completa en l'aspecte econòmic, social i cultural; i la segona, té com a objectiu construir una societat en què se superi la

jerarquia patriarcal que posa l'home en el centre de tot.

Per això apostam per una educació en igualtat, creim que la coeducació és fonamental per a aconseguir que la societat canviï i és prioritari treballar-la a les aules des de la més tendra infantesa. Estam totalment convençudes que l'educació en igualtat i contra la violència masclista ens durà a una societat més justa, compensadora de desigualtats, pacífica, ecologista; en definitiva, una societat sana.

Creim que la coeducació és fonamental per a aconseguir que la societat canviï

Des de la nostra organització, i amb la finalitat de facilitar la feina a les nostres companyes i companys, elaboram materials coeducatius que duim als centres perquè els coneguin i els emprin en el seu dia a dia.

Així elaboram propostes didàctiques per al 25 de Novembre, Dia Internacional per a l'Eliminació de tota casta de Violència cap a les Dones, amb el desenvolupament d'activitats per a donar resposta a tot tipus d'alumnat. Per això realitzam activitats des de 0 anys fins a persones adultes. Activitats realitzades per a conscienciar l'alumnat sobre la gravetat de les violències que patim les dones i la necessitat d'un canvi estructural per a eradicar-les de la societat.

Podeu accedir als nostres materials en aquest enllaç:

<http://stei.cat/materialsdona>

Un altre dels nostres materials, molt valorat per les i els docents, és el calendari coeducatiu "Temps de dones, dones en el temps". Aquest calendari substitueix les efemèrides relatives al santoral per efemèrides sobre les dones, les nostres lluites, les nostres vides i les nostres aportacions a la història. 365 dies, 365 efemèrides feministes. Amb aquest material tenim un doble objectiu: per una banda, contar la història de l'altra meitat de la població, les dones, les eternament silenciades. La història ha estat contada per homes i per als homes, amb aquest treball intentam demostrar que les dones hem contribuït a construir la història, encara que no se'ns hagi visibilitzat. I per l'altra, donar referents a les nines, en destacar les dones i les seves aportacions en tots els camps del saber i de la ciència.

Intentam demostrar que les dones hem contribuït a construir la història

Dins aquest calendari destacam dones importants en la temàtica que s'hi tracta, però també adquirim un compromís: visibilitzar les dones de tot l'Estat espanyol que també han estat silenciades i que no han tengut el reconeixement que es mereixen.

Una altra de les premisses que tenim és triar il·lustradores novelles per a donar-los una empenta en la seva carrera. Són 4.7000 calendaris els que s'editen en diferents llengües de l'Estat: català, gallec i asturià i castellà.

Com que és material coeducatiu, se sol distribuir principalment en centres educatius; i per aquest motiu, al final del calendari apareixen activitats per a treballar amb l'alumnat distribuïdes per trams d'edat des de 0 anys fins a persones adultes.

Us animam a visitar la nostra pàgina web on trobareu el nostre calendari i tots els materials elaborats, tant les activitats com una biografia de cada una de les dones destacades en aquest.

També podeu accedir a calendaris d'altres anys:

<http://organizaciondemujeres.org/calendar/>

I en darrer terme, un altre dels materials que elaboram i que també és important és la revista "El Clarión" del 8 de març, una publicació amb temàtica feminista, escrita per dones i amb articles en què es destaquen les aportacions de dones a l'assoliment dels nostres drets, on feim visible la

problemàtica de les dones en altres indrets, i on també elaboram activitats per a fer a l'aula; activitats enfocades a conscienciar l'alumnat de la importància de les dones en la construcció de l'imaginari col·lectiu, perquè sense les dones la història està contada d'una manera esbiaixada i sense ser fidel a la realitat. Perquè les dones hem estat, estam i estarem en la societat i participam activament en la construcció de la Història de la Humanitat.

L'educació fa les persones lliures i no consentirem la ingerència des de distints sectors ultraconservadors

Podeu trobar la nostra revista en el següent enllaç:

<http://organizaciondemujeres.org/category/el-clarion-8-marzo>

Des de l'Organización de Mujeres volem llançar un missatge: l'educació fa les persones lliures i no consentirem la ingerència des de distints sectors ultraconservadors que intenten evitar una formació integral del nostre alumnat perquè siguin persones adultes, independents, crítiques i valentes. ■

AL VOLTANT DEL PLA DE COEDUCACIÓ DE ILLES BALEARS 2019-2022

Sandra Serra Teruel
Secretaria de la Dona STEI Intersindical

Durant el curs 2018-2019, l'STEI Intersindical va col·laborar, des d'un principi, en l'esborrany del Pla de coeducació de les Illes Balears. Primer, amb la nostra assistència a la reunió on se'ns informava de la intenció d'elaborar aquest Pla i se'ns demanava col·laboració; i després, amb la presentació d'esmenes com a sindicat i com a membres del Consell Escolar de les Illes Balears.

Valoram molt positivament que el Govern de les Illes Balears, Convivèxit i l'Institut Balear de la Dona, hagin elabo-

rat, amb la col·laboració de centres educatius, serveis i altres entitats, com és la nostra, **aquest Pla de coeducació perquè és una bona eina per a incorporar l'educació afectivosexual a les escoles, a totes les etapes educatives.** I més quan, en els darrers temps, les persones docents veuen qüestionada la seva tasca educativa per part d'alguns partits polítics i del sector més reaccionari de la societat.

Tot i que, ja en l'article 2 de la Declaració Universal dels Drets Humans (ONU-1948), es fa referència a que: *"Tota persona té tots els drets i llibertats pro-*

clamades en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o de qualsevol altre índole (...)". No ha estat fins a la primera dècada del 2000 que, realment, s'ha començat a treballar per la coeducació.

En l'àmbit de l'Estat Espanyol, destaquen la **Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la Violencia de Género**, que dedica el Capítol 1 a l'àmbit educatiu i, específicament, l'article 4 a *Principis i valors del sistema educatiu*, en que es destaca l'educació en el respecte

dels drets i llibertats fonamentals i de la igualtat entre homes i dones, des d'educació infantil fins a l'educació universitària.

També es fa referència a la *Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres*, en els seus articles 23 i 24. N'hi ha d'altres, com la *Ley 2/2010, de 3 de marzo, de salud sexual y reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo* o la *Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa (LOMCE)*. Aquesta darrera ens planteja una paradoxa perquè, tot i que parla de fomentar la igualtat efectiva entre homes i dones, la prevenció de la violència de gènere i la no discriminació, en el seu articulat, per una altra banda, permet la concertació de centres que segreguen per sexe, qüestió que va en la línia oposada a la coeducació i que és un dels motius pels quals, des d'un principi, l'STEI Intersindical n'ha demanat la seva derogació.

Aquest Pla de coeducació és una bona eina per a incorporar l'educació afectivosexual a les escoles

En l'àmbit territorial, des de 2016, tenim la *Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per eradicar l'LGTTBI fòbia*, la *Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes*, en què es legisla perquè l'educació sigui amb perspectiva de gènere i de respecte a la diversitat afectivosexual; amb una especial atenció a la formació de tota la comunitat educativa en matèria de coeducació.

Amb el *Pla de Coeducació de les Illes Balears 2019-2022*, s'ha fet una passa més perquè la igualtat i el respecte a la diversitat sexual siguin part de la formació en valors que s'ofereix a l'alumnat dins l'aula, ja que la coeducació és

PLA DE COEDUCACIÓ DE LES ILLES BALEARS

2019 - 2022

GOVERN
ILLES
BALEARS

un dret del nostre alumnat i un deure del sistema educatiu.

Dia 19 de desembre de 2019, va tenir lloc la presentació del Pla de coeducació al Consolat de la Mar; en representació de l'STEI Intersindical hi va anar el nostre secretari general, Miquel Gelabert. Hi assistiren membres del Govern com la presidenta Francina Armengol, el conseller d'Educació Martí March i la directora de Convivència Marta Escoda, que va comentar que aquest Pla revisaria l'enfocament dels continguts, els mètodes d'ensenyament i els aspectes organitzatius per a avançar en la cons-

truïció de models d'identitat no sexistes; i que serà el full de ruta per aconseguir que tots els centres de les Illes incorporin la coeducació a les aules.

El nostre sindicat des de sempre ha treballat per la coeducació i, més específicament, des de l'any 2000 quan es va crear la Secretaria de la Dona, amb l'elaboració de material coeducatiu com els calendaris "*Temps de Dones*" i les Propostes Didàctiques del 25N i 8M... I per tant, ens alegrem molt que el Govern de les Illes Balears hagi presentat aquest Pla de Coeducació i vigilarem la seva evolució. ■

PER QUÈ SKOLAE HA PROVOCAT TANT DE RENOU?

Marian Moreno Llanea,
SUATEA, redactora del Programa Skolae

Des dels anys 80 (sense tenir en compte les precursoras que varen ser les mestres de la República) existeix un corrent coeducador important a l'Estat espanyol; des d'aquests anys, han anat apareixent publicacions, referents i idees perquè el professorat, de manera voluntària, dugui la igualtat i el respecte per la diversitat a l'aula.

Ningú parlava d'això, al públic en general no li interessava, ni a les administracions educatives que no ho prioritzaven i, per tant, permetien que el compliment de la llei fos voluntari.

Un dels primers casos de persecució pel fet de ser coeducadora el va sofrir, l'any 2005, la nostra gran mestra Mª José Urruzola Zabalza

Un dels primers casos de persecució pel fet de ser coeducadora el va sofrir, l'any 2005, la nostra gran mestra M. José Urruzola Zabalza, amb la seva "Guía para chicas", una publicació que encara avui és tot un referent per a les aules. Sectors reaccionaris liderats per l'Arquebisbat de Castella La Manxa i el diari ABC varen orquestrar una

campanya d'assetjament i atac obert en contra d'Urruzola, i ella escrigué un comunicat en relació a aquest fet en què denunciava:

"El seu abús de poder i la seva intenció d'acoquinar, coaccionar, fer callar veus, que aposten per un nou model de desenvolupament humà.

Denuncio, així mateix, les calúmnies, injúries i desqualificacions que aquests sectors han fet de la meva persona."

I allí està la clau d'aquestes estratègies de la ultradreta i de sectors afins: **acoquinar, coaccionar, fer callar.** L'objectiu ni tan sols són les accions

puntuals que denunciïn, l'objectiu real és estendre la cultura de la por entre el professorat i la desconfiança entre les famílies, de forma que arribi el moment en què no necessitin ja ni posar denúncies perquè el professorat ha passat a la inacció i algunes famílies estan en una guerra fictícia que els han inventat amb l'objectiu d'enfonsar l'escola pública.

Un cas semblant, anys després, és el del Programa Skolae. Skolae és un programa de coeducació sistemàtic i generalitzat a tota la xarxa de centres públics i concertats de Navarra. Sorgeix de l'anterior govern de la Comunitat Foral quan es planteja com fer complir les lleis que obliguen a dur la igualtat i

el respecte per la diversitat a l'aula. Així, es conforma un equip de persones expertes, jo inclosa, que ens vàrem posar a redactar un programa, amb la formació del professorat necessària i totes les activitats per a tots els nivells educatius.

Skolae té com a objectiu principal: *“Elegir el projecte vital propi des de la llibertat i la diversitat d'opcions, sense condicionants de gènere, aprenent a identificar les desigualtats, a lluitar contra elles i a exercir el seu dret a la igualtat en l'àmbit de la seva cultura, religió, classe social, orientació o identitat sexual, situació funcional, etc.”*

1. Skolae té la seva base en quatre grans eixos temàtics:
2. Crítica i responsabilitat davant la desigualtat.
3. Autonomia i independència personal.
4. Lideratge, empoderament i participació social.
5. Sexualitat i bon tracte.

Es distingeix d'altres plans d'igualtat en l'ensenyament, com el d'Andalusia o el d'Euskadi, en que el seu compliment és obligat per a tot el professorat dels centres sostinguts amb fons públics, per tant la formació és obligatòria per als claustres complets.

En un moment determinat, la campanya electoral autonòmica del 2019, la dreta de Navarra (Navarra Suma) trià Skolae com a diana dels seus atacs, més concretament allò relatiu a la sexualitat, tot i que també varen llançar els seus impropis contra la idea d'igualtat, estereotips, etc. Des de les xarxes socials, l'odi de la ultradreta a la igualtat i a la diversitat sexual es va traduir en atacs personals a les persones que havíem redactat el Programa, amb paraules com “pederastes, pedòfiles, pro prostitució de menors, corruptores de menors”.

La coeducació, fins i tot, ens va dur a testificar en el Tribunal Superior de Justícia de Navarra, a tancar algunes de les nostres xarxes socials i, per altra banda, també a rebre el Premi de

l'Educació de les nines i les dones 2019 de la UNESCO.

A dia d'avui, els atacs continuen; però si qualche cosa ens ha ensenyat Skolae és que és possible complir les lleis respecte de la igualtat a les aules, que l'alumnat i el professorat ha agraït els materials i les reflexions, i que Skolae ja ha deixat empremta en pro de la igualtat i el respecte a la diversitat sexual.

Les autoritats educatives haurien de protegir el seu professorat, haurien de tenir una forta postura de defensa dels valors universals a les aules, haurien de dotar, d'una manera generalitzada, el sistema educatiu d'educació sexual i de coeducació, perquè la democràcia es mantindrà i millorarà si preparam les següents generacions per a construir una societat millor, allunyada dels feixismes i de la violència.

Les coeducadores no ens rendirem, seguirem els ensenyaments de la nostra gran mestra M. José Urruzola Zabalza, que sempre ens recomanava tenir “paciència revolucionària”. Per tu, M. José, per totes les nostres mestres, seguim coeducant.

El passat 15 de juny de 2019, el Ple d'STEs-Intersindical va aprovar per unanimitat una Resolució en suport al Programa Skolae. Aquest és el text que es va acordar:

Davant la intolerància, la Confederació d'STEs-i dona suport al Projecte SKOLAE

Des de 2017, el govern de Navarra (format per Geroa Bai, EH Bildu, Podemos i Izquierda-Ezquierda) va posar en marxa el Projecte SKOLAE, que és un pla de coeducació obligatori per als centres públics i concertats de la

Comunitat Foral i que ha format fins al moment 2.200 docents. Des del primer moment, el programa suscità crítiques per part d'amplis sectors de la dreta i ultracatòlics i el passat mes d'octubre el varen recórrer perquè, diuen, suposa adoctrinament, un pensament únic i no té consens. Després de la presentació

Per això, resulta del tot indignant que deu professionals de l'educació que es dediquen a difondre entre l'alumnat els valors de la igualtat, l'eradicació de la violència cap a les dones i el respecte a la diversitat siguin víctimes d'un assetjament que es fonamenta en prejudicis ideològics que ens recorden,

de diverses denúncies, les persones responsables del programa han hagut de presentar-se a declarar com a testimonis davant l'Audiència de Navarra el passat 14 de juliol.

Les autoritats educatives haurien de protegir el seu professorat

SKOLAE du a les aules la coeducació, és a dir, ensenyaments d'igualtat entre homes i dones, diversitat sexual, rols de gènere, eradicació de les violències, discriminacions i exclusió. No és una assignatura concreta, sinó que forma el professorat.

tristament, el passat nacional-catòlic. Entenem que no hi pot haver equidistància en aquesta qüestió. La llibertat, la democràcia i la igualtat són valors que no es poden qüestionar.

Davant la intolerància de sectors de la ultradreta i ultracatòlics, la Confederació d'STEs-i, en el Ple confederal celebrat el 15 de juny de 2019, manifesta el seu suport i solidaritat cap als companys i companyes que han desenvolupat el Projecte SKOLAE amb professionalitat i que han estat vilipendiats per això.

A més, exigirem una formació que fomenti la igualtat d'oportunitats i la justícia al temps que mantenim el nostre compromís amb la coeducació, la inclusió de la perspectiva de gènere i l'empoderament de dones i nines des de l'educació, la prevenció de la violència masclista i el respecte a la diversitat d'orientació i identitat sexual.

Ensenyar aquests valors no és adoctrinar, és transmetre eines essencials per al futur del nostre alumnat i de la societat en general. Entenem que adoctrinen els que, des de les seves conviccions religioses i conviccions personals, intenten imposar-los al conjunt de la societat.

Ple d'STEs – Intersindical / Madrid, 15 de juny de 2019. ■

PIN PARENTAL: UN ATAC A L'ESCOLA PÚBLICA, AL PLURALISME DEMOCRÀTIC I ALS DRETS DE LA INFÀNCIA

Jaume Carbonell

Vox –el partit on es fon el franquisme històric amb els postulats de la nova extrema dreta– cavalca a galop en l'educació. La seva primera iniciativa és el Pin parental, mecanisme que permet a les famílies vetar activitats i continguts que s'oposin a les seves creences morals i ideològiques.

Aquesta iniciativa tracta d'arrossegar els altres partits de la dreta –Partit Popular i Ciutadans–, els quals governen en les comunitats autònomes de Madrid, Andalusia i Múrcia. El Ministeri d'Educació ha interposat un recurs perquè no s'apliqui el veto, ja que entén que vulnera la legalitat democràtica i els drets de la infància. Els continguts que es qüestionen per part de Vox són, de moment, els relacionats amb la diversitat afectiva-sexual i la igualtat de gènere. Per això també s'han pronunciat en contra seva diversos col·lectius educatius i socials, entre ells els feministes i LGTBI.

Això del Pin parental no pot llegir-se com una proposta aïllada, sinó que forma part d'una ofensiva que les forces conservadores i reaccionàries van forjant des de fa temps i que, de ben segur, amb el nou govern d'esquerres, emergiran amb més virulència almenys en tres direccions i contextos.

La primera ofensiva és la de la privatització, concretada en la lliure elecció de centre, un procés que poc té a veure amb la llibertat educativa real, amb un dret democràtic i molt menys amb la igualtat d'oportunitats, perquè genera un alt grau de segregació i marginació. El seu discurs és clar: primer triem el centre que més ens convé per la nostra posició social i després fem un ús extensiu i abusiu de la llibertat per imposar el que els nostres fills han d'aprendre en funció dels nostres interessos particulars, de les nostres con-

viccions ideològiques i de les nostres creences religioses.

Forma part d'una ofensiva que les forces conservadores i reaccionàries van forjant des de fa temps

La segona ofensiva, expressada de forma encoberta, tracta de deteriorar la imatge de l'escola pública, atribuint-li a aquesta, mitjançant una basta manipulació, la falta de llibertat i l'adoctrinament ideològic. Per aconseguir tal propòsit no és necessari demostrar res amb dades i evidències. N'hi ha prou amb generar soroll mediàtic, confusió entre les famílies, por entre el professorat i dubtes i incerteses sobre el funcionament present i futur de l'escola pública, en un moment que aquest model escolar gaudeix de tanta o més qualitat que l'escola concertada. El futur sí que els preocupa i molt: perquè la pugna per la captació de més alumnat –clients, en diuen– augmenta en un moment de progressiu descens demogràfic. Una batalla d'enorme calat per l'hegemonia educativa i cultural.

La tercera ofensiva se situa en l'àmbit internacional i és compartida per tots aquells països governats o amb una influència poderosa de l'extrema dreta, i encoratjada per grups evangèlics extremistes o ultracatólics. La llista és llarga i ve des de lluny. N'hi ha prou de recordar, a títol d'exemple, les negatives de bastants centres nord-americans a ensenyar la teoria darwinista de l'evolució o, més recentment, les temptatives de l'activisme dels drets dels homes blancs –que no humans– que “se senten discriminats”; la cacera de bruixes empresa contra la presència de Pablo Freire a les aules per part del govern brasiler de Bolsonaro; o les pressions de pares i mares perquè no es passin certs vídeos

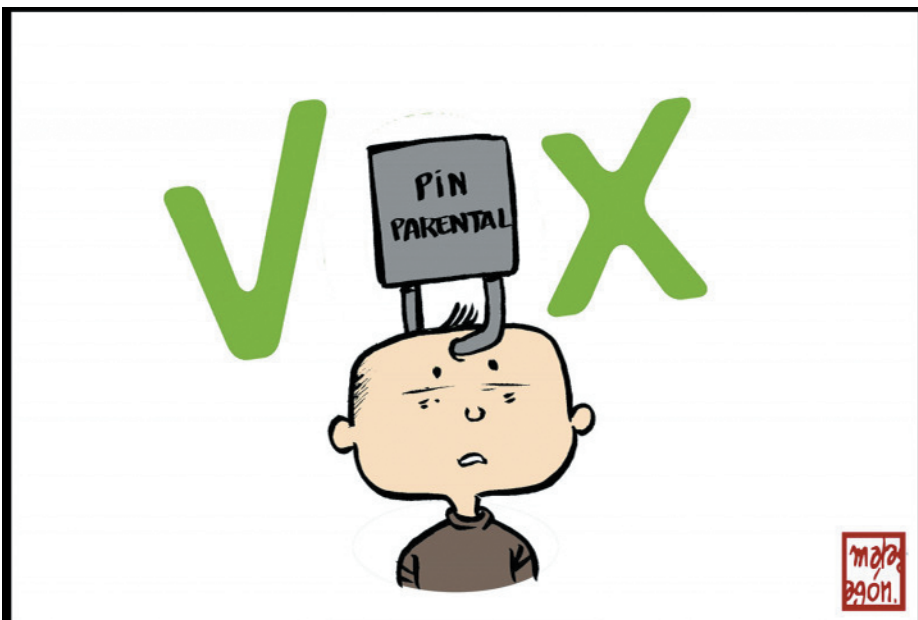

sobre qüestions considerades controvertides i que han acabat amb expulsions docents; i a diferents comunitats autònomes de l'Estat ja s'han donat casos de denúncies familiars que han acabat en el jutjat per defensar a les aules el legítim dret de vaga, per comentar conflictes socials i polítics, per qüestions relatives a la diferència sexual o per l'ensenyament d'altres llengües oficials al costat del castellà. I demà, el focus de la denúncia i la censura pot traslladar-se a la immigració, les persones refugiades, el canvi climàtic o la memòria històrica. Tampoc ajuda massa el fet que el cordó sanitari que es mantenia a Itàlia contra el feixisme o a Alemanya contra el nazisme s'hagi relaxat i fins i tot desactivat en alguns aspectes.

La iniciativa del PIN parental o d'altres de caràcter similar atempten contra drets bàsics, el pluralisme en una societat democràtica i contra la funció d'una escola oberta a la realitat. Anem a pams.

La iniciativa del PIN parental o d'altres de caràcter similar atempten contra drets bàsics

En primer lloc, el Pin parental contradiu alguns articles bàsics de la Constitució, l'esperit i la lletra la LOMCE –l'actual llei educativa– que reconeix l'educació integral, així com a la normativa que desenvolupa el currículum a les comunitats autònomes, on s'inclouen continguts i activitats com els que es pretenen impugnar. També contradiu els diversos tractats internacionals com els Drets Humans i la Convenció dels Drets dels Infants, que reconeix que aquests són subjectes de drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals, entre els quals cal esmentar el respecte a la diversitat de gènere, sexual i racial; el de la llibertat d'expressió, pensament, consciència i religió; i el dret a la informació i a no ser objecte d'intromissions. L'Estat i els poders públics, igual que vetllen per la protecció física i psíquica de la infància, també han de vetllar per la protecció dels seus

drets ètics i democràtics. Aquests estan per sobre les creences del que pensin o creguin les famílies. La llibertat no s'imposa, sinó que s'exercita de manera autònoma. Ningú pot atribuir-se el seu monopoli.

En segon lloc, l'escola pública en una societat democràtica garanteix el pluralisme, amb la inclusió, l'intercanvi i l'aprenentatge de les diverses idees, visions i valors. Així mateix, assegura el més escrupolós respecte cap a les diferents maneres de ser, definir-se i relacionar-se que tenen els éssers humans, per raó del seu sexe, cultura o per altres raons, sempre que no atemptin als drets anteriorment assenyalats. Però el respecte a la diversitat no pot deslligar-se de la igualtat, perquè els éssers humans som o hauríem de ser més iguals –en drets– que diferents. L'escola democràtica no adoctrina, no imposa una determinada manera de pensar –el que pensar– sinó que obre camins al pensament i a la reflexió: al com pensar, una distinció que no és fútil. Per això, bandeja adoctrinaments, dogmatismes, sectarismes i fonamentalismes.

D'altra banda, no hi ha democràcia sense participació ni control. Per aquest motiu en l'actualitat es contemplen diversos mecanismes de participació i control democràtic dels diversos actors educatius i, entre ells, la família: asso-

ciacions de mares i pares, consells escolars, representants de classes, etc. I si és necessari es creen uns altres amb la condició de millorar la fluïdesa informativa i comunicativa. I és en aquest context que, a principis de curs i quan faci falta, s'expliquen els projectes educatius de centre, els continguts del currículum i la programació de les diverses activitats. I, òbviament, en l'àmbit familiar, hi ha un ampli camp per desenvolupar lliurement un altre tipus d'intervencions educatives que poden molt o poc amb les contemplades en el currículum. Però les regles que regulen l'espai privat són diferents de les que conformen l'àmbit públic.

Cal eixamplar la mirada i no tancar-la, així com aprendre a llegir una realitat cada vegada més complexa i canviant

I en tercer lloc, existeixen raons pedagògiques de pes. Qui pot negar, a hores d'ara, que l'escola no ha d'obrir-se a la realitat i a la vida o que, al mateix temps, la riquesa de la vida quotidiana no entri a les aules? O potser una de les funcions

de l'escola no és mostrar el món i comprendre'l a partir dels canvis esdevinguts en el camp tecnològic, econòmic, social i cultural? Quins moviments d'innovació o renovació pedagògica, des de la més àmplia pluralitat, no han tractat de respondre afirmativament a aquests interrogants? L'educació escolar educa per a la formació d'un pensament lliure i per a l'adquisició d'un criteri propi. Per això cal eixamplar la mirada i no tancar-la, així com aprendre a llegir una realitat cada vegada més complexa i canviant amb tots els seus colors i no reduint la paleta al blanc i negre. Hannah Arendt ho diu molt bé: "Com més punts de vista tinguem presents quan estiguem valorant un assumpte determinat, i com millor em pugui imaginar com sentiria i pensaria si estigués en el lloc d'uns altres, més forta serà la meua capacitat de pensament representatiu i més vàlides seran les meues conclusions, la meua opinió".

El professorat, i la comunitat educativa en el seu conjunt, han d'estar molt alerta per a desentranyar totes les manobres dels qui en nom de la llibertat volen carregar-se-la imposant els seus particulars punts de vista; o dels qui, apel·lant a la democràcia, ressusciten vells i nous autoritarismes.

**Aquest article es va publicar en el web d'El Diari de l'educació. ■*

NOVA PORNOGRAFIA: un nou repte per als centres educatius

Lluís Ballester,
professor a la Facultat d'Educació de la UIB

Des que vàrem presentar a Madrid el llibre *Nova pornografia i canvis en les relacions personals* (Ballester, Orte, Red Joves e Inclusión, 2019, Octaedro), en què s'exposa resumida la investigació realitzada amb la Xarxa Joves i Inclusió Social, hem intentat ampliar la reflexió sobre el tema. Ens referim a l'impacte sobre els joves de la nova pornografia. La podríem caracteritzar com filmacions de sexe explícit, amb accés fàcil, distribució massivament gratuïta, alta qualitat i presència en qualsevol pantalla amb accés a internet. La nova pornografia és un negoci de dimensions astronòmiques en la producció, la distribució i els guanys econòmics. El seu consum i influència no deixa d'augmentar. No es pot ignorar la seva importància, ni oblidar la nostra responsabilitat com a educadors.

En el llibre es recullen els resultats del primer estudi de grans dimensions, amb una mostra representativa de set comunitats autònomes d'Espanya, sobre el consum de pornografia, amb 2.457 joves de 16-29 anys. En aquest treball hem parlat del percentatge de freqüentadors joves de la nova pornografia, un 70% de la mostra (un 14,4% de forma diària), de l'edat d'inici, abans dels 16 anys, i d'altres factors. Abans dels 13 anys, un 25% dels enquestats recorden els primers contactes amb imatges pornogràfiques. Pel que fa als més joves, es tracta de trobades accidentals, però cal tenir present que les imatges pornogràfiques estan cada dia més presents. Als 8 o 9 anys es

recorden com a imatges trobades, a partir dels 13 anys ja comencen a ser imatges cercades.

Ens hem referit així mateix a la capacitat d'influència de la pornografia en les actituds i comportaments d'una població, els adolescents, en ple desenvolupament social, emocional i sexual. En educació sabem que la maduració es produeix gràcies a la relació amb persones adultes que ens ajuden a elaborar els estímuls que rebem, siguin els pares i mares, altres familiars o figures educatives diverses. Malgrat això, la pornografia és un tipus d'estímul diferent dels tradicionals en què les primeres experiències es feien en família; la pornografia es veu de forma aïllada, sense aquests adults de referència. A més, en el propi porno, la narrativa que defineix les filmacions es caracteritza per la descontextualització: no hi ha gairebé paraules ni narrativa de cap tipus. La mateixa pornografia és distribuïda i té una important demanda, gràcies a l'eficàcia comunicativa de les imatges, a tot el món.

Un dels pitjors efectes és la distorsió perceptiva, la formació o deformació d'actituds, especialment en adolescents, que passen força temps mirant

pornografia (més de 3h a la setmana) i no tenen la maduració valorativa i emocional requerida per a elaborar les imatges que veuen. El consum de pornografia en l'adolescència (12-18 anys) és molt engrescador per la capacitat de donar resposta a la seva curiositat; però també pot estar relacionat amb dificultats per a l'establiment de relacions interpersonals significatives, amb comportaments violents (físics o verbals), així com amb distorsions emocionals en les relacions personals.

Un dels efectes dels alts consums de nova pornografia (Internet) en l'adolescència, que més preocupen als educadors, és la desconnexió empàtica en les relacions interpersonals íntimes, d'una manera notòria en la sexualitat.

La gran majoria de la pornografia presenta una imatge cosificada, de mercaderia, degradada de les dones, amb una violència creixent i models molt masclistes (sexe en grup amb les dones sotmeses, pràctiques de risc, violència explícita...). Aquestes imatges tenen un impacte força negatiu. Algunes expertes ha parlat de "publicitat del patriarcat", en el sentit d'afavorir les imatges de les dones en què aquestes es redueixen a l'estimulació sexual i satisfacció de les fantasies dels homes.

dubtes i inquietuds que tenen sobre el sexe. En el cas dels adolescents, els tres "podors" els afecten de manera especial; en el cas de les adolescents, el tercer, l'orientació de conducta, és el més important. De tal manera que els adolescents estan més exposats a la seva influència.

Si pensam en les variables socials que moderen el consum de pornografia, es coneixen els efectes del gènere, l'edat, les relacions afectives i les característiques culturals de la comunitat de referència. En aquest sentit, queda clar que els homes consumeixen més pornografia que les dones a totes les edats, però especialment entre adolescents i joves, a partir dels 14 anys.

procés de socialització, en l'educació que aporten la família, el context escolar, la comunitat i els mitjans de comunicació.

La gran majoria de la pornografia presenta una imatge cosificada, de mercaderia, degradada de les dones, amb una violència creixent i models molt masclistes

La pornografia té tres podors sobre adolescents i joves: (1) genera dopamina, (2) permet una estimulació intensa que permet masturbar-se amb plaer, (3) orienta la conducta, és a dir, "els ajuda" a respondre a la seva curiositat, als

Un altre dels factors que influeix en les decisions de consum són els valors, definits com a opcions, profundes, estables (encara que modificables), sobre l'acceptabilitat social de determinades conductes, que són transmesos en el

La nostra experiència en educació familiar (amb infants: 7-11 anys, i adolescents: 12-16 anys) ens ha ajudat a valorar el paper de la família, en col·laboració amb l'escola, per dur a terme programes familiars que preparen per a la correcta educació afectivosexual, mitjançant la feina sobre el control emocional, la comunicació, la motivació, els sistemes de supervisió, etc. Les actuacions recomanades per la UNESCO, amb important consens professional, es basen en programes d'educació afectivosexual integral amb perspectiva de gènere, que siguin atractius en la forma i en el contingut, amb materials didàctics renovats. Programes que ajudin els adolescents i joves a construir el seu propi projecte conscient d'educació sexual. Programes, en definitiva, que també aportin eines per a dur a terme la desconstrucció de l'oferta pornogràfica en tota la seva extensió. ■

Legislació, normativa i documentació que fomenten, protegeixen i obliguen a educar per la igualtat entre homes i dones i per al respecte a la diversitat sexual

INTRODUCCIÓ

En els darrers temps assistim a una sèrie d'atacs i agressions a l'escola i al professorat que coeduca i que, per tant, compleix la llei tal i com està prescrita. La situació ha creat alarma entre la comunitat educativa i un sentiment de desprotecció davant col·lectius reaccionaris que tenen la capacitat econòmica de dur el professorat davant els tribunals.

L'ascens de les posicions d'ultradreta, i el seu acostament al poder en alguns territoris, ens du a pensar que aquesta casta d'atacs anirà en augment. L'argument sempre és el mateix: qüestionar i demonitzar la feina feta en els centres relacionada amb l'educació per a la igualtat i la diversitat. Aquest qüestionament té diversos fronts oberts: en lloc de ser el professorat qui organitzi i adapti les propostes educatives en funció de la realitat de cada centre, exigeixen que siguin les famílies qui autoritzi que els seus fills i filles rebin aquesta formació i volen intervenir en el disseny d'aquestes activitats.

La legislació estatal, a través de Lleis Orgàniques, és d'obligat compliment. La legislació autonòmica, les diferents normatives de la Conselleria d'Educació, els currículums oficials de cada ni-

vell educatiu, les resolucions internacionals d'organismes com l'ONU, la UNESCO, així com els principis aprovats a la Conferència mundial de Yogyakarta, etc. obliguen, i a la vegada protegeixen, el professorat perquè la igualtat i el respecte a la diversitat sexual sigui part de la formació en valors que s'ofereix a l'alumnat a l'aula. D'aquesta manera, si bé no s'ha generalitzat de manera sistemàtica la coeducació, aquesta és obligatòria en tots aquells documents relatius a educació que puguem trobar.

Un dels trets més propis de l'STEI Inter-sindical és la lluita a favor d'una escola

coeducadora, tal com recullen els seus Estatuts. Al llarg de més de 40 anys d'existència del nostre sindicat, han estat moltes les accions coeducatives dutes a terme, dins de les nostres possibilitats (cal que recordem que som un sindicat que se sustenta de manera exclusiva de les quotes de la seva afiliació): aplicació de la perspectiva de gènere en totes les seves accions i comunicacions; publicació d'unitats didàctiques coeducatives, tant per al 25N com per al 8M; publicació anual des de fa ja 15 anys d'un calendari coeducatiu: "**Temps de Dones, Dones en el temps**", amb els seus corresponents recursos i activitats sobre igualtat i diver

...sitat; lluita activa per a la millora de les condicions laborals i els drets per embaràs i lactància; suport a les docents per la Vaga del 8M; col·laboració activa amb el moviment feminista de les Illes Balears, etc.

Per això, aquest sindicat no pot mantenir-se al marge de la cultura de la por que els sectors reaccionaris d'aquesta societat volen imposar i que afecten directament la funció docent del professorat, ja de per si bastant castigat a les Illes. L'STEI Intersindical adverteix del perill que pot suposar l'autocensura en el professorat que realment coeduca, davant la por a la desprotecció en cas d'agressió o denúncia per dur la igualtat i la diversitat a l'aula. L'STEI Intersindical estarà present en la defensa del professorat de l'escola pública que sigui atacat, agredit o amenaçat per complir amb la seva labor docent en la construcció d'una societat més justa, equitativa i igualitària.

JUSTIFICACIÓ

Els atacs dels sectors reaccionaris a l'escola pública, a la igualtat i a la diversitat no són ciència ficció, són ja una realitat que tenim present en la nostra vida social quotidiana. Aquests sectors, que es manifesten en contra d'una convivència pacífica i igualitària a la nostra societat, han focalitzat els seus atacs, entre altres sectors professionals, en el professorat i en l'escola pública: denúncia del programa SKOLAE de Navarra davant el Tribunal Superior de Justícia de Navarra, a més d'assetjament i

agressions verbals a l'equip redactor d'SKOLAE; denúncia d'un IES de Huelva per dur la igualtat a les aules; denúncia a la Directora General de Valladolid per unes xerrades de Cristina Almeida contra la violència masclista; el famós pin parental; els fullets d'Hazte Oír que han arribat als centres educatius, les visites de VOX als centres educatius, etc.

L'estratègia és clara: imposar la cultura de la por entre el personal docent, de forma que arribi un moment en que ni tan sols calguin les denúncies ni les agressions perquè hauran aconseguit que ens callem i que no treballem la igualtat a les aules (recordem que a dia d'avui els que treballem la igualtat en l'ensenyament ho feim, en la majoria dels casos per voluntarisme, perquè les autoritats educatives no han tengut la valentia política, en general, de fer complir les seves pròpies lleis). Pretenem que ens retirem d'aquest espai d'igualtat que hem creat a algunes aules amb molt d'esforç, molta formació i molts obstacles dins els propis centres educatius, tant del professorat reaccionari com d'equips directius gens receptius als plans d'igualtat i diversitat.

Des de l'STEI Intersindical consideram imprescindible dotar el professorat

que compleix les lleis relatives a l'educació per a la igualtat, de recursos i estratègies per a la seva defensa en cas d'agressió i denúncia. Per això, publicam aquest compendi de legislació, normativa i documentació internacional, estatal i autonòmica, perquè l'escola faci valer els seus drets d'igualtat, el seu deure d'educar cap a una societat igualitària que prevengui les violències masclistes, la seva essència d'escola equitativa i equilibradora de desigualtats i el seu caràcter d'universal i integradora de totes les realitats.

L'STEI Intersindical sempre estarà present en la defensa de la coeducació. Per això, feim una crida a la unió del professorat per a assolir una societat millor i per a fer front a aquests atacs. Farem el possible perquè cap docent tingui por a coeducar, ja que a més d'estar complint la llei té el suport, l'ajuda i la protecció d'aquesta comunitat educativa.

Per a aconseguir això, el primer que cal fer és conèixer els nostres drets i deures, tenir coneixement del fonament legal i normativa que ens empara, ens protegeix i ens defensa de les agressions reaccionàries que volen minar la democràcia, la igualtat, l'equitat, la diversitat i la transformació social.

COEDUCAR ÉS AVANÇAR EN DRETS HUMANS, COEDUCAR ÉS UN DRET DEL NOSTRE ALUMNAT, COEDUCAR ÉS UN DEURE DE L'ESCOLA

NO A LES AGRESSIONS REACCIONÀRIES. DAVANT L'ATAÇ, LA COEDUCACIÓ

L'EDUCACIÓ PER A LA IGUALTAT ENTRE HOMES I DONES

● DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS HUMANS (ONU)

Art 1:

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets i, com que estan dotats de raó i consciència, s'han de comportar de manera fraterna els uns amb els altres.

Art 2:

Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició. A més, no es farà cap distinció basada en l'estatut polític, jurídic o internacional del país o del territori al qual pertanyi una persona, tant si és independent com si està sota administració fiduciària, si no és autònom, o està sota qualsevol altra limitació de sobirania.

● CONVENCÍO SOBRE ELS DRETS DE LA INFÀNCIA, LA CARTA DELS DRETS FONAMENTALS DE LA UNIÓ EUROPEA

Art 21:

Es prohibeix tota discriminació i, en particular, l'exercida per raó de sexe, raça, color, orígens ètnics o socials, característiques genètiques, llengua, religió o conviccions, opinions polítiques o de qualsevol altra mena, pertinença a una minoria nacional, patrimoni, naixement, discapacitat, edat o orientació sexual.

CONSTITUCIÓ ESPANYOLA

Art 9.2:

Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la lli-

bertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'in-tegra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.

Art 10:

La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social.

Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració universal de drets humans i els tractats i els acords internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya.

Art 14:

Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Art 27:

Tothom té dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.

L'educació tindrà com a objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.

● UNESCO 2011

Document: "La UNESCO i l'educació":

El compromís de la UNESCO amb el dret a l'educació està consagrat en tres documents normatius fonamentals. Subscrita l'any 1948, a rel de la Segona Guerra Mundial, la Declaració Universal dels Drets Humans proclama en el seu article 26 que: "Tota persona té dret a l'educació". L'any 1960, la Convenció relativa a la Lluita contra les Discriminacions en l'Esfera de l'Ensenyament, aprovada per la Conferència General de la UNESCO, va declarar que incumbeix a l'Organització "no només pros-

criure totes les discriminacions de l'esfera de l'ensenyament, sinó també procurar la igualtat d'oportunitats i de tracte per a totes les persones en aquesta esfera". Aquesta Convenció fou i continua sent el primer instrument vinculant del dret internacional que desenvolupa el concepte del dret a l'educació en totes les seves dimensions.

Els sis objectius de l'Educació per a Tots

Objectiu 1. Estendre i millorar la protecció i educació integrals de la primera infància.

Objectiu 2. Proporcionar ensenyament primari gratuït i obligatori per a tothom.

Objectiu 3. Promoure l'aprenentatge i els programes de preparació per a la vida activa per a joves i adults.

Objectiu 4. Augmentar el nombre de persones adultes alfabetitzades.

Objectiu 5. Assolir la igualtat entre els gèneres.

Objectiu 6. Millorar la qualitat de l'educació.

Les cinc institucions multilaterals que varen auspicjar la Conferència Mundial

sobre Educació per a Tots són els principals copartípeps de la iniciativa: la UNESCO, el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), el Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA), el Fons de les Nacions Unides per a la Infància (UNICEF) i el Banc Mundial.

Educació per a una ciutadania mundial. L'Educació per a una ciutadania mundial abraça els conceptes de pau, tolerància i comprensió mútues, l'educació en drets humans i els temes educatius connexos. És una modalitat d'educació que dona un marc per a pre-

venir la violència en les escoles i promoure la comprensió intercultural, el diàleg interreligiós, el respecte de la diversitat i l'empatia.

- **LLEI ORGÀNICA 1/2004, DE 28 DE DESEMBRE, DE MESURES DE PROTECCIÓ INTEGRAL CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE**

CAPÍTOL I En l'àmbit educatiu

Art 4. Principis i valors del sistema educatiu.

1. El sistema educatiu espanyol ha d'incloure entre les seves finalitats la formació en el respecte dels drets i les llibertats fonamentals i de la igualtat entre homes i dones, així com en l'exercici de la tolerància i de la llibertat dins els principis democràtics de convivència. Igualment, el sistema educatiu espanyol ha d'incloure, dins els seus principis de qualitat, l'eliminació dels obstacles que dificulten la plena igualtat entre homes i dones i la formació per a la prevenció de conflictes i per a la resolució pacífica d'aquests.

2. L'educació infantil ha de contribuir a desenvolupar en la infància l'aprenentatge en la resolució pacífica de conflictes.

3. L'educació primària ha de contribuir a desenvolupar en l'alumnat la seva capacitat per adquirir habilitats en la resolució pacífica de conflictes i per comprendre i respectar la igualtat entre sexes.

4. L'educació secundària obligatòria ha de contribuir a desenvolupar en l'alumnat la capacitat per relacionar-se amb els altres de manera pacífica i per conèixer, valorar i respectar la igualtat d'oportunitats d'homes i dones.

5. El batxillerat i la formació professional han de contribuir a desenvolupar en l'alumnat la capacitat per consolidar la maduresa personal, social i moral, que els permeti actuar de manera responsable i autònoma i per analitzar i valorar críticament les desigualtats de sexe i fomentar la igualtat real i efectiva entre homes i dones.

6. L'ensenyament per a les persones adultes ha d'incloure entre els seus objectius exercir activitats en la resolució pacífica de conflictes i fomentar el respecte a la dignitat de les persones i a la igualtat entre homes i dones.

7. Les universitats han d'incloure i fomentar en tots els àmbits acadèmics la formació, la docència i la recerca en igualtat de gènere i no-discriminació de forma transversal.

● **LLEI ORGÀNICA 3/2007, DE 22 DE MARÇ, PER A LA IGUALTAT EFECTIVA DE DONES I HOMES**

Art 23. L'educació per a la igualtat de dones i homes. El sistema educatiu ha d'incloure entre els seus fins l'educació en el respecte dels drets i les llibertats fonamentals i en la igualtat de drets i oportunitats entre dones i homes. Així mateix, el sistema educatiu ha d'incloure, dins els principis de qualitat, l'eliminació dels obstacles que dificulten la igualtat efectiva entre dones i homes i el foment de la igualtat plena entre les unes i els altres.

Art 24. Integració del principi d'igualtat en la política d'educació.

1. Les administracions educatives han de garantir el mateix dret a l'educació de dones i homes a través de la integració activa, en els objectius i en les actuacions educatives, del principi d'igualtat de tracte, i evitar que, per comportaments sexistes o pels estereotips socials associats, es produeixin desigualtats entre dones i homes.

2. Les administracions educatives, en l'àmbit de les seves respectives competències, han de desenvolupar, amb aquesta finalitat, les actuacions següents:

a) L'atenció especial en els currículums i en totes les etapes educatives al principi d'igualtat entre dones i homes.

b) L'eliminació i el rebutjament dels comportaments i continguts sexistes i estereotips que suposin discriminació entre dones i homes, amb especial consideració en els llibres de text i materials educatius.

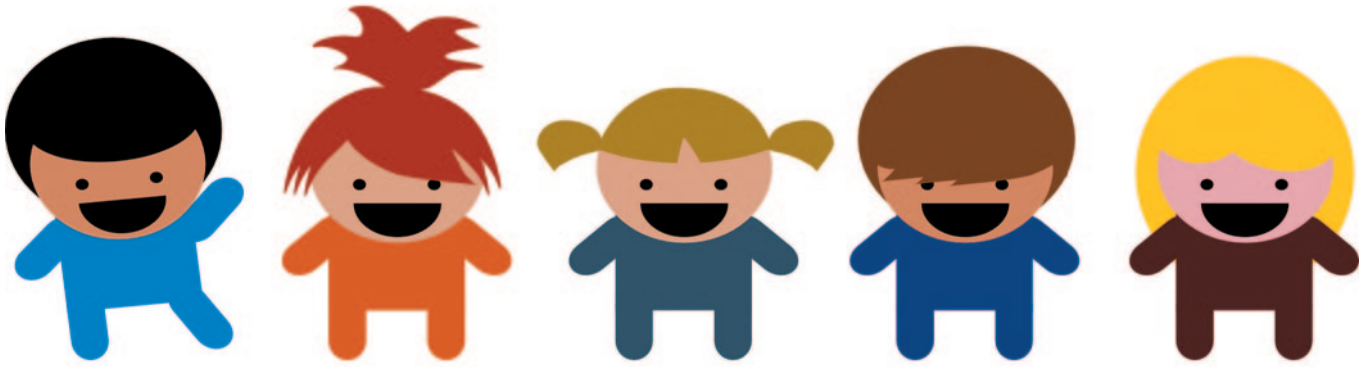
c) La integració de l'estudi i aplicació del principi d'igualtat en els cursos i programes per a la formació inicial i permanent del professorat.

d) La promoció de la presència equilibrada de dones i homes en els òrgans de control i de govern dels centres docents.

e) La cooperació amb la resta de les administracions educatives per al desenvolupament de projectes i programes dirigits a fomentar el coneixement i la difusió, entre les persones de la comunitat educativa, dels principis de coeducació i d'igualtat efectiva entre homes i dones.

f) L'establiment de mesures educatives adreçades al reconeixement i ensenyament del paper de les dones en la Història.

- **LLEI 2/2010, DE 3 DE MARÇ, DE SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA I DE LA INTERRUPTIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS.**

CAPÍTOL III Mesures en l'àmbit educatiu

Art 9. Incorporació de la formació en salut sexual i reproductiva al sistema educatiu. El sistema educatiu ha de preveure la formació en salut sexual i reproductiva, com a part del desenvolupament integral de la personalitat i de la formació en valors, amb un enfocament integral que contribueixi a:

- a) La promoció d'una visió de la sexualitat en termes d'igualtat i coresponsabilitat entre homes i dones amb especial atenció a la prevenció de la violència de gènere, agressions i abusos sexuals.
- b) El reconeixement i acceptació de la diversitat sexual.
- c) El desenvolupament harmònic de la sexualitat d'acord amb les característiques de les persones joves.
- d) La prevenció de malalties i infeccions de transmissió sexual i especialment la prevenció del VIH.
- e) La prevenció d'embarassos no desitjats, en el marc d'una sexualitat responsable.
- f) En la incorporació de la formació en salut i salut sexual i reproductiva al sistema educatiu, s'han de tenir en compte la realitat i les necessitats dels grups o sectors socials més vulnerables, com el de les persones amb discapacitat, i proporcionar, en tot cas, a aquest alumnat informació i materials accessibles, adequats a la seva edat.

Art 10. Activitats formatives. Els poders públics han de donar suport a la comunitat educativa en la realització d'activitats formatives relacionades amb l'educació afectivosexual, la prevenció d'infeccions de transmissió sexual i embarassos no desitjats, tot facilitant informació adequada als pares i les mares.

● LLEI ORGÀNICA DE MILLORA DE LA QUALITAT EDUCATIVA (LOMCE)

Art 1:

l) El desenvolupament, a l'escola, dels valors que fomentin la igualtat efectiva entre homes i dones, així com la prevenció de la violència de gènere.

L'apartat 3 de l'article 84 queda redactat de la següent manera: "3. En cap cas hi haurà discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió i qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Art 124. 2

Els centres han d'elaborar un pla de convivència que han d'incorporar a la programació general anual i que ha de recollir totes les activitats que es programin amb la finalitat de fomentar un bon clima de convivència dins del centre escolar, la concreció dels drets i deures de l'alumnat i les mesures correctores aplicables en cas d'incompliment d'acord amb la normativa vigent, tenint en compte la situació i les condicions personals dels alumnes i les alumnes, i la realització d'actuacions per a la resolució pacífica de conflictes amb especial atenció a les actuacions de prevenció de la violència de gènere, igualtat i no discriminació.

Els membres de l'equip directiu i el professorat tendran la consideració d'autoritat pública.

Art 127. Competències del Consell Escolar.

g) Proposar mesures i iniciatives que afavoreixin la convivència en el centre, la igualtat entre homes i dones, la igualtat de tracte i la no discriminació per les causes a què es refereix l'article 84.3 d'aquesta Llei orgànica, la resolució pacífica de conflictes i la prevenció de la violència de gènere.

Art 132. Competències del director.

d) Garantir el compliment de les lleis i altres disposicions vigents.

● LLEI 11/2016, DE 28 DE JULIOL, D'IGUALTAT DE DONES I HOMES, ILLES BALEARS

Article 26. Disposicions generals

1. Les polítiques públiques educatives s'han d'adreçar a aconseguir un model educatiu basat en el desenvolupament integral de la persona al marge dels estereotips i els rols segons el sexe, l'orientació i la identitat sexuals, el rebuig de qualsevol forma de discriminació, el tractament de la diversitat afectiva i sexual, i la garantia d'una orientació acadèmica i professional no esbiaixada pel gènere. Per això, s'ha de potenciar la igualtat real de dones i homes en totes les seves dimensions: curricular, organitzativa i altres.

2. L'Administració educativa ha de tenir com un dels seus principis bàsics la prevenció de conductes violentes en tots els nivells educatius, especialment de la violència masclista.

3. L'Administració educativa de les Illes Balears ha de garantir la posada en marxa en els centres de projectes coeducatius que fomentin la construcció de les relacions igualitàries de les dones i els homes sobre la base de criteris d'igualtat que ajudin a identificar i eliminar les situacions de discriminació per orientació i identitat sexuals i les de violència masclista.

4. L'Administració educativa de les Illes Balears ha de garantir que en tots els centres educatius hi hagi una persona responsable de la coeducació, amb formació específica, que impulsi la igualtat de gènere i faciliti un coneixement millor dels obstacles i les discriminacions que dificulten la plena igualtat de dones i homes. Aquesta tasca de responsabilitat en matèria de coeducació pot ser compatible amb altres funcions en el centre.

5. L'Administració educativa de les Illes Balears ha de garantir la formació permanent del professorat en matèria de coeducació.

6. L'Administració educativa de les Illes Balears ha d'exigir el compliment de l'article 126.2 de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, de l'educació, en el sentit que, una vegada constituït el consell escolar del centre, aquest òrgan ha de designar una persona per impulsar mesures educatives per fomentar la

igualtat real i efectiva entre homes i dones.

7. L'Administració educativa ha d'arbitrar les mesures per garantir la participació equilibrada de dones i homes en els llocs directius i de decisió. Així mateix, ha de formular accions de conciliació en la vida laboral, la personal i la familiar per afavorir la promoció professional i la formació permanent de tot el personal docent.

8. Els centres educatius sostinguts amb fons públics han d'adoptar pràctiques de coeducació i afavorir la formació en igualtat, tal com disposa la Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.

DECRET 71/2008, DE 27 DE JUNY, PEL QUAL S'ESTABLEIX EL CURRÍCULUM DE L'EDUCACIÓ INFANTIL

Article 3. 1

La finalitat de l'educació infantil és contribuir al desenvolupament físic, emocional, afectiu, social i intel·lectual dels infants.

Art. 4

a) Descobrir i conèixer el propi cos i el dels altres, les seves possibilitats d'acció i aprendre a respectar les diferències.

d) Desenvolupar les seves capacitats afectives i actuar cada cop amb més seguretat i confiança en si mateixos.

DECRET 32/2014, DE 18 DE JULIOL, PEL QUAL S'ESTABLEIX EL CURRÍCULUM DE L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA A LES ILLES BALEARS

Art. 2.6

L'Administració educativa ha de fomentar la qualitat, la coeducació, l'equitat, la inclusió educativa de les persones amb discapacitat, la igualtat d'oportunitats, la no-discriminació per raó de discapacitat, les mesures de flexibilització i les alternatives metodològiques, les adaptacions curriculars, l'accessibilitat universal, el disseny per a tothom, l'atenció a la diversitat i totes les mesures que siguin necessàries per aconseguir que els alumnes amb discapacitat puguin accedir a una educació de qualitat en igualtat d'oportunitats.

Art. 4. 4

Conèixer, comprendre i respectar les diferents cultures i les diferències entre les persones, la igualtat de drets i oportunitats d'homes i dones i la no-discriminació de persones amb discapacitat.

Art. 11. 2

S'ha de fomentar el desenvolupament dels valors que promoguin la igualtat efectiva entre homes i dones i la prevenció de la violència de gènere, i dels valors inherents al principi d'igualtat de tracte i de no-discriminació per qualsevol condició o circumstància personal o social. S'han d'evitar els comportaments i els continguts sexistes i els estereotips que suposin discriminació.

● DECRET 34/2015, DE 15 DE MAIG PEL QUAL S'ESTABLEIX EL CURRÍCULUM DE L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA A LES ILLES BALEARS

Art. 2. 7

La Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats ha de fomentar en l'educació la qualitat, la coeducació, l'equitat, la igualtat d'oportunitats, la inclusió, la no-discriminació per raó de discapacitat,

les mesures de flexibilització i les alternatives metodològiques, les adaptacions curriculars, l'accessibilitat universal, el disseny universal, l'atenció a la diversitat i totes les mesures que siguin necessàries per aconseguir que els alumnes puguin accedir a una educació de qualitat en igualtat d'oportunitats.

Art. 4 a)

Assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets amb respecte cap als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i els grups, exercitar-se en el diàleg garantint els drets humans i la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes, com a valors comuns d'una societat plural, i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica.

Art. 4 c)

Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats entre aquests. Rebutjar la discriminació de les persones per raó de sexe o per qualsevol altra condició o circumstància personal o social. Rebutjar els estereotips que suposin discriminació entre homes i dones, així com qualsevol manifestació de violència contra la dona.

Art. 13. 2

S'ha de fomentar el desenvolupament dels valors que promoguin la igualtat efectiva entre homes i dones i la prevenció de la violència de gènere, i dels valors inherents al principi d'igualtat de tracte i de no-discriminació per qualsevol condició o circumstància personal o social. S'han d'evitar els comportaments i els continguts sexistes i els estereotips que suposin discriminació.

Art. 31. 2

Correspon als centres educatius, en el marc de la seva autonomia pedagògica, triar, si escau, els materials curriculars, sempre que s'adaptin al rigor científic adequat a l'edat dels alumnes i al currículum establert pel Govern de les Illes Balears mitjançant aquest Decret. Els materials han de reflectir i fomentar el respecte als principis, valors, llibertats, drets i deures constitucionals i estatutaris, així com als principis i valors reco-

llits en la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral davant la violència de gènere, als quals ha d'ajustar-se tota l'activitat educativa. La Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats ha de vetllar perquè en els materials educatius s'eliminin els estereotips sexistes o discriminatoris i perquè fomentin la igualtat entre dones i homes.

L'EDUCACIÓ PEL QUE FA A LA DIVERSITAT SEXUAL I A L'ALUMNAT LGTBI

Ja en l'apartat d'igualtat entre homes i dones molts dels documents, lleis i normatives citades es refereixen al respecte a la diversitat sexual i a una educació que vetlli per la no discriminació de les persones. Més en concret, respecte de les persones lgtbi podem afegir el següent:

● PRINCIPI DE YOGYAKARTA:

Principi 6: El dret a la privacitat: Totes les persones, amb independència de la seva orientació sexual o identitat de gènere, tenen el dret a la privacitat, sense ingerències arbitràries o il·legals en la seva vida privada. Amb la inclusió del dret a optar per revelar o no la pròpia orientació sexual o identitat de gènere, així com també les decisions relatives al propi cos i a les relacions sexuals o d'una altra índole consensuades amb altres persones.

Principi 16: El dret a l'educació: Tota persona té dret a l'educació, sense cap

tipus de discriminació basada en la seva orientació sexual i identitat de gènere, i el respecte que es mereixen aquestes.

● LLEI 2/2010 DE 3 DE MARÇ DE SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA I DE LA INTERRUPTIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS

CAPÍTOL III. Mesures en l'àmbit educatiu

El reconeixement i acceptació de la diversitat sexual.

El desenvolupament harmònic de la sexualitat d'acord amb les característiques de les persones joves.

La prevenció de malalties i infeccions de transmissió sexual i, d'una manera especial, la prevenció del VIH.

● LLEI 27/2005, DE 30 DE NOVEMBRE, DE FOMENT DE L'EDUCACIÓ I LA CULTURA DE LA PAU

Art 4. El Govern haurà de:

1. Promoure les accions i actuacions necessàries per a desenvolupar els continguts de les Convencions internacionals sobre l'eliminació de tota forma de discriminació racial, discriminació contra la dona i discriminació derivada de l'orientació sexual.

● LLEI ORGÀNICA PER A LA MILLORA DE L'EDUCACIÓ (LOMCE)

Art 78. Normes d'organització, funcionament i convivència. Aquelles conductes que atempten contra la dignitat personal d'altres membres de la comunitat educativa, que tinguin com a origen o conseqüència una discriminació a assetjament basat en el gènere, orientació o identitat sexual, o un origen racial, ètnic, religiós, de creences o de discapacitat, o que es realitzin contra l'alumnat més vulnerable per les seves característiques personals, socials o educatives, tendran la qualificació de falta molt greu i duran associades com a mesura correctora l'expulsió, temporal o definitiva, del centre.

En algunes comunitats autònomes ja s'han desenvolupat lleis de protecció per a les persones LGTBI. ■

TREBALLANT PER LA COEDUCACIÓ EN L'ÀMBIT DE LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL

Joan Rodríguez Recio,
responsable de cooperació internacional STEI Intersindical

Un dels eixos que defineixen el model de sindicalisme sociopolític de l' STEI Intersindical és ser un actor actiu dins de la solidaritat i la cooperació internacional. Al llarg de més dels 25 anys de feina en el camp de la cooperació per al desenvolupament, hem superat els cent projectes centrats fonamentalment en tres països: el Marroc, Guatemala i el Perú.

STEI Intersindical entén que la cooperació al desenvolupament ha de fomentar i donar suport a canvis d'actituds, estructures i mecanismes en els àmbits polític, jurídic, social i domèstic, amb la finalitat de reduir les desigualtats de gènere; i de manera particular fomentar el repartiment de poder polític i la participació plena i igualitària de les dones en la presa de decisions, així com l'apoderament econòmic, tant en l'accés com en el control dels recursos.

Des de l'inici, tots els projectes de cooperació realitzats han girat entorn de dues línies estratègiques que, com a educadors, en-

tenem que són complementàries: "l'educació" i "la igualtat de gènere". Ja l'any 1995 vàrem elaborar una "*Estratègia de Gènere i Desenvolupament*", que va sorgir del nostre compromís amb les polítiques d'igualtat i la voluntat d'impulsar la perspectiva de gènere en les accions de cooperació internacional.

Tenim el convenciment que, per a combatre la pobresa, reduir les desigualtats i potenciar el desenvolupament

dels pobles, no es pot oblidar o relegar la meitat de la població.

Per a elaborar l'estratègia de gènere partim de l'anàlisi de la realitat (molt diferent a la nostra), que es viu als països en els quals actuam; i així tenir una eina contextualitzada que ens permet donar suport a polítiques d'igualtat en totes les nostres actuacions de cooperació internacional.

Projectes		Projectes realitzats	Dones Beneficiaries
Promoció de l'equitat de gènere i suport integral a les dones i nenes víctimes de violència familiar en el Nord del Marroc.		5	1.100
Formació Cívica política de dones mares del conflicte armat. Guatemala		22	1.250
Alfabetització per horts familiars de dones mares. Guatemala.		20	1.640
Cursos semi presencials realitzats en Plataforma Moodle Solidària, realitzats al Perú, Guatemala, Hondures i El Salvador.	✓ La reivindicació de ser dona.	12	380
	✓ Educació Integral: Sexualitat sense captivitat.	4	120
	✓ El currículum ocult.	4	120
	✓ Violència i discriminació a l'aula.	10	320
	✓ Aconseguir la igualtat entre homes i dones un repte possible.	3	95
	✓ Caminant cap a una escola inclusiva.	12	365
	Totals	92	5.390

L'educació crea les condicions per a enfortir el paper de les dones i és, alhora, el pas previ per al seu accés a qualsevol altra forma d'apoderament. Treballar per la coeducació s'ha convertit en un procés que hem inclòs en el marc lògic dels projectes, intentant amb això compartir amb els nostres socis locals dels països empobrits la idea que coeducar va més enllà de l'educació mixta, i que cal una pràctica que treballi la convivència i afavoreixi relacions que estableixin el respecte, la col·laboració i la solidaritat entre homes i dones.

Si la coeducació, en redefinir el model d'escola, té dificultats per a aplicar els principis de gènere i diversitat sexual en totes les etapes educatives en el nostre propi entorn, és fàcil imaginar les dificultats amb què es troben els països empobrits que compten amb sistemes educatius febles, escassament dotats econòmicament i on el dret universal a una educació pública, gratuïta, de qualitat, igualitària i laica és una quimera.

En tots els fòrums internacionals es reconeix la importància de la coeducació, però existeixen nombrosos obstacles que s'oposen a aquest canvi educatiu: les dinàmiques masclistes, la pobresa, els prejudicis, l'escassetat de mitjans... Però una de les dificultats més grans per a realitzar el canvi de model d'escola ve donat per l'aplicació de reformes educatives que s'han donat en aquests països: reformes basades en valors i principis neoliberals en els quals s'infravaloren les polítiques edu-

catives centrades en el principi de la coeducació.

La nostra obligació és acompanyar processos de cooperació que contribueixin a transformar la vida a les escoles des de la mirada del feminisme i canviar les persistents situacions de discriminació cap a les alumnes que actuen perpetuant l'absència i invisibilització de les dones en el currículum. El que denominam "currículum ocult" té tanta força que determina el que fa i tria l'alumnat, tant en la seva vida com en la seva carrera professional o formativa. Cercam incorporar a l'escola una altra manera d'educar des de l'experiència de la meitat de la humanitat; treballam per a poder anomenar en femení i en masculí, per a incorporar la història i els sabers de les dones als currículums de cada país. Apostam per un canvi de model que ha de començar pel professorat.

Treballar per la coeducació s'ha convertit en un procés que hem inclòs en el marc lògic dels projectes

Coeducació és molt més que educació mixta. És necessària la convivència, el respecte, la col·laboració i la solidaritat entre homes i dones. La coeducació és un model que reinventa l'escola i obri

les aules a la mirada i a les experiències de totes i tots.

En els països en els quals treballam, el model predominant d'escola potencia els rols de gènere i perpetua d'aquesta manera els estereotips que limiten i coaccionen la llibertat sexual. En molts casos s'imparteix una educació diferenciada per sexes mitjançant la separació física i curricular del procés educatiu de tots dos grups; per tal motiu, un dels objectius en les nostres accions de formació docent és apostar per la desaparició de models que disgreguen l'alumnat per sexe i que són la representació de societats basades en principis masclistes tradicionals.

Cercam una cooperació d'anada i tornada que comparteixi la lluita per una escola que obri les aules a la mirada i a les experiències de totes i tots. És veritat que s'han fet passes cap al model d'escola mixta, dominant en el nostre sistema educatiu actual; però des de l'STEI Intersindical i Ensenyants Solidaris apostam per una escola coeducativa, que contempli l'escola com un espai en el qual cal desconstruir valors patriarcalss assumits com a tradicionals i que contribueixen a augmentar les diferències entre homes i dones.

La solidaritat i la cooperació internacional han de treballar perquè l'escola transmeti un ensenyament coeducatiu amb l'objectiu d'eliminar estereotips socials i les jerarquies culturals entre nines i nins. ■

Entrevista a **MARIA DURÁN** directora de **l'Institut Balear de la Dona**

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Maria Durán (Manacor, 1953) és l'actual directora de l'Institut Balear de la Dona, a més d'una persona amb una llarguíssima trajectòria dins el món del feminisme, amb una especial incidència en tot allò relacionat amb els drets de les dones i la seva defensa en l'àmbit de la justícia. Hem parlat amb ella de diverses qüestions d'actualitat relacionades amb el feminisme i el llarg camí, encara ple d'entrebancs, fins a la igualtat real entre dones i homes.

Podríem començar, Maria, parlant del moment actual que viu el feminisme. Com el veus?

Crec que ens trobam en la quarta onada feminista, que ve marcada, entre d'altres, pels següents factors: per una banda, perquè les dones en general s'han apoderat. Per l'altra, perquè gràcies a la globalització, sabem el que passa a qualsevol indret del món pel que fa a les agressions a les dones; i, finalment, assistim a noves formes d'esclavitud de les dones en el segle XXI, amb pràctiques com l'ús del seu cos com una mercaderia, amb els ventres de lloguer, la tracta de dones i la prostitució.

Dedicam aquesta Pissarra a la coeducació. Quin creus que ha de ser el paper de l'escola pel que fa a la igualtat entre dones i homes?

Segons les estadístiques, hi ha entre un 45 i un 47 d'homes, i un percentatge idèntic de dones; la resta són les persones que podríem situar dins la diversitat com a categoria LGTBI. Crec que el paper de l'educació ha de ser posar en valor la igualtat real entre dones i homes, tal com plantejaves a la

pregunta; d'aquesta manera es faran més visibles les aportacions de les dones en el camp de les arts i de les ciències, que han romàs ocultes durant molt de temps.

Si l'alumnat aprèn des de ben petit a respectar la dona i les persones de diferents col·lectius, entre els quals incloc també els ètnics, com un igual, valorarà el concepte de la diversitat; que jo defineixo com "veure dins l'altre una altra persona".

L'alumnat aprèn des de ben petit a respectar la dona i les persones de diferents col·lectius

Quins són els aspectes en els quals s'ha d'incidir més des del món educatiu?

Bàsicament cal fer feina en dues àrees: per una part en tot allò referent a l'educació afectivosexual; ja que, per exemple, l'accés dels joves a la pornografia ha comportat una

banalització de la sexualitat i s'ha produït un desmembrament entre l'afectivitat i la sexualitat. I per l'altra, el foment de l'esperit crític davant qualsevol forma de violència masclista. Aquests crec que són els àmbits de feina més urgents.

Ets una gran coneixedora de la història del moviment feminista en l'àmbit mundial. De fet, record una conferència que vares fer a Manacor l'any 1995 sobre la Cimera de Beijing. Quin recorregut s'ha fet des de llavors?

Aquesta cimera de l'any 1995, en què varen participar 189 estats i en la qual es va constituir la Plataforma d'Acció de Beijing, va suposar un punt d'inflexió. La seva importància rau en el fet que es varen prendre mesures com la necessitat de l'apoderament de les dones, la igualtat en el seu accés al treball i en la percepció d'un salari igual al dels homes, la lluita contra la violència masclista i la promoció dels drets sexuals i reproductius. La passa decisiva va ser que els estats es comprometeren a aplicar aquest pla de feina i, sobretot, a posar dates per a la seva execució. Des de llavors, s'han produït avenços amb lleis importants i

amb la posada en pràctica de molts dels seus postulats.

Supòs que també hi ha hagut resistències. Quines han estat o són encara avui dia les més destacades?

En aquests 25 anys hi ha hagut moltes resistències i una forta oposició. Per part de qui? Dels països islamistes, d'una part dels poders judicials i d'una majoria d'estats que interpreten aquestes lleis amb prejudicis de gènere. Cada 5 anys intenten que hi hagi retrocessos. Un altre dels grans opositors són, també, les religions. El darrer cas que es va donar als Estats Units, en què es reunia la comissió que revisa els acords de Beijing, va ser una arribada massiva de joves extremistes catòlics i evangelistes que intentaren boicotejar les mesures de salut sexual i que s'oposen d'una manera frontal al feminisme.

Aquesta legislatura ets la directora de l'Institut Balear de la Dona. Quins són els punts forts de feina d'aquest ens que depèn del Govern de les Illes Balears?

Entre d'altres qüestions, procurar que totes les administracions apliquin la transversalitat en allò que fa referència a la igualtat de gènere. Cal que totes les conselleries facin una anàlisi dels seus departaments amb perspectiva de gènere i, una vegada fet això, apliquin polítiques per a corregir totes aquelles actuacions i situacions que suposen una discriminació per a les dones: l'important és que sumem el potencial humà, amb independència de si es tracta d'homes o dones.

En el cas de la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball, per exemple, s'han posat en marxa algunes experiències pilot d'emprenedoria de les dones, o de col·lectius amb la implantació de cooperatives; tenint en compte que el pressupost és limitat. L'aposta és que cada Conselleria disposi d'"unitats d'igualtat" per a fer aquesta anàlisi i, sobretot, un posterior pla d'actuació.

I pel que fa als Consell Insulars i els Ajuntaments, quina feina es fa?

Amb els Consells Insulars es fa una tasca de coordinació i, en relació amb

els Ajuntaments, hem establert uns mecanismes per a impulsar uns ajuts perquè les administracions municipals elaborin i executin Plans d'igualtat i constitueixin a cada ciutat una "Taula de coordinació contra la violència masclista", cosa que molts Ajuntaments ja han fet.

Quins són aquells punts irrenunciables que vols treballar des de l'Institut Balear de la Dona?

Destacaria com a prioritaris els següents:

- L'apoderament econòmic de les dones, que inclou posar fi a la bretxa salarial entre les dones i els homes, la coresponsabilitat en les tasques domèstiques i de cura entre els dos gèneres i l'acabament amb l'assetjament sexual en les empreses.
- L'aposta per la coeducació, davant els atacs tan intensos que pateix en aquests moments per part de l'extrema dreta.
- Contra la violència masclista, una xacra del nostre món que de cap manera es pot normalitzar.
- El combat de la tracta de dones i per l'abolició de la prostitució. En aquest sentit, un dels objectius d'aquest Govern és que Balears deixi de ser un destí per al turisme sexual.

En els darrers mesos, és notícia tot allò relacionat amb el "Pin parental", en aquelles comunitats autònomes en les quals VOX té responsabilitats de govern. Què en penses de tot plegat?

Record una sentència del Tribunal Constitucional del 2010, adreçada a una família que volia educar els seus fills a casa. El fallo que es va donar els impedia aquest dret ja que considerava que, per molt pares que fossin dels infants, no els podien negar el potencial de desenvolupament com a persones que l'escola obligatòria ofereix als infants; una consideració, per tant, que també els obligava a ells.

Ara et posaré un exemple molt pràctic d'avui dia: amb les noves tecnologies i la globalització actuals, nins i nines a partir

de 8 anys, sense saber res de sexualitat, tenen un accés lliure i obert a la pornografia. Hi ha una pàgina web en què hi apareixen 500.000 vídeos de violacions, de les quals 74.000 són reals. Pot entendre qualcú que, amb el "Pin parental", les famílies impedeixin que s'ofereixi a l'alumnat, tan mancat d'educació afectivosexual, un contrapès a tot això, amb pautes que combinin els pros i contres? És evident que una realitat tan dura com aquesta transcendeix la voluntat dels pares i de les mares, no hi ha cap tipus de discussió.

Quan tens un fill, o n'adoptes un, tens l'obligació de fer d'ell una persona; no pots posar límits a la seva educació. Has de deixar que vagi adquirint el seu propi criteri i arribi a tenir un esperit crític, fruit d'experiències i coneixements molt diversos.

Quan tens un fill, o n'adoptes un, tens l'obligació de fer d'ell una persona; no pots posar límits a la seva educació.

Una de les xacres del nostre món és la violència de gènere, amb unes xifres alarmants que no s'aturen de créixer. De quina manera hi podem fer front?

L'any 2017 varen morir a mans de les seves parelles o exparelles 50.000 persones en tot el món; com a conseqüència del coronavirus, han mort 308 persones arreu del planeta. Quin dels dos fets ha aixecat més alarmes? És evident que el coronavirus. El que no es pot acceptar de cap de les maneres és que normalitzem la mort de tantes dones i acabi sent una xifra que no ens interpel·li a tots plegats. Tenim els instruments per a combatre la violència masclista però no funcionen amb la velocitat que voldríem.

I si tenim aquests instruments, com és que no es pot posar fi a aquesta violència?

Perquè encara hi ha massa prejudicis en contra de les dones, com les

denúncies falses que se'ls atribueixen, que no són certes; hi ha molt més frau en tot allò relacionat amb les assegurances, per exemple. O el fet de no donar valor al testimoni d'una dona, com si a ella l'emparàs una mena de "presumpció de culpabilitat", malauradament. I també perquè estam envoltats de masclisme per tor arreu. N'hi ha prou amb veure alguns programes de televisió, com per exemple "Sálvame", que vessen masclisme per tots els costats, sense cap tipus de respecte cap a les dones, sense mica d'interès en fomentar la igualtat.

A tot això, ja de per si preocupant, hi hem d'afegir l'aparició de partits misògins que qüestionen fets com la violència de gènere o que volen fer passes enrere en tot allò que s'ha avançat cap a la igualtat. És curiós que dins aquests partits misògins hi ha dones que ocupen càrrecs de responsabilitat gràcies al feminisme i a les lleis de paritat electoral, unes lleis que els han permès ser on són avui; però tot això sembla que ho han oblidat. Tenen aquesta actitud tan agressiva perquè els espanta el

present i el futur de les dones, en veure que s'han apoderat, i tenen por de perdre els seus privilegis.

És curiós que dins aquests partits misògins hi ha dones que ocupen càrrecs de responsabilitat gràcies al feminisme i a les lleis de paritat electoral, unes lleis que els han permès ser on són avui

I com t'expliques que hi hagi gent jove que simpatitza i que, fins i tot, s'afilia i vota aquests partits?

Perquè són joves sense criteri, que encara no tenen formada la seva consciència, i perquè existeixen, com es donava també abans, sectors masclistes molt violents en contra de

les dones i de totes aquelles persones que no encaixen dins el seu curt i limitat punt de vista. Són persones incapaces, per més que s'hi esforcin, de "veure dins l'altre una altra persona", com deïem abans.

Pel que fa als Ajuntaments i al món de l'empresa, quines accions es fan per al foment de la igualtat entre dones i homes?

A partir del 3 d'agost de 2018, va deixar d'estar vigent una resolució del ministre Montoro que treia als Ajuntaments les competències en matèria d'igualtat; una nova realitat que ara els permet fer feina en aquesta àrea. Des de l'Institut Balear de la Dona, a través dels fons del Pacte d'Estat, feim arribar ajuts directes a les administracions municipals perquè, per exemple, es constitueixi a cada poble o ciutat la "Taula de Prevenció de la Violència de Gènere", en què hi prenen part representants de la policia, les àrees d'educació i de salut, etc. En aquests moments, en el conjunt de les quatre illes, se n'han constituït un total de 41.

Pel que fa a les empreses, els seus representants ens han manifestat que tenen la voluntat de fer plans d'igualtat, que incloguin una avaluació rigorosa dels llocs de feina i de la pràctica real. Un cop feta aquesta anàlisi, cal que s'apliquin les mesures pertinents amb la supervisió i el control dels comitès d'empresa i de les delegades i els delegats del personal.

Ja per acabar, Maria, quina "herència" t'agradaria deixar del teu pas per l'Institut Balear de la Dona?

Per damunt de tot, haver contribuït per la modesta part que em toca a fer més efectiva la igualtat entre homes i dones i a una millora de la justícia social. Són dues tasques a les quals m'hi dedic en cos i ànima des de fa molts d'anys, sense defallir.

És un plaer parlar amb tu, Maria, pel teu to amable, didàctic i tan compromès; fruit de molts anys de lluita en favor dels col·lectius més vulnerables. Moltes gràcies pel temps que ens has dedicat i, sobretot, per la teva extensa biografia en la defensa de la dignitat de les dones. ■

LES DONES I ELS NOUS REPTES DE LA FORMACIÓ PROFESSIONAL

Tomeu Estelrich Rigo

Has duit mai el teu cotxe a arreglar i el mecànic que t'ha atès era una dona? O telefonar al lampista perquè tens un problema amb el termo i hagi vingut una senyora a reparar-lo? La bretxa de gènere en algunes professions també es manifesta a les aules de Formació Professional. Malgrat els avenços de les darreres dècades, algunes professions continuen marcades per la diferència entre gèneres. No és fàcil fer previsions sobre quins seran els perfils professionals existents a curt termini. Ens cal molta educació i una estructura familiar sòlida i l'orientació en els centres escolars que ensenyi i conscienciï des de la infància que les dones i els homes hem de tenir les mateixes oportunitats laborals sense que el gènere en sigui un obstacle.

Actualment a les Balears hi ha 15.970 alumnes matriculats a cicles de Formació Professional. Els indicadors d'escolarització dels cicles formatius mostren una situació estable pel que fa a les pautes d'accés d'ambdós sexes. Mentre que a la FP Bàsica el 71% són al·lots, els cicles de grau mitjà s'han consolidat com una opció formativa paritària; i als cicles de grau superior el 51,2% dels matriculats són dones.

La bretxa de gènere en algunes professions també es manifesta a les aules de Formació Professional

Les preferències predominantment femenines a l'FP Bàsica són: Perruqueria, Estètica i Imatge Personal. Als Cicles de Grau Mitjà (CFGM) trien preferentment Gestió Administrativa, Cures auxiliars d'infermeria, Perruqueria i Estètica. Encara tenen una presència escassa a les industrials: Electricitat, Mecànica i Informàtica, que segueixen copades per un alumnat majorment masculí. Als Cicles Formatius de Grau Superior (CFGS) les dones s'inclinen majoritàriament per Administració i Finances, Assistència a Direcció, Integració Social, Educació Infantil, Gestió d'Allotjaments Turístics, Guia, informació i assistència turística, Higiene Bucodental, Imatge per al Diagnòstic, Laboratori Clínic, Pròtesis Dentals i Dietètica. Les dones que accedeixen a l'FP demostren un rendiment educatiu sensiblement superior.

El nivell educatiu és un indicador del capital humà i del nivell de competències de la població. La manca de prestigi dels estudis d'FP en el nostre país és una qüestió que ve de lluny. Els CFGS són l'opció formativa que més ha aconseguit prestigiar-se. Es tracta d'uns estudis que, alhora que incorporen un important contingut pràctic, proporcionen nivells de qualificació professional superiors. Poc a poc es posa en valor la formació professional, en totes les seves modalitats (presencial: bàsica, de grau mitjà i de grau superior; dual i a distància) com una eina que permet a una part de la població realitzar una formació més orientada a les demandes del mercat laboral i, també permet, als treballadors en actiu, actualitzar i ampliar les seves competències.

Els cicles formatius, per a algunes famílies, docents i orientadors, es continuen valorant com una opció formativa de segon ordre, un fet que ens indica que aquesta oferta formativa no està prou prestigiada. A les Universitats d'arreu de l'Estat s'ha pres consciència de que qualque cosa falla en l'orientació als estudiants de secundària, quan el 41% dels estudiants afirma que a l'institut no se'ls va informar sobre les opcions que ofereix l'FP. A Catalunya, per primera vegada, el sector industrial cerca més tècnics d'FP que graduats universitaris.

Per altra banda, la investigació que ha fet **Educa 2020**, amb el títol '**Necessitats laborals de les empreses**' arriba a les següents conclusions:

- Vuit de cada deu empreses de les Illes tenen problemes per a trobar personal amb un perfil adequat. A les Balears els empresaris demanen més graduats en Formació Professional que universitaris, i també que la universitat s'adapti al món laboral.
- El món laboral a les Balears presenta moltes singularitats respecte d'altres comunitats autònomes. En destaca el fet que el 82% de les empreses de les Illes reconeix que té problemes per a trobar personal per cobrir la seva demanda de treballadors. A la resta de l'Estat espanyol, només el 63% de les empreses té aquest problema.
- Balears es mostra com la comunitat més forta pel que fa a demanda de treballadors. Un 51,6% de les 158 empreses enquestades assegura que la seva plantilla augmentarà i ni una té previst reduir el personal. A la resta de l'Estat, un 47,1% incrementarà la plantilla i un 5,9% la reduirà.

- Un dels punts destacats de l'estudi és la preferència de l'empresariat de les Illes per la Formació Professional sobre l'educació universitària. Així, el 34,8% dels enquestats indica que la formació que necessita la seva empresa és Formació Professional de Grau Mitjà, gairebé el doble que el 17,9% de les empreses estatals; i un 21,8% es decanta per la formació de Grau Superior. En canvi, només un 26,5% dels empresaris requereixen titulats universitaris, mentre que la mitjana espanyola és del 42,3%.
- Les titulacions d'FP més demandades a les Illes són Hoteleria i Turisme, Electricitat i Electrònica i Instal·lació i Manteniment. Els titulats universitaris més demandats són els de Salut, Economia i Empresa i Enginyeria.
- La necessitat que la universitat s'adapti a les demandes de les empreses i millori, entre altres coses, la formació en idiomes.
- El perfil que prefereixen les empreses balears és el de tècnic especialitzat, que requereix sobretot formació d'FP de Grau Mitjà i Superior. Aquests dos tipus d'estudis sumen el 77% de la demanda de formació de les empreses. Un 89% dels empresaris considera que la universitat no aporta als estudiants les competències requerides pel món laboral.

Un dels punts destacats és la preferència de l'empresariat de les Illes per la FP per damunt de l'educació universitària

L'anàlisi de la inserció laboral dels titulats en formació professional a les Illes Balears dels cursos 2012-13 a 2017-18 feta per la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca arriba a les següents conclusions:

- El mercat de treball cada vegada necessita més treballadors formats, amb habilitats específiques i que siguin capaços d'adaptar-se a les necessitats canviants del mercat laboral. D'acord amb diversos estudis internacionals, en els propers anys es reduiran els llocs de feina poc qualificats i s'incrementaran els de mitjana qualificació.
- Una societat més formada repercuteix favorablement en l'economia de qualsevol territori, també a les Illes. L'augment de les xifres de persones titulades d'FP implica beneficis tant a l'àmbit personal com a l'empresarial, i a l'economia en general.
- A l'àmbit personal és evident que les majors habilitats dels treballadors venen acompanyades d'un augment de l'ocupació i una reducció de l'atur.
- A l'àmbit empresarial, la major capacitat de les persones incrementa la productivitat i la competitivitat. I, finalment, tots aquests beneficis es traslladen a l'economia global.
- Les dades de participació i titulació en els estudis d'FP de les Illes Balears es troben per sota de la mitjana europea.
- Els titulats d'FP de Balears mostren, per una banda, unes taxes d'ocupació superiors a les dels estudis més generalistes i unes

taxes d'inserció laboral que arriben al voltant del 75% tres anys després de la titulació.

- Dins dels grups d'estudis de formació professional, tenim que el pes majoritari es correspon als estudiants de Grau Mitjà.
- Quant a la distribució de les titulacions per família professional, les que mostren una major inserció en el mercat de treball de les Illes són Mecànica, Instal·lació i Manteniment, Hosteleria i Turisme.
- Pel que fa a la qualitat de la contractació, a causa de l'expansió econòmica, en els darrers anys es mostra un augment del pes de la contractació indefinida i un descens del pes de la de temps parcial, fets que posen de manifest la millora de la qualitat del treball entre els graduats d'FP.
- En conclusió, com es mostra en l'estudi, una bona formació té

efectes, no només en la persona, sinó en la societat en què aquesta s'inclou.

El 2018 el Govern de les Illes Balears presentà el **Pla Integral de Formació Professional**. A pesar de tots els esforços que s'han fet per a ampliar l'oferta de cicles formatius a les Balears, en els darrers anys la manca de transport públic és un problema que encara no està resolt. Per exemple, si un alumne de Manacor vol estudiar el Grau Superior de Vitivinicultura a Felanitx, el poble de veïnat, no hi ha cap autocar per a anar-hi. Fins que no es resolgui aquest tema, només hi ha l'opció de desplaçar-se amb transport privat.

El curs actual té una oferta de 413 Cicles Formatius, 8 més que el curs passat: 88 d'FP bàsica, 200 de Grau Mitjà i 125 de Grau Superior. El nou curs incorpora 15 cicles nous, 11 dels quals són de nova implantació: 7 de Grau Mitjà i 4 de Grau Superior, un dels quals en modalitat dual. ■

“EL PAPER DE LA DONA EN EL MÓN DE LA MÀGIA”

Reflexions per a treballar la coeducació

Francesc Xavier Alomar Novila,
mestre d'educació infantil i primària

Hi ha dones magues? Aquesta pregunta ens servirà de punt de partida per a reflexionar sobre el paper que la dona ha tingut al llarg de la història en el món de la màgia i de l'il·lusionisme. Si demanes a la gent que et digui algun nom de persones que es dediquen a fer màgia, possiblement et diguin Juan Tamariz, David Copperfield, Mago Pop... però difícilment diran el nom d'alguna dona. Això què vol dir, que no hi ha dones que fan màgia o que no sabem que n'hi ha? L'evidència és clara: la màgia no té gènere però els homes han estat quasi sempre els protagonistes. Històricament la tasca de la dona en el camp de la màgia sempre ha quedat en un segon pla, fer d'assistent (la figura coneguda com a “partenaire”), i això que en moltes ocasions la tasca de l'ajudant és fonamental per a l'èxit del joc; però el resultat final és que el mag és qui rep els aplaudiments i el reconeixement del públic.

Les dones sempre han estat presents en totes les disciplines artístiques, però en moltes d'elles en menor quantitat i moltes vegades des de la intimitat o fent tasques “secundàries”. Durant la retransmissió de les festes de Sant Joan de Ciutadella del 2019 per IB3, un comentarista va dir que la dona tenia un gran paper en aquestes festes: arreglar la roba dels cavallers per tal que anassin elegants damunt el cavall. Idè a aquest comentari (desencertat del tot, des del meu punt de vista) reflecteix el paper que moltes vegades ha tingut la dona en el món de la màgia: planxar els mocadors del mag,

ser responsable del vestuari, ordenar el material a l'escenari, etc..

Fent una mica d'història quant a la màgia, les dones han tingut un paper molt restrictiu: a l'Edat Mitjana, si una dona tenia inquietuds intel·lectuals i volia sortir-se del camí establert, era confinada a un convent. I en el cas que manifestàs interès per coneixements “alternatius” o estranys era ràpidament considerada una bruixa i perseguida per la Inquisició. Si miram les societats màgiques més antigues, com és el cas del “Círculo Mágico” que es fundà a l'any 1905 com un club de cavallers, veurem que es torbaren molts d'anys a contemplar la presència femenina (que no fou fins l'any 1991).

Tal volta la primera referència que trobam d'una dona que utilitza la màgia sigui en el segle III a.C., on una vestal de nom **Tuccia** fou acusada de no ser verge. Com que ella ho negava, la van obligar a fer una prova: si aconseguia portar aigua des del riu fins al temple en un sedàs, el seu honor quedaria fora de perill. I ho va aconseguir, amb un sedàs trucat.

Un altre episodi curiós fou el protagonitzat per **Mary Toft**, que a principis del segle XVIII va convèncer la comunitat mèdica que ella, en lloc de nadons, paria conills. I malgrat no ser maga, la seva “particular història” la va vincular per sempre a la màgia: el seu truc inspiraria la característica imatge del mag que treu un conill del barret de copa.

A finals del segle XIX i començament del segle XX, comença a haver-hi algunes dones que decideixen dedicar-se al món de la màgia, no com a ajudants sinó com a vertaderes protagonistes de l'espectacle.

És el cas d'**Adelaide Herrmann** (1853-1932), creadora del primer espectacle de màgia musical l'any 1899, titulat "Una nit al Japó"; **Manuela Rejas** (1924-2010) nascuda a Madrid i que fou la primera dona a Espanya en disposar del carnet d'il·lusionista per a poder treballar en un circ; **Teresa Gutsens**, referent de la màgia a Catalunya; o **Lisa Menna**, considerada la maga més influent del segle XX.

Gemma Navarro és una divulgadora i pionera en l'estudi de la dona en el món de la màgia, el resultat del seu treball ha estat la publicació

de dos volums: "**Historia de magas antiguas y modernas**" (el primer volum dedicat a les primeres magues, i el segon a mentalistes i mèdiums) en què fa una re-

copilació de la història de les magues i dóna a conèixer dones que, en algun moment de la seva vida, es dedicaren a l'art de la màgia. De la mateixa manera, també en els seus estudis intenta explicar els motius pels quals la dona ha estat exclosa o posada en un segon pla en aquest món: així parla de misogínia històrica, temes educacionals, o teories com la del poder o la del joc, que mantenen que a la dona no l'atreu el poder i, amb l'edat, perd l'interès pel joc.

"Les dones ocupen ja el rol que els pertoca més com a il·lusionistes i menys com a assistents de mags"

Actualment la figura femenina té una major presència en el món de la màgia,

Com a exemple d'ús de la màgia per a treballar temes de coeducació, trobam la iniciativa de l'Àrea d'Igualtat i Diversitat de l'Ajuntament de Mijas (Màlaga) que ha posat en marxa una campanya de coeducació en els centres d'educació infantil del municipi a través d'un personatge de conte: "**La Bruja Doña Paz**". Aquest personatge va a l'escola de màgia a la recerca de la fórmula per la igualtat, doncs en el seu bosc la seva màgia és menys valorada que la del bruixot Antón pel fet que ella és una al·lota. Amb aquest centre d'interès es treballen temes com l'educació en igualtat, l'eliminació de rols sexistes, la igualtat d'oportunitats, la creació d'espais compartits de jocs no sexistes...

La màgia és un centre d'interès força atractiu per a treballar a les aules moltíssims continguts i atreu tant nins com nines.

Font fotografia: revistalugardeencuentro.com 11/12/19 "Educando en igualdad", la nueva campaña de coeducación para Infantil.

Manuela Rejas

La seva història és força interessant per a treballar temes de coeducació a les aules.

Nascuda l'any 1924 a Moralzarzal (Madrid) va viure la Guerra Civil, un fet que va marcar els seus primers anys de vida. Encara era una nina quan va veure com un grup de falangistes interrompien l'espectacle d'un mag de carrer; el mag no va poder recollir els estris abans que se l'emportassin, i va demanar a la nina que els hi guardàs. El mag mai no va tornar i aquest maletí es va convertir en el primer contacte de na Manuela amb la màgia.

A partir d'aquell moment va saber que es volia dedicar al món de l'il·lusionisme, el seu nom artístic fou "Maga Violeta". L'any 2008 es va estrenar un curtmetratge titulat "**Violeta y el baúl americano**" on explicava les dificultats d'haver-se dedicat a la màgia durant la postguerra i haver estat la primera dona a disposar del carnet d'il·lusionista per poder treballar en un circ, ja que una gran part de la seva vida artística va transcórrer en el Circ Romero. Ella en el curtmetratge deia: "M'han dit coses horribles per ser dona i maga". Tanmateix, va tenir sempre clar que "no volia ser l'ajudant, sinó protagonitzar els espectacles de màgia". Rejas va dominar números de metal·lisme i telepatia i també va realitzar tot tipus de jocs de mans, fins als 83 anys, sempre per a il·lusionar el públic. Manuela Rejas va morir el 6 de març de 2010.

En el següent QR hi ha un resum del curtmetratge:

com a protagonista i no com a assistent del mag, i aquesta presència s'està reivindicant a diferents àmbits: l'any 2006 a Terrassa es va celebrar el "I Festival Internacional de Dames Màgiques" amb la intenció de donar a conèixer la màgia elegant i enginyosa feta per dones; l'any 2015 va tenir lloc el "1er Encuentro Internacional de Ilusionistas" a Quito (Equador), i amb el nom de "Magia, Mujer y Luna" reuní representants de la màgia femenina; el "Festival Medimàgic" de Mediona a l'Alt Penedès a la seva edició de l'any 2018 reivindicà el paper de la dona en aquest món; de la mateixa forma el "Festival Internacional de Màgia" de Badalona se suma a les reivindicacions feministes de l'any 2018.

Possiblement gràcies a totes aquestes accions avui en dia és reconegut el tre-

ball de gran quantitat de magues de bona qualitat a nivell internacional: Alba Magia (Argentina), Maga Gisell (Perú), Ekaterina Dobrokhotorova (Rússia), Inés Molina (Espanya), Juliana Chen (Xina), Ana Tamariz (Espanya), Maga Abril (Alemanya), Angela Funovits (EUA), Consuelo Lorgia (Colòmbia)... o a l'àmbit de les nostres illes com: Lolita Torres i Laura Bravo d'Eivissa; o a Mallorca les magues Bárbara Leiva, Victoria Magic, Jessica Light, Inna Rudova en són algunes d'elles.

Segurament aquest canvi del pes de la dona en el món de la màgia ja no tenguí volta enrere, si més no l'esperança d'un canvi en la masculinització del món de la màgia passi per un relleu generacional i la incorporació de més al·lotes a aquest art i, com a exemple, dues joves promeses de la màgia a Catalunya: La

Maga Game (Laia Baulenas) i Maria Al·tés. Aquesta darrera a un reportatge de l'any 2015 en el suplement Criatures (ara.cat) deia: "... i el que no m'agrada tant és que quan a reunions de magues em pregunten: Ets l'ajudant? No entenc per què no hi ha gaire dones magues, encara hi ha molt de masclisme en la professió...".

Així, doncs, el paper que la dona ha realitzat en el món de la màgia al llarg de la història pot ser un recurs força útil per a treballar temes de coeducació i esbrinar les contribucions que les dones han fet al món de l'il·lusionisme.

"Les dones ocupen ja el rol que els pertoca més com a il·lusionistes i menys com a assistents de magues". Enric Magoo (Director del Festival Internacional de Màgia de Badalona 2018). ■

MARGALIDA COMAS CAMPS

Pere Alzina

Les aportacions de Margalida Comas al món de l'educació no es poden entendre sense conèixer el context familiar i social que visqué a Alaior (Illa de Menorca) i tota la gran obra educativa de la *Institución Libre de Enseñanza* amb la qual el seu pare mantenia profunds lligams professionals i personals.

Gabriel Comas, pare de Margalida, conjuntament amb Joan Mir i Mir construï una potent xarxa cooperativa de suport social amb l'estalonament d'un col·lectiu d'alaiorencs desitjosos de canvis socials (la societat de socors mutus *El Porvenir de la Vejez*) que, alhora, reivindicaven una educació de qualitat (escola graduada, innovadora, laica i per a tots) com a base de la regeneració social. L'escola es convertí en el centre d'una nova concepció de les relacions socials i en un lloc de generació de coneixements obert a la societat. Gabriel Comas i Ribas aconseguí sensibilitzar una bona part de la població d'Alaior sobre una concepció més solidària i cooperativa de les relacions socials i de l'escola com un centre obert a la societat. Alhora sabé transmetre aquests mateixos valors i la passió per l'educació als seus fills i aquest, alhora, saberen transmetre els mateixos valors a àmplies capes de la societat espanyola.

La història de la família Comas Camps és la història d'una família única i, potser, irrepètible, que visqué en un context també únic i irrepètible, que sabé aprofitar les oportunitats de formació que li brindaren les bones relacions del seu pare amb els personatges més influents en la pedagogia espanyola de les tres primeres dècades del segle XX. En aquest context social de canvi i de lluita, Margalida s'amarà d'innovacions educatives i se decantà per la formació científica i didàctica en ciències

naturals; àmbit molt poc treballat a l'estat i manco per dones.

Margarida Comas va néixer a Alaior el 25 de novembre de 1892 i va ser la primera filla de Gabriel Comas i Rita Camps. Va cursar els primers anys de batxiller a l'institut de Maó i l'acabà a l'Institut General i Tècnic de Balears amb excel·lents notes. Va obtenir el premi extraordinari de Batxillerat de la Secció de Ciències. El 1911 obtenia el títol de Mestra Superior amb la qualificació d'excel·lent, només al cap d'un any en què s'obrí el lliure accés de les dones als instituts i a les universitats. Aquest mateix any,

Margarita acompanya el seu pare en la visita a l'estranger, comissionat per l'Ajuntament de Palma, i aconsegueix quedar-se a França com a repetidora d'espanyol.

El 1912, Margarita va marxar a Madrid per a realitzar la prova d'accés a l'*Escuela de Estudios Superiores del Magisterio* on ingressà amb el número 1 en la secció de ciències. El 1915 Margarita obtingué el títol de mestra de Primera Ensenyança Normal que l'habilitava per impartir docència en escoles normals o per accedir a la inspecció educativa. Optà per la docència, i el setembre de 1915 prengué possessió de la plaça de

professora numerària de física, química i història natural de l'Escola Normal de Mestres de Santander. Mentrestant, seguia formant-se en matrícula no oficial a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona i a la Universitat Central de Madrid. Alhora també sol·licità ampliar la seva formació pedagògica a través de la *Junta para la Ampliación de Estudios* per anar-se'n a Anglaterra per ampliar els seus coneixements sobre la metodologia de les ciències naturals. El 1920 li foren concedits nou mesos de pensió.

El 1922 entrà a l'Escola Normal de Tarragona, on prengué possessió de la plaça com a professora de física, química i història natural. Paral·lelament, continuà estudis a la Universitat de Barcelona, en la llicenciatura de ciències, que obtingué el gener de 1928.

Entre el 1926 i el 1928 obtingué una pensió prorrogada de la Junta per ampliar estudis de Biologia en els laboratoris de la Universitat de Paris, per obtenir finalment el grau de doctor a Espanya per la Universitat Central de Madrid, tot essent la primera dona a obtenir aquest grau a Espanya.

El 1931 es casà amb Guillem Bestard i Cànaves, un vell amic de la família Comas, reconegut com a gran fotògraf i artista. El novembre de 1931, Margarita deixà la Normal de Tarragona i passà en comissió de serveis a l'Escola Normal de la Generalitat, i s'incorporà també al Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. El 1933 es crea la Secció de Pedagogia dins de la Facultat de Filosofia i Lletres, i Margarita és anomenada professora de Biologia infantil.

L'esclat de la guerra agafà Margarita a Madrid, mentre tota la seva família, marit, pares i germanes eren a Mallorca de vacances; aquests es veren obligats a refugiar-se a casa de Guillem a Pollença, tot i que foren contínuament acusades de roges i republicanes. Margarita va quedar totalment aïllada de la seva família; igual que el seu germà Joan. Van haver de passar deu anys per retrobar-se amb el seu marit, Guillem, i la seva mare, Rita Camps, en una petita població del sud de França.

Margarita va rebre diferents encàrrecs de la República per col·laborar amb la tasca de supervisar l'educació dels fillets bascos a Anglaterra i col·laborar amb la tasca humanitària dels quàquers. Finalment, s'exilià a Anglaterra, on trobà feina al Dartington Hall com a professora de ciències. El 1946 permeten l'entrada a Anglaterra de Guillem Bestard. El 1955 fou autoritzada a tornar a Espanya i el 1959 es va jubilar afectada per greus

problemes a la visió. Morí l'agost de 1972.

Margarita Comas fou una brillant científica i una brillant pedagoga, desenvolupà una ingent tasca de formació, de recerca i de difusió excel·lent durant les quatre primeres dècades del segle XX. La tasca desenvolupa com a professora a Dartington Hall va ser, sens dubte, excel·lent, però, després de la guerra civil, Margarita ja mai més no seria la mateixa. Va ser a Espanya on demostrà tota la seva vàlua com a científica i com a pedagoga.

Com a pedagoga aportà un important cos de coneixements sobre la didàctica de les ciències i de les matemàtiques, unes didàctiques arraconades que mai havien tingut en aquest país la més mínima importància i que eren ensenyades de la manera més tradicional i memorística. Apuntem breument alguns dels aspectes més destacats.

Confiança en l'educació. Els anys 30 del segle passat es van caracteritzar per intensos debats sobre projectes de millora de l'espècie. Alguns arguments van arribar a justificar l'extermini de determinades col·lectivitats. Margalida té més confiança en l'educació (el medi) que en l'herència genètica¹:

El programa positivo de mejora de la especie humano, que debiera ser el más adelantado, contiene hasta ahora pocos hechos concretos. Parece que se ha pensado en algún caso en subvencionar a los más aptos a fin de que pudieran contraer pronto matrimonio y educar convenientemente a sus hijos; pero que sepamos, la cosa no ha pasado de un proyecto con fines racistas y teniendo en cuenta sólo las cualidades físicas, cuando las psíquicas son tanto o más importantes. No olvidemos, sin embargo,

1 COMAS CAMPS, MARGALIDA (1935): Genética y Eugenesia a Revista de Pedagogía, núm 158. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 78.

que todas las medidas que tiendan a mejorar el medio y la educación son en realidad eugenésicas en el sentido que favorecen la producción del talento, sino del genio, y hacen que cada individuo llegue al máximo de sus posibilidades hereditarias(...) La lucha contra la guerra y las medidas para evitar la depresión económica son, pues, también, en su sentido más amplio, medidas eugenésicas.

No era fàcil expressar aquestes idees amb tanta claredat. El mateix passava en la defensa de la coeducació, tot i que a Alaior, el seu pare ja ho defensava a finals del segle XIX.

La coeducació. Aquest és un dels aspectes més estudiats i destacats avui en dia per la seva actualitat i rellevància, tot i que les seves aportacions a la didàctica de les ciències naturals són molt més innovadores i radicals:

La formación intelectual conjunta debía suprimir las tradicionales diferencias curriculares habituales en la enseñanza separada de niños y niñas, evitando convertir lo que debía ser una educación para la igualdad entre sexos en una simple integración de la mujer en el modelo escolar masculino. Además, todo el ambiente del centro educativo tendría que evitar esta separación entre sexos, asegurando un trato igualitario en todas las actividades que pudiesen darse: juegos, excursiones escolares, deportes, etc.

Pero la coeducación implicaba también otros ambientes además de los exclusivamente escolares. La convivencia igualitaria entre sexos debía extenderse a la familia, el trabajo, y, en definitiva, todo el conjunto de la sociedad para que fuera realmente eficaz.²

Per a Margalida, la coeducació era molt més que un projecte educatiu: era un

projecte social. I encara ho és. Més que mai.

La influència de l'Escola Anglesa. Margalida, coneixedora de les innovacions a diferents països europeus, no aposta per grans reformes uniformitzadores; en canvis globals de plans d'estudi ni en currículums estandarditzats. Creu que el que cal és anar aplicant, poc a poc, aquelles experiències que demostren la seva eficàcia empeses per mestres entusiastes:

El ministerio (se refereix a l'anglès) no establece como en Francia o Austria, por ejemplo, nuevos planes, ni reforma los antiguos, se limita a consagrar, si parecen beneficiosos, los que han ensayado particularmente en sus escuelas los maestros de vanguardia³.

Radical actualitat. Ens hem vist immersos massa vegades en grans reformes que poc han canviat la realitat. Quan ens hem fixat en allò que

funciona en determinades comunitats és quan realment avancem.

El mètode Mackinder també és objecte d'atenció per Margalida. Aquest plantejament es caracteritza per:

- Organitzar l'ambient que envolta el fillet, que manera que aquest pugui escollir el treball a fer.
- Per anar progressivament ampliant aquest medi ambient per augmentar l'esfera d'elecció i millorar els seus mitjans d'expressió creadora.
- Per envoltar als fillets i filletes d'una atmosfera emotiva vital que suggereixi el desig de treballar.

Margalida afirma:

En efecto, en un sistema de enseñanza individual no tienen sentido la coacción, la imposición de un trabajo, porque el que lo realiza por obediencia o por miedo, no concentra su atención sobre el proceso mismo, no se educa, no avanza, adquiere si acaso una noción teórica a costa de la costumbre de cubrir las apariencias en el conjunto de la clase(...). Por eso también se le deja al alumno, dentro de amplios límites, la elección del trabajo en un momento determinado, porque él mejor que nadie sabe cuándo está en condiciones de hacerlo y, cuándo, por lo tanto, lo realizará mejor⁴.

Tot plegat ens hauria de fer pensar sobre l'actualitat de determinades innovacions educatives. El mateix succeeix amb l'aprenentatge a partir de projectes (el mètode de projectes):

Toda nuestra actividad espontánea se realiza, consciente o inconscientemente, a base de proyectos, y de lo que se trata es de no interrumpir en la escuela tan buena costumbre, pues ahora, con el pretexto de que tiene que aprender para cuando sea hombre, se obliga al alumno

1 COMAS CAMPS, MARGALIDA (1935): Genética y Eugenesia a Revista de Pedagogía, núm 158. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 78.

2 Vegeu COMAS, MARGARITA (2001): Escritos sobre ciencia, genero y educación. Edición de José Mariano Bernal Martínez y Francesca Comas Rubí. Madrid: Biblioteca Nueva. Colección Memoria y Crítica de la Educación. Pàg. 23.

3 COMAS CAMPS, MARGALIDA (1930): Las escuelas nuevas inglesas a Revista de Pedagogía, núm. 98. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 73.

4 COMAS CAMPS, MARGALIDA (1930): El método Mackinder a Revista de Pedagogía, núm. 104. Madrid. Pag. 348-353.

a llenar su intel·ligència de nocions que le interesan ni signifiquen nada para él⁵.

I continua argumentant:

La realització com a resposta a un problema, de un acte simple o complexa en el seu mitjà natural; ha de originar-se segons les circumstàncies, i no pot seguir-se al peu de la lletra lo que digui cap llibre per bé que sigui; però per altra banda tots els nens tenen un gran nombre d'interessos comuns i no sembla per lo tant difícil donar orientacions de valor general⁶.

Tota una declaració d'intencions amb reflexions que podrien ben bé aplicar-se actualment.

L'ensenyament de les matemàtiques i de les ciències. Margalida proposa un ensenyament basat en la vida quotidiana i propera als filllets i a les filletes. La

reflexió sobre la quotidianitat ens hauria de permetre arribar als principis axiomes i lleis generals:

Las matemáticas han dejado de ser una cosa típicamente abstracta para convertirse en ciencias experimentales (...), teniendo en cuenta no sólo la incapacidad del niño para las abstracciones, sino también que los principios matemáticos, los axiomas, son, en último término, hijos de la experiencia⁷.

La geometria i altres branques s'han d'ensenyar igual: a partir de la reflexió sobre l'experiència:

Siempre que se pueda, es útil aplicar las ideas de Geometría al levantamiento de planos, cálculo de distancias inaccesibles, etc., aun a expensas de la adquisición de otros conocimientos teóricos⁸.

La resta de ciències naturals han d'aplicar principis semblants. L'experimentació, les excursions, la reflexió sobre el medi que envolta els centres i el rebuig dels llibres de text esdevenen eixos de la seva pedagogia:

Cuando en 1901 se hizo obligatoria la enseñanza de las ciencias físico naturales en la escuela primaria, la mayor parte de los maestros no habían estudiado nunca semejante disciplina y se vieron obligados para cumplir el decreto a recurrir al inevitable libro del alumno, que personas avisadas se apresuraron a publicar⁹.

La biologia s'ha d'ensenyar observant i experimentant:

En la enseñanza de la biología es quizá más peligroso que en otra alguna el

sustituir las observaciones y experimentos hechos directamente por los alumnos, por los conocimientos libresco. No quiere esto decir que deban prescribirse los libros, al contrario, hay que aumentarlos; pero usado en su propio lugar¹⁰.

Fins i tot ens aporta interessants reflexions sobre l'ús i l'esment de tot el que és natural per evitar conseqüències no desitjades per la vida natural:

Recoger huevos de los pájaros de la región puede ser muy interesante para un naturalista, pero es más que inútil, perjudicial, para un niño; en cambio una colección de ramitas de los distintos árboles, para que se vea la diferencia de corteza y yemas, varias formas larvárias de un insecto perjudicial, series de hojas de diversas plantas serán altamente beneficioso con tal de que estén siempre al alcance de los niños. Se recogen también animales vivos que, después de suficientemente observados, serán devueltos a su medio natural, por esto los acuarios y terrarios tienen tanta o mayor importancia que el Museo¹¹.

I adverteix:

Un peligro de esta enseñanza es hacer crueles a los niños, que, por afán de coleccionar, pueden acostumbrarse a matar inútilmente animales y plantas. Por esto, mientras sea posible, conviene observar el ejemplar en vivo, soltándole en su medio natural cuando no haga más falta. Los museos y colecciones tienen sólo un interés relativo en la escuela primaria; deben servir como recordatorio de algo que se observó y aprendió, no ser el objeto primordial de la enseñanza¹².

Observació en el medi natural. Res de col·leccions. Observació i reflexió:

La ciencia de la vida, que es continuo y ordenado cambio, incesante devenir, encaja admirablemente en la concepción

5 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1931): El método de los proyectos en las escuelas urbanas a Revista de Pedagogía, núm. 110. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 64.

6 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1931): El método de los proyectos en las escuelas urbanas a Revista de Pedagogía, núm. 110. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 65.

7 Vegeu COMAS CAMPS, MARGARITA (1923): Cómo se enseña la aritmética y la geometría. Madrid: Publicaciones de la Revista de Pedagogía. Pàg. 6.

8 Vegeu COMAS CAMPS, MARGARITA (1923): Cómo se enseña la aritmética y la geometría. Madrid: Publicaciones de la Revista de Pedagogía. Pàg. 23.

9 Vegeu COMAS CAMPS, MARGARITA (1925): Las ciencias en la escuela a Revista de Pedagogía, núm. 38. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 58.

10 Vegeu COMAS CAMPS, MARGARITA (1929): La enseñanza de la biología a Revista de Pedagogía, núm. 87. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 127.

11 Vegeu COMAS CAMPS, MARGARITA (1925): Las ciencias en la escuela a Revista de Pedagogía, núm. 38. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 61.

12 Ídem nota 11.

de la escuela activa, donde, como hacíamos observar en estas mismas columnas al bosquejar la metodología de la matemáticas, por considerar al niño como agente el más importante de su propia educación -debiendo, por lo tanto, ser el que hace-, se prefiere en todas las secciones de la enseñanza al conocimiento ya cristalizado el proceso mismo de su formación, siendo sustituida la antigua actitud que pudiéramos llamar estática por otra francamente dinámica¹³.

Ensenyament dinàmic. Protagonisme dels fillets i de les filletes. Canvi. Innovació i interès i il·lusió per part dels mestres:

Lo importante es que el maestro se interese, que sienta él curiosidad por las cosas de la naturaleza, que se acostumbre a observar de una manera continua y ordenada a tomar nota de sus observaciones, a buscar en los libros los informes que hacen falta¹⁴.

Cal estudiar els éssers vius en el seu medi natural ja que entre ells existeix una influència mútua: concepte d'ecologia i d'ecosistema:

El estudiar todo ser vivo junto con su medio habitual (pues sabemos cuánto se influyen mutuamente; cada uno es en realidad parte del otro), lo cual exige como condición indispensable la observación in situ¹⁵.

I treballar l'esperit crític i la capacitat de raonament, claus per accedir al mètode científic:

La existencia en los niños de un fuerte espíritu crítico, de duda, que surge potente en cuanto se siente alentado, y que es la base necesaria para emprender investigaciones y para llegar a una certeza. Estos son, después de todo, en conjunto, los mismos móviles

que impulsan al hombre de ciencia; no hay entre uno y otro más que una diferencia de grado¹⁶.

La passió pel coneixement científic entre els fillets i les filletes i els científics és una simple qüestió de grau. El més rellevant: la unitat entre saber, sentir i fer.

Según Thomsom el carácter científico tiene como característica esencial la pasión por los hechos, el esmero en el planteamiento de las cuestiones, la visión clara y el sentido de la inter-relatividad de las cosas. Contrasta con el carácter sentimental o artístico, y con el práctico; pero los tres forman una trinidad (saber, sentir, hacer) que debería reducirse a unidad en toda vida humana¹⁷.

Aquesta passió pel coneixement acaba amb l'assumpció del mètode de recerca científica, més ordenat i sistematitzat i capaç d'articular el pensament i els coneixements adquirits:

Debe definirse el método como una reunión organizada (síntesis) de medidas didácticas que se fundan sobre conocimientos psicológicos claros, seguros y completos (en lo posible), y sobre leyes lógicas, y que realizadas con habilidad personal de artista alcanzan sin rodear el fin didáctico previamente fijado¹⁸.

Aportacions rellevants: síntesi.

Resumir en un article d'aquestes característiques les aportacions de Margalida Comas no és tasca fàcil. Entre moltes d'altres ens atrevim a apuntar les següents:

Margalida té plena confiança en l'educació i en la innovació educativa, com eines per construir una societat millor.

Destaca la importància d'ensenyar a pensar, de saber formular bones preguntes, d'ensenyar a reflexionar... aplicant la lògica del raonament científic... talment com fan els científics arreu del món.

Importància d'ensenyar fent, experimentant, observant, deduint, treballant per projectes... talment com s'aprèn amb la vida, en situacions complexes i des de perspectives globals (ecològiques).

Importància de fer sentir la passió pel coneixement; qui no s'apassiona pel coneixement no pot ensenyar: en les seves paraules, saber, sentir, fer... (coneixements, emocions i pràctica); com diem avui: saber, saber fer i saber ser.

La importància de la coeducació no només com a projecte educatiu sinó com a gran projecte social.

Rellegir la seva obra el 2020 ens fa adonar del que vam perdre però també ens permet albirar tot el que podem arribar a aconseguir. Les claus? Ben simples: passió, innovació i confiança. ■

13 Vegeu COMAS CAMS, MARGALIDA (1929): La enseñanza de la biología a Revista de Pedagogía, núm. 87. Madrid. Revista de Pedagogía. Pàg. 125.

14 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1936): Las ciencias naturales en la escuela a Revista de Pedagogía, núm. 171. Madrid: Revista de Pedagogía. Pàg. 103.

15 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1937): Contribución a la metodología de las ciencias naturales. Gerona-Madrid: Dalmau Carles, Pla. E. C. Editores. Pàg. 166.

16 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1937): Contribución a la metodología de las ciencias naturales. Gerona-Madrid: Dalmau Carles, Pla. E. C. Editores. Pàg. 177.

17 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1937): Contribución a la metodología de las ciencias naturales. Gerona-Madrid: Dalmau Carles, Pla. E. C. Editores. Pàg. 177.

18 Vegeu COMAS CAMPS, MARGALIDA (1937): Contribución a la metodología de las ciencias naturales. Gerona-Madrid: Dalmau Carles, Pla. E. C. Editores. Pàg. 160.

PRESENTACIÓ DEL CALENDARI 2020

“TEMPS DE DONES, DONES EN EL TEMPS”

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

El divendres 24 de gener va tenir lloc la presentació del Calendari 2020 de l' STEI Intersindical, “Temps de dones, dones en el temps”, i fou tot un èxit. Es va celebrar a Palma, a Rata Corner i, atès que està dedicat a les dones músiques, es va poder gaudir de les actuacions del **Cor de Dones Codàlia**, que impregnà l'espai d'una aura màgica; **Marga Rotger**, que ha cantat cançons d'empoderament i sororitat de les dones com el seu (juntament amb **Joana Abrines**) “Som Tantíssimes”; el duet de violoncel·listes **Rosa Cardona** i **Fuensanta Martínez**, amb una actuació magistral; i la cirereta del pastís: **Miquela Lladó**, acompanyada de **Jordi Tugores** a la guitarra, varen interpretar poemes musicats de dues grans poetes, **M. Antònia Salvà** i **Maria Mercè Marçal**, gran referent feminista tres voltes rebel.

Aquest calendari, realitzat per l'Organització de Mujeres de la Confederació Intersindical, fa un repàs de les músiques de l'Antiguitat, amb **Safo de Lesbos**, passant per les **esclaves cantaires d'Al-Andalus**, dones músiques que varen ser les principals contribuents i conductores de la transmissió de les arts durant l'**Edat d'Or de l'Islam** a la Península Ibèrica. A l'**Edat Mitjana**, amb les “**trobairitz**”, desconegudes durant segles.

Al **Renaixement**, el “**Concerto delle done (o delle dame)**”, grup professional de cantants femenines. I **M. Anna Mozart**, música destacada del **Classicisme** que va abandonar la carrera musical

per a dedicar-se a ser una abnegada mare i esposa. I, finalment, a partir del mes de juny, presenta les músiques de l'època actual: **Giselle Ben Dor**, **Wendi Carlos**, **Concha Buika**, **Pinar Toprak**...

Les fantàstiques il·lustracions han estat realitzades per **Cristina Nogales Aranda**, que ha imprès el seu caràcter personal a les diferents imatges: **Maria Anna Mozart** representada tocant el piano amb les mans fermades pels cordons de la seva cotilla; **Cindy Lauper** i la frase de la seva cançó en versió feminista “Girls just wanna have fundamental rights”, etc..

Una altra característica del calendari és que **substitueix les efemèrides habi-**

tuals per cites referents a dones o esdeveniments relacionats amb **les lluites feministes**. Al final, inclou una **proposta d'activitats** per cadascun dels mesos de l'any i per cadascun dels nivells educatius, des de primer cicle d'infantil fins a batxillerat i persones adultes.

PRESENTACIÓ TAMBÉ A MANACOR

L'acte de presentació a la capital del Llevant va ser el dissabte dia 25 de gener. L'encarregada de donar inici a l'acte va ser **Sandra Serra**, responsable de la Secretaria de la Dona de l' STEI Intersindical, que comentà que a altres territoris de l'Estat espanyol es feien presentacions d'aquest calendari didàctic i coeducatiu de manera conjun-

ta: “Un calendari que es fa des de l’any 2005 amb la intenció de visibilitzar les dones i que, a partir del 2006, va introduir les programacions didàctiques”.

Serra insistí en el fet que “el dia a dia de les dones no és fàcil”, i que les dones que apareixen en el calendari “són referents”; un calendari en el qual la música és la protagonista amb una efemèride per a cada dia de l’any relacionada amb les dones. També comentà que el calendari que edita l’Organización de Mujeres es fa en les distintes llengües de l’Estat i que cada any l’elabora una il·lustradora jove, “que hi aporta la seva visió feminista”.

A continuació **Bel Lull**, de l’STEI Intersindical de Manacor, presentà les tres dones músiques que prendrien part en l’acte de Manacor, amb una petita pinzellada de cada una de les artistes: **Bàrbara Duran, Francesca Suau i Lidia Pérez**, “tres dones músiques amb lletres majúscules”, segons les seves paraules.

La musicòlega i professora de l’IES Mossèn Alcover **Bàrbara Duran** fou l’encarregada de presentar el calendari i de guiar i introduir totes les actuacions. Agraï a l’STEI Intersindical l’elaboració d’un calendari dedicat a les dones músiques i es queixà del poc reconeixement que tenien les dones artistes, “amb menys visibilitat social, amb menys recorregut” que els seus companys homes.

Duran anà resseguint les pàgines del calendari i féu menció de les dones músiques que hi figuraven: des de la poeta Safo i la introducció de l’estrofa sàfica fins a la importància del passat islàmic i de tantes dones que eren “entrenades per cantar i ballar”, o aquelles amb la tasca encomanada de “tocar en la intimitat”. També es referí a les “trobairitz” o a figures com Maddalena Casulana i al gran patrimoni que s’havia conservat en els convents femenins.

En el seu recorregut per la història de la música, Bàrbara Duran cità la gran figura d’Elisabeth Jacquet de la Guerre i, ja dins el classicisme, destacà la gran vàlua de dues músiques com Anna Mozart o Fanny Mendelssohn, germanes de dos músics que havien tapat del tot el gran mèrit d’aquestes dues dones. També esmentà Clara Schumann i els

seus grans esforços per mantenir la família; i, entrats en el segle XX, la gran tasca de Rosa García Ascot.

Les intervencions de Bàrbara Duran s’anaven alternant amb diferents peces de música, com la interpretació d’un motet o un poema d’Antoni Vidal Ferrando, “No tenc secrets per a tu”, mu-

sicat per Francesca Suau que interpretà Lidia Pérez. Fins i tot va fer cantar als assistents un “Al·leluia”, d’una cançó del cicle de la Pasqua relacionada amb el tema de “Deixem lo dol”.

Bàrbara Duran va cloure una intervenció magistral, que se’ns va fer molt curta, amb una queixa referida al contingut del calendari de l’STEI Intersindical: “hi falten les dones glosadores!”. I per això, les tres dones músiques posaren punt i final a l’acte amb una glosa que va interpretar cada una d’elles. Són aquestes:

*En aquesta gran ciutat
On treballam de valent,
El primer dels sindicats
Fou de les dones perleres.*

*L’art també té nom de dones
L’STEI enguany s’ha lluit,
Les compositoras bones
Al calendari han sortit.*

*Sindicat de tots i totes
No vos podeu adormir,
Seguiu defensant amb forces
Drets, llengua i país.*

PRESENTACIÓ A ALTRES INDRETS

En dates recents al tancament de l’edició de la Pissarra, va tenir lloc l’acte de presentació del calendari a Inca el passat 12 de febrer; i dia 12 de març a Eivissa i a Menorca. ■

JORNADA DE FORMACIÓ INTERNA A L'STEI INTERSINDICAL

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

El passat 29 de novembre, es va fer una sessió interna de formació a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics per a totes les persones permanents de l'STEI Intersindical, amb quatre grans eixos temàtics.

EL PAPER DE L'STEI INTERSINDICAL EN L'ACTUAL CONJUNTURA

atorga a les centrals majoritàries de l'estat espanyol, ja que en el seu article 6.3, per exemple, consagra el "bisindicalisme".

El secretari general de l'STEI Intersindical centrà el gruix de la seva intervenció en "l'acció sindical com a eina de transformació social" i féu esment del gran potencial de

ja que no ha tingut mai casos de targetes Black, ni plans de pensions privats, ni inversions immobiliàries, ni tampoc cap tipus de formació fraudulenta. Com a membres del sindicat, "som activistes socials" digué.

Miquel Gelabert acabà la seva intervenció referint-se al fet que "feim feina per un bé col·lectiu", però que

Miquel Gelabert, secretari general de l'STEI Intersindical, començà la seva intervenció dient, d'acord amb les dades de la Conselleria de Treball de 30 de setembre de 2019, que l'STEI Intersindical és la quarta força sindical de les Illes Balears després d'UGT, CCOO i USO; i remarquè el caràcter sociopolític i de classe de la nostra organització, a diferència d'altres sindicats corporatius i de categoria, com es dona en el camp de la sanitat. També es referí a la situació de "privilegis" que la Llei Orgànica de Llibertat Sindical (LOLS), de l'any 1985,

creixement de la quarta força sindical de les Illes Balears. Insistí en el caràcter sociopolític del sindicat, ja que la construcció d'un món millor i d'una economia més justa és una tasca social, així com també la incidència en l'entorn de la classe treballadora. Gelabert parlà també de l'espai sindical propi de l'STEI Intersindical: la seva sobirania territorial, com a sindicat autòcton i nacional, de classe, amb autonomia econòmica i en la defensa de la llengua catalana.

Es referí al fet que l'STEI Intersindical representa l'essència del sindicalisme,

també "tenim deures". I plantejà als assistents i a la resta de treballadors aquesta pregunta: "I tu què fas perquè canviïn les coses? No fer res també és una decisió política". Finalment recordà que tots aquests trets propis de l'STEI Intersindical apareixen recollits en els Estatuts del sindicat, així com també a la Ponència d'Acció Sindical aprovada en el darrer Congrés.

FEMINITZAR EL SINDICALISME

Sandra Serra, responsable de la Secretaria de la Dona de l'STEI

Intersindical, exposà als assistents que, ja l'any 1990, el sindicat va assumir en els Estatuts el terme "feminista" com un dels seus trets propis. Anys després, el 2000, va fer la seva aparició dins l'estructura de l'STEI Intersindical la Secretaria de la Dona, amb Àngels Cardona com a primera secretària.

Serra parlà d'algunes traves a les quals han de fer front les dones en el seu dia. Entre les quals esmentà conceptes com el "sòl farragós", en el sentit que les dones són les responsables de la cura i de les tasques de la vida familiar; el sostre de vidre, amb els nombrosos prejudicis als quals s'han d'enfrontar les companyes; el "sostre de diamant", un concepte de caire simbòlic desenvolupat per Amelia Valcárcel. També es referí al fet que "l'home és objecte d'estima", mentre que "la dona és objecte de desig"; una realitat que minva l'autoestima de les dones.

La responsable de la Secretaria de la Dona explicà termes com "mansplaining" (explicar una cosa, normalment un home, d'una manera paternal o condescendent a una dona); "maninterrupting" (interrupció innecessària del discurs per part d'un home a una dona); "manspreading" (pràctica d'alguns homes d'asseure's amb les cames obertes en el transport públic, ocupant l'espai de més d'un seient); l'ús del llenguatge sexista; els micromasclismes i la importància de respectar el temps. En darrer terme, esmentà algunes de les conseqüències de tot plegat sobre la realitat de les dones, com aquestes:

- Una bretxa salarial, que arriba al 17% en relació al sou que reben els homes.
- Un índex elevat de precarietat laboral.
- L'existència d'algunes professions estereotipades, amb una presència molt elevada de dones en sectors com el de la neteja o el de les cures.
- La feminització de la pobresa, amb treballs no remunerats que fan les dones, com les tasques domèstiques o les cures, que representa el 41% del PIB.
- El cobrament d'unes pensions més baixes per a les dones.

Sandra Serra tancà la seva intervenció explicant la posada en marxa a moltes dependències públiques, empreses i a nombroses entitats dels "Espais lliures de masclisme".

Quan cau l'estat del benestar i s'imposa el neoliberalisme, perd força el moviment sindical; com més feble és el sindicalisme, més fàcil és perdre drets

REFLEXIONS SOBRE SINDICALISME I DEMOCRÀCIA: REPENDRE EL SENTIT SOCIAL DEL SINDICALISME I LA SEVA INCIDÈNCIA

El professor de la UIB i exdiputat del Parlament de les Illes Balears de Més per Mallorca, **David Abril**, va ser el protagonista de la tercera ponència del matí. Començà la seva intervenció amb algunes dades relatives a la situació actual de la nostra societat: en primer lloc, la democràcia es troba en un estat crític (en aquest sentit n'hi ha prou en veure l'auge de l'extrema dreta a molts parlaments europeus); en segon terme, una creixent desigualtat social que genera un profund malestar social; i, finalment, un sindicats debilitats i, al mateix, temps qüestionats per gran part de l'opinió pública.

Abril feu un esment de la necessitat d'"ampliar la lupa" i de tenir una visió de conjunt de tota aquesta realitat. En aquest sentit explicà que, amb dades de l'afiliació sindical d'ençà de l'any 2008, s'havia produït un afebliment de la classe treballadora i dels seus drets. Aquest fet, emperò, no va suposar que "amb l'esclat de la crisi la gent s'hagués organitzat més i millor"; més aviat el contrari. Quan cau l'estat del benestar i s'imposa el neoliberalisme, perd força el moviment sindical; com més feble és el sindicalisme, més fàcil és perdre drets, ja que un dels objectius de les oligarquies és debilitar la capacitat de pressió i d'organització de la classe obrera.

El ponent va fer una mica de síntesi de la història del moviment sindical, que podem resumir amb les etapes o fites més destacades, que són les següents:

- Durant la I Revolució Industrial, es produeixen les primeres agrupacions de solidaritat, un fet que també va donar lloc, entre d'altres, al ludisme; això és, la lluita contra les màquines. Situà aquesta primera etapa entre els anys 1870 i 1945. En el cas de l'Estat espanyol, l'aparició dels primers sindicats es va produir l'any 1887. El sindicat UGT es va fundar l'any següent, el 1888.
- Entre el 1945 i el 1970 es produeix la institucionalització de les relacions laborals, amb la implantació arreu d'Europa de l'estat del benestar. Com a conseqüència d'aquest fet, els

sindicats passen a ser de revolucionaris a reformadors, i alguns adquireixen un caràcter corporatiu. La por que els països capitalistes tenien de la influència del món soviètic i de l'expansió del comunisme va suposar l'establiment de l'estat del benestar a les democràcies europees.

Hi ha un punt d'inflexió en aquesta història del món sindical que coincideix amb l'arribada al poder de dos personatges clau, com són Ronald Reagan a la presidència dels Estats Units i Margaret Thatcher com a primera ministra de la Gran Bretanya. Ells posaran els fonaments del que coneixem com a **neoliberalisme**. Abril comentà alguns punts forts de la nova etapa que s'encetava amb aquests dos mandataris:

- S'introdueix el concepte de "capitalisme flexible", un terme que fa referència a un projecte polític i cultural que comença a fer malbé l'estructura dels mecanismes de cohesió social i l'empara dels sectors més desfavorits.
- Es produeix un reajustament polític, que té com a objectiu el desmantellament de l'estat del benestar.
- Es comença a parlar de "flexibilitat laboral", amb l'aparició de les primeres reformes laborals.
- Tenen lloc les primeres flexibilitzacions de les organitzacions

de les empreses, un fet que dona lloc a la terciarització de l'economia.

- Apareix una nova ideologia: el gerencialisme, que començarà a afectar el sector públic.
- S'imposa una nova cultura amb contravalors individualistes i consumistes; amb la creació de noves necessitats que atempten contra la dignitat humana, amb un model econòmic que esdevindrà insostenible, amb la promoció d'un individualisme a ultrança que tomba tot projecte col·lectiu. En aquest darrer sentit, Abril cità una de les frases més cèlebres de Thatcher: "La societat no existeix".

Aquest estat de coses, ja de per si preocupant, es veurà agreujat amb l'aparició de la crisi que es va donar en el món capitalista a partir de l'any 2008. Amb l'excusa de la crisi, es produirà un augment de la desigualtat, tal com per exemple recull l'Informe FOESSA, amb unes Illes Balears que són la tercera comunitat autònoma de l'Estat amb més persones en risc d'exclusió social, un total de 243.000.

També es donarà un gran augment de la precarietat, amb l'aparició de noves formes de treball com la dels "falsos autònoms" de Glovo, o la recent sentència del Tribunal Constitucional que va donar per bo l'acomiadament d'una persona pel seu absentisme a la feina a causa d'una malaltia. David Abril advertí als assistents del perill que suposava l'exaltació de nous conceptes

com el d'"emprenedor", i l'aparició i gran consum de llibres d'autoajuda.

En la darrera part de la seva intervenció, Abril va intentar donar algunes pistes en relació a aquesta qüestió: **COM ORGANITZAR COL·LECTIVAMENT ELS TREBALLADORS?**

La primera dificultat a la qual hem de fer front fa referència al fet que **no hi ha consciència de classe**. I sense consciència, com ens podem organitzar? **Abril féu una crida a tornar a mirar els orígens de la classe obrera i, a partir de la precarietat actual, desvetllar novament la necessitat d'aquesta identitat**. També parlà de vigilar les interseccions amb altres formes d'opressió i de creació d'identitats, com són el món de la dona, la immigració o l'àmbit local.

El segon repte al qual es referí David Abril va tenir a veure sobre com ens organitzam **sense centres de treball**. El ponent proposà cercar noves formes de vincular-se, per exemple a través de les xarxes, i posar la tecnologia en favor de les treballadores i els treballadors.

Com ens organitzam **sense experiència en col·lectius**? Més enllà del conflicte laboral o la necessitat concreta, Abril remarcà que "hem de repensar nous models d'organització". En aquest sentit, posà com a exemple el que havien fet als Estats Units els treballadors de restaurants de menjar ràpid; "cal que ens fiquem dins les profunditats obscures", el "deep organising".

I finalment, com ens organitzam amb unes **persones treballadors sense projectes de vida**? Quant a això, Abril digué que "podem fer part del sentit per trobar una vida millor, que era el sentit originari del sindicalisme". Una cosa que sempre s'ha dit des de l'STEI Intersindical, anar més enllà de la reivindicació de les qüestions laborals.

DESMUNTANT ELS MITES ECONÒMICS

La darrera sessió del matí va anar a càrrec de **Rafel Carretero**, company de l'STEI Intersindical de Menorca, que ens parlà de la Teoria Monetària Moderna. En la seva exposició, **Carretero**

presentà als assistents la necessitat de disposar “d’unes noves lents per a veure l’economia”, entesa aquesta des del punt de vista de l’interès general on els objectius principals són: plena ocupació i estabilitat de preus. També comentà que l’economia és una ciència social i que “la política i l’economia són dues cares de la mateixa moneda”.

El ponent dedicà una part de la seva exposició a desmuntar una de les fal·làcies que més ha circulat al llarg dels darrers temps: que la puja del sou mínim interprofessional (SMI) suposa la destrucció de llocs de feina. Segons molts economistes com Joseph Stiglitz, pujar el salari mínim té un impacte “insignificant o fins i tot positiu” sobre l’ocupació, ja que el mercat de treball “no funciona com qualsevol altre mercat definit per l’oferta i la demanda”.

Va explicar la següent anècdota: En un jaciment de Pompeia, un guia turístic mostrava unes monedes romanes als turistes, explicava que l’Imperi Romà havia de recaptar aquestes monedes per a dur a terme despeses com: aqüeductes, ponts, exèrcit, etcètera. Un turista, Warren Mosler, economista nord-americà, li va demanar d’on sortien aquelles monedes. El guia va respondre que les fabricava l’autoritat competent de l’Imperi. Llavors, l’economista va demanar: I per què has dit que l’Estat necessitava recaptar-les si les fabricava ell mateix? El guia va

respondre: Eh... Continuem amb la visita.

Aquesta simpàtica anècdota ens demostra que:

- L’Estat primer ha de gastar per a poder recaptar.
- L’Estat és l’emissor del monopoli públic de la moneda per a mobilitzar béns i serveis, i imposa impostos per forçar la ciutadania a utilitzar la moneda.
- Els impostos no financen la despesa pública, serveixen per a: crear demanda per la moneda, controlen la inflació, redistribueixen la riquesa, corregeixen comportaments nocius (medi ambient, consum de substàncies nocives...).

“Els doblers es varen crear per mesurar deutes, compromisos i obligacions entre persones”

També va posar en entredit altres qüestions com el mite dels mercats. En aquest sentit, va dir que “els doblers es varen crear per mesurar deutes, compromisos i obligacions entre persones” i recomanà un llibre de David Graeber *En deuda*. Segons

Carretero, el mercat és una creació dels humans i explicà que el terme lliure mercat és un oxímoron”, ja que el mercat és un espai regulat des de la seva creació per persones que viuen en societat i el que importa és com està regulat i a qui beneficia aquesta regulació. I que per als grans capitalistes

l’Estat sobra perquè el lliure mercat funcioni sense interferències. Paradoxalment, diferents estudis demostren que des que el neoliberalisme és hegemònic, el que ha passat és que el mercat s’ha anat concentrant cada vegada en menys empreses de major mida, i s’ha acabat convertint més en un oligopoli, en comptes del tan lloat lliure mercat. Rafel Carretero posà de manifest també una altra de les fal·làcies més esteses: la del dèficit, amb la dada que només un 14% dels països del món registren un superàvit, són països exportadors de petroli i paradisos fiscals. Registrar dèficit públic és normal i incrementa la despesa total de l’economia incrementant així els ingressos del sector privat i estimulant l’activitat econòmica; i que “1 euro de dèficit de l’Estat és un 1 euro de superàvit del sector privat”. També es va mostrar molt crític amb la implantació de l’euro i cità el llibre de W. Mitchell, *La distopia del euro*. Segons el ponent, “l’euro és l’eina neoliberal per excel·lència”.

Finalment Carretero desvetllà una de les incògnites més curioses del matí, en el sentit que explicà que haver fixat el sostre de dèficit en el 3% i no en un altre número tenia a veure “amb la Santíssima Trinitat”; cosa que es va decidir en menys d’una hora i sense cap reflexió teòrica a nivell econòmic. I que l’objectiu ocult dels neoliberals és “reduir la despesa pública i, per tant, la mida i la presència del sector públic”, amb la intenció de fer-lo cada vegada més insignificant i d’aquesta manera afavorir el sector privat. També aquests límits de dèficit i deute totalment arbitraris serveixen per a deixar via lliure i afavorir la banca a l’hora de crear doblers, amb el risc que això suposa per la via de l’endeutament. És sospitosos que, si són els bancs privats que creen doblers quan donen préstecs, ningú diu ni escriu res que això crea inflació. En canvi, es demonitza la creació de doblers per part de l’Estat.

Davant aquest desastre, els postulats de la Teoria Monetària Moderna van en la direcció de sortir d’aquesta dinàmica perversa i donar una visió del tot diferent a l’economia, posant el focus en la prosperitat de la majoria. ■

SALVAR SALVÀ

Carles Cabrera,
doctor en filologia catalana

Maria Antònia Salvà va néixer a Palma —i no pas a Lluçmajor, com ha dit algun estudiós— l'any 1869. Ho feia just enfront de la casa on, en el segle XVIII, havia nascut un altre nom il·lustre de les lletres mallorquines, Josep de Togores i Sanglada, el comte d'Aiamans. La seva infantesa plàcida transcorregué entre Lluçmajor i Ciutat. Finalitzà la seva dilatada existència a la possessió de s'Allapassa, a la marina de Lluçmajor, l'any 1958. Era la filla petita de Francesc Salvà, misser i propietari rural, conreador de poesia en castellà, amic de Costa i lector de Verdguer. Salvà tingué l'autor de Pollença com a mentor i era capaç de recitar *Canigó* de memòria! En aquest mestratge, cal afegir-hi l'amistat amb Josep Carner —que se sentia un mallorquí de Catalunya—, i abans la de Miquel Ferrà, que li presentà Carner. Amb tots dos, s'hi cartejà sovint. De Salvà amb Ferrà, se'n conserva una correspondència copiosa mantinguda al llarg de quatre dècades i considerada d'excel·lent interès per a la biografia humana i literària d'ambdós.¹ Però cal tenir en compte que, en general, el seu extensíssim epistolari ha estat publicat només molt parcialment.

El 1907 va fer amb Costa i altres intel·lectuals illencs un viatge en què visitaren Atenes, Constantinoble, Patmos, Rodes, Xipre, Beirut, Haifa, Terra Santa, el Caire i Roma. Es reflectiria als versos del cicle *Camí d'Orient*, inclosos en els seus dos primers poemaris publicats. Fou Costa qui recomanà la publicació de la seva primera composició, *Orfanesa* (1893), dins la revista *La Tradició Catalana*, que suposà l'inici d'una intensa col·laboració amb revistes mallorquines i del Principat com *Catalunya*, *Migjorn*, *Almanac de les Lletres*, *La Nova Revista* o *La Nostra Terra*. S'endugué la Palma d'Or als Jocs Florals de Barcelona del 1897 i una distinció en el Certamen de Fires i Festes de Palma

Foto: Arxiu Serra d'Or

arran de *L'estiu* i *Joc de nins* l'any 1903. El 1904 li foren premiats als Jocs Florals de Palma els poemes *Del Pla* i *Primavera* i l'any 1910 hi obtingué l'Englantina d'or amb *L'aigüera*, *Casa pagesa* i *Flabiol de pastor*, i *Les cançons de sor Tomasseta* la Viola d'or als Jocs Florals del Círcol Catòlic de Badalona el 1916.

El tema que predomina dins la seva obra és la naturalesa i la influència de la literatura popular

L'any 1910 veu la llum a Palma el seu primer poemari, *Poesies*, prologat per Costa. Carner s'oferí a fer el preàmbul al seu segon volum de poemes: *Espigues en flor* (1926). La crítica saludaria anys a venir amb molts bons ulls l'aparició d'*El retorn* (1934), que és l'altre gran llibre de la poetessa. Dotze anys més tard, perquè fins al 1944 no foren autoritzades per la censura les obres en ca-

talà, Salvà lliurà el manuscrit que passà a la història de la literatura sota el nom de *Llepolies i joguines*. El següent *Cel d'horabaixa* (1948) i el darrer aplec de versos: *Lluneta de pagès* (1952). A part, disposam de les memòries biogràfiques *Entre el record i l'enyorança* (1955). Pòstumament aparegué el *Viatge a Orient* (1907), un interessant relat d'aquell itinerari a què al·ludíem més amunt.²

La seva excel·lent tasca com a traductora restà plasmada en la versió que enllestí de *Mireia* (1917) de Mistral per una comanda de l'Institut d'Estudis Catalans. D'aquest autor, també traduí *Les illes d'or* (1910) i *Poesies* (1928). D'altra banda, destaca també la traducció que va dur a terme d'*Els promesos* (1923-1924) d'Alessandro Manzoni reeditat, anys a venir, amb una qüestionada revisió de Francesc Vallverdú³. Assenyalar, finalment, *Les geòrgiques cristianes* de Francis Jammes (1918), *Dins les ruïnes d'Empúries* (1918) d'Andrée Bruguère de Gorgot i *Poemes de Santa Teresa de l'infant Jesús* (1945). Deixà inèdites altres versions de Petrarca, Manzoni i Pascoli.

1 GAYÀ SITJAR, Miquel. *Epistolari de Miquel Ferrà a Maria Antònia Salvà*. Palma: Editorial Moll (Els Treballs i els Dies, 42), 1998, 336 pp., i del mateix autor, *Epistolari de Maria Antònia Salvà a Miquel Ferrà*. Palma: Editorial Moll (Els Treballs i els Dies, 43), 2006, 456 pp.

2 SALVÀ, Maria Antònia. *Viatge a Orient*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Marian Aguiló, 25), 1998, 121 pp.

3 MANZONI, Alessandro. *Els promesos*. Traducció de Maria Antònia Salvà, revisada per Francesc Vallverdú. Barcelona: Edicions 62 (Les Millors Obres de la Literatura Universal, 3), 1981, 528 pp.

El tema que predomina dins la seva obra és la naturalesa i la influència de la literatura popular. De vegades, Salvà gira l'esguard cap enrere i retorna a la infantesa en composicions com *El pi ver*. A dona Maria Antònia no se li coneixen afers sentimentals, de manera que la seva poesia expressa les petites vivències d'una senyoreta de la fi del segle XIX, sensible i sense biografia aparent que mena la pacífica existència d'una terratinent bondadosa i lletraferida. A part d'*El pi ver*, comptam amb *D'un cactus* o *Poema de l'Allapassa* entre les seves composicions més celebrades. Josep Maria Llopart defensà que no podia ser casualitat que la més alta figura de l'Escola Mallorquina hagi estat una dona⁴.

A l'hora d'inserir-la dins el *mainstream* de la literatura catalana, a Salvà se la ubica dins el corrent de l'Escola Mallorquina. En sentit ampli, podríem parlar d'Escola Mallorquina des de les veus romàntiques que Sanchis Guarner aplegà a l'antologia d'*Els poetes romàntics de Mallorca* (Marià Aguiló, Tomàs Forteza, Jeroni Rosselló, Mateu Obrador...) fins a la generació dels poetes de la Guerra (com ara Miquel Dolç —tot excloent-ne Rosselló-Pòrcel). En sentit estricte, emperò, s'acostumen a distingir dues tendències: la que, bo i desentenent-se de la lírica romàntica, considera Costa i Llobera i Joan Alcover com a mestres de l'Escola i la redueix a dues úniques generacions, i la minoritària dels qui parlen de tres generacions i reserven la primera per a Costa i Alcover. Després dels mestres, la segona generació vindria constituïda per Maria Antònia Salvà, Miquel Ferrà i Llorenç Riber, i quant a la tercera, retinguem els noms de Joan Pons i Marquès, Guillem Colom i Miquel Forteza. Val a dir, d'altra banda, que les més modernes prescindirien ras i curt de l'etiqueta Escola Mallorquina i ho recol·locarien tot dins el magma noucentista comú.

Parlar d'Escola Mallorquina no fa cap sentit fora de l'illa i, mentre aquí s'esdevenia, al Principat triomfava el Modernisme en temps de Costa i Alcover, i el Noucentisme durant l'època de les dues generacions dels lírics de l'Escola estricta. La data d'inici del Noucentisme se situa l'any

1911, però el 1906 es considera clau amb l'aparició de clàssics com *Horacianes* de Costa o *Els fruits saborosos* de Carner. També s'hi funda la revista *Migjorn*, òrgan d'expressió d'aquesta primera —o segona— generació de l'Escola i en què també participaren els tres grans poetes noucentistes catalans (Carner, Guerau de Liost i Josep Maria López-Picó) i que va ser fundada i dirigida per un aleshores jove Miquel Ferrà. També la dirigí Llorenç Riber. El rol que exerciria *Migjorn* (1906-1907) el reemplaçaria durant l'aparició de la segona —o tercera— generació la revista *La Nostra Terra* (1928-1936)⁵. Del tercer número ençà, el seu director fou Antoni Salvà, soci de l'Associació per la Cultura de Mallorca, participant en l'elaboració del Projecte d'Autonomia per a Mallorca i Eivissa, signant de la *Resposta al Missatge dels Catalans* i germà de la nostra escriptora.

Catòlica convençuda, s'espantà de la reacció antireligiosa durant la República i acollí amb entusiasme l'alçament militar, tot i lamentar-se de la persecució de la llengua

El 1918, dona Maria Antònia rebé un homenatge de Nostra Parla a l'hotel Victòria de Palma en un acte presidit per Joan Alcover i el setmanari nacionalista *La Veu de Mallorca*, que li dedicà un número especial amb composicions de Guerau de Liost, Sagarra, Català, Gaziell, Costa, Alomar o Riber. Fou proclamada filla il·lustre de l'Ajuntament de Lluçmajor, tot i que en rebutjà el nomenament. Al cap de dos anys del seu decés, el 1960 hi tornaria a ser proclamada i l'Ajuntament li dedicaria el monument de S'Espigolera. També és filla il·lustre de Ciutat del 1962 ençà.

Catòlica convençuda, s'espantà de la reacció antireligiosa durant la República i

Foto: Arxiu Serra d'Or

acollí amb entusiasme l'alçament militar, tot i lamentar-se de la persecució de la llengua. Ella, que també havia signat la *Resposta*, mirava d'explicar-la com una mena de càstig col·lectiu envers els catalanoparlants. I fins i tot escriví un controvertit poema, *El meu Copeo*, que és un crit d'encoratjament al General de l'Espanya una, ço és, Franco; però és una breu composició de to humorístic i ús familiar⁶.

No m'hauria entretingut a afegir aquest darrer paràgraf —i de títol, per ventura, n'hauria triat un altre— si no fos perquè els primers dies d'enguany vaig veure un reportatge al Telenotícies de TV3 en què hom posava l'accent sobre un arbre que no ens hauria d'impedir veure el bosc d'una de les aportacions més cabdals de les lletres mallorquines al gruix de la literatura catalana. El suport enfervorit de Salvà al règim franquista és una condició que necessàriament hem d'enquadrar en una època de què tampoc resulten exclusos altres noms il·lustres com Llorenç Riber o, a l'altra banda de la mar, el felanitxer Joan Estelrich o Josep Pla —i, almanco els mallorquins, tampoc gaudien de gaire alternativa més. O caixa o faixa. O servir al Règim o morir en l'intent. I és, en darrer extrem, en llur obra en el que ens hauríem de centrar a valorar i estudiar. ■

4 LLOMPART, Josep Maria. *La literatura moderna a les Balears*. Palma: Editorial Moll (Els Treballs i els Dies, 2), 1964, 243 pp., p. 134.

5 *La Nostra Terra 1928-1936* (edició facsímil). 5 volums. Pollença: El Gall Editor, 2009.

6 MASSOT I MUNTANER, Josep. *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Serra d'Or, 14), 1978, 289 pp., p. 160, i del mateix autor, editorial i col·lecció, *Els intel·lectuals mallorquins davant el franquisme*, 1992, 345 pp., p. 41.

MIQUEL DELS SANTS OLIVER

L'INTEL·LECTUAL DEL CANVI DE SEGLE

Ignasi Serra

El passat 9 de gener es complien cent anys del traspàs d'un dels grans intel·lectuals del catalanisme: Miquel dels Sants Oliver.

Potser a molts no els diu res aquest nom. I a Mallorca, per a molts simplement els sona d'haver-lo vist en algun llibre de text o de ser el nom d'un carrer, però Oliver va ser el gran intel·lectual mallorquí del tombant de segle XX.

Nascut a Campanet el 1864, era fill de Josep Lluís Oliver, mestre i periodista, que aquell any estava destinat al poble on jo també vaig néixer. Poc temps després, la família Oliver i Tolrà partiria cap a Muro i Menorca per establir-se definitivament a Palma, on el petit Miquel dels Sants va créixer. Estudià Dret a Barcelona, on entrà en contacte amb els prohoms de la Renaixença i, tornat a Mallorca, començà a dirigir el diari que son pare havia fundat, *La Almudaina*, potser el diari més important de la Palma d'aleshores, ja que, com explica Damià Pons a *El diari "La Almudaina" en temps de Miquel dels Sants Oliver* (Di7, 1998): "sempre va tenir uns objectius bàsics ben fixats, que es mantingueren al llarg dels anys. Els interessos de Mallorca com a prioritat, la dignificació de la vida pública, la reforma del caràcter i els costums, la defensa i la difusió dels elements més fonamentals de la identitat col·lectiva, el foment de l'interès per les coses pròximes, l'estímul de l'esperit d'iniciativa, la modernització dels serveis i dels equipaments urbans, l'elogi d'un patriotisme fonamentat en els fets i no en les paraules inflades... foren alguns dels propòsits irrenunciabls del diari".

El 1887, i per arribar a un públic més popular, funda amb el seu amic, el també escriptor Mateu Obrador, el setmanari

La Roqueta. En aquest cas, els temes són similars als de *La Almudaina*, però adequa el missatge al lector. Si en el cas de *La Almudaina* és un lector instruït, de professió liberal, el de *La Roqueta* és de classe popular, potser enriquida, però sense una formació acadèmica ni un bagatge cultural profund. Des d'aquest mitjà, a través de proses costumistes, que en alguns casos s'assemblen molt als articles d'opinió, però també amb poemes, intenta fer reflexionar els seus conciutadans. Els dirà que no segueixin les modes, els dirà que reflexionin sobre els canvis de gustos arquitectònics o les festes populars perquè esbrinin si amb aquest canvi hi guanyam res o no, posarà la mirada atenta sobre determinats personatges que circulen per la ciutat, com aquell que ha quedat obnubilat amb Madrid i troba que tot el que és de Palma és poca cosa. A *La Roqueta* publicarà 92 articles de costums entre el 1887 i 1893, és a dir, entre els 23 i els 27 anys. Un jovenet que escrivia amb la maduresa d'un home que ha viscut, pensat i llegit molt i que ja començava a ser una autoritat intel·lectual a l'illa.

A través d'aquests dos mitjans, Oliver difon el seu ideari modernista i modern: defensa la creació d'una indústria turística per a dinamitzar l'economia illenca, que es basava en l'agricultura i

Miquel dels Sants Oliver a l'any 1904
Foto: Arxiu Serra d'Or

en la ramaderia, tot i que hi havia una mica d'indústria sabatera a la zona del Raiguer, i perquè els mallorquins obrissin la ment. Ell veia que Mallorca tenia un potencial enorme per captar viatgers, gràcies als seus paisatges i als seus monuments, però lamenta que Palma "no intenta desperezarse y engalanarse con los rudimentarios adornos de la urbanización y del confort exigido por los extranjeros, que llegan entusiasmados a nuestro país y se marchan después con las decepciones producidas por las dificultades que encuentran a sus soñadas expediciones y a sus anhelados viajes" En articles següents co-

mentarà les diferents deficiències que s'han de corregir, per acabar demanant un Hotel "suntuoso, bien amueblado, bien servido, con habitaciones preparadas para familias". El 1903 s'inaugurà el Gran Hotel i el 1905 es fundava el Foment del Turisme. Era la victòria d'Oliver en aquesta qüestió. Potser l'única que va aconseguir, tot i que si avui veíem el turisme que ens visita, potser escriuria articles fent-nos reflexionar sobre si la sobrepoblació que vivim ens aporta més coses positives que negatives.

Ell veia que Mallorca tenia un potencial enorme per captar viatgers, gràcies als seus paisatges i als seus monuments

Relacionat amb la qüestió turística, reclamà l'aparició d'un partit polític mallorquí que defensàs els interessos de l'illa a Madrid, ja que veia que els seus clans no servien i que els polítics mallorquins que tenien presència a la capital no feien res. Des de les pàgines dels seus mitjans demanava als joves

Joan Alcover, al jardí de ca seva, acompanyat de Miquel dels Sants Oliver (dret) i altres dos amics. La imatge evoca tertúlies literàries que s'hi celebraven
Foto: Arxiu Serra d'Or

que s'hi implicassin més, que defensassin més el lloc on havien nascut i menys "la absorción centralista y uniformadora", és a dir, menys emmirallaments estúpids que no ens aportaran res i més per millorar el medi on vivim, ja que el seus defectes ens perjudiquen i les seves virtuts ens beneficien. Amb articles com aquests, Oliver crea el que anomenam "Mallorquinisme polític", el corrent polític que defensa els interessos particulars de Mallorca en front dels interessos particulars de la metròpoli, del centre de poder, la qual sol disfressar els seus interessos particulars com a interessos generals de l'Estat.

A més d'aquestes idees, Oliver va ser un gran defensor de la llengua. Tot i escriure bona part de la seva obra periodística en castellà i formar part d'una diglòssia professional habitual a l'època, Oliver va escriure tota la seva obra literària en català i va tenir l'atreviment d'usar el català en la sala de plens de l'Ajuntament de Palma en un homenatge a Marià Aguiló el 1899. No s'hi havia sentit la llengua de Lull i de March des del final de la Guerra de Successió.

Pel que fa a la seva obra, Oliver fa absolutament de tot. És el primer historiadore modern de Mallorca, amb una obra extraordinària com és *Mallorca durante la primera revolució*, en la qual explica com era la situació a l'illa durant la guerra del francès amb una precisió absoluta. Podríem dir que amb aquesta obra, crea la historiografia moderna, aquella que parteix dels grans fets històrics però que s'atura a esbrinar es petits fets del dia a dia per a entendre com vivia la gent.

Oliver va escriure tota la seva obra literària en català i va tenir l'atreviment d'usar el català en la sala de plens de l'Ajuntament de Palma

Fa d'estudiós literari amb *La literatura en Mallorca*, en la qual analitza meravellosament bé la literatura catalana feta a Mallorca durant el segle XIX. Encara avui és una obra de consulta ben vigent i molt recomanable, ja que explica com reneix la literatura, bàsicament poesia,

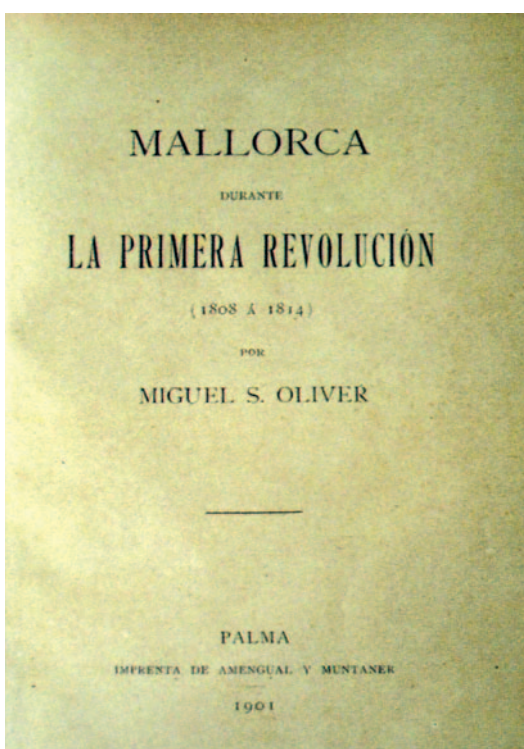

Foto: Arxiu Serra d'Or

Miquel dels Sants Oliver en una reunió de feina. (Imatge extreta de Palma, 1988)
Foto: Arxiu Serra d'Or

Foto: Arxiu Serra d'Or

catalana a Mallorca, com eclosiona, però també com s'esllangueix a mesura que els grans autors de mitjan segle XIX moren i els joves no segueixen les seves passes. "ha concluido nuestra ruta, el ciclo se ha cerrado", deia el 1894. Però, deu anys després, el 1903, quan ho publica en volum, hi afegeix un apèndix, el qual s'inicia amb la notícia que "el ciclo que dábamos por cerrado..., no se ha cerrado",

ja que miraculosament ha aparegut una nova fornada d'autors joves que publicaran la seva obra exclusivament en català, encapçalats per Maria Antònia Salva i Llorenç Riber, a més de la recuperació per a la nostra poesia de Costa i Llobera i el guany de Joan Alcover. Un miracle que, en bona part, s'ha d'agrair a un home: mossèn Antoni Maria Alcover, una força de la naturalesa que va empènyer moltíssima de gent a treballar per la llengua catalana.

És autor de poesies modernistes amb un toc romàntic. És autor de la novel·la *La ciutat de Mallorques* o de *Margalida. Paisatge mallorquí*, una obra que mai no s'ha publicat en format llibre, que té el valor de ser la primera novel·la apareguda a Mallorca, en les pàgines de *La Roqueta*, des de l'Edat Mitjana, o el millor exemple de novel·la costumista: *L'hostal de la bo lla*.

Per sort, avui la seva obra s'està publicant gràcies a la coedició de l'Institut d'Estudis Catalans i Lleonard Muntaner Editor. Fins avui han aparegut deu volums i l'onzè, dedicat a la seva poesia, apareixerà en pocs mesos.

Després d'uns anys molt intensos a Palma, feu el bot a Barcelona, on dirigí el

Diario de Barcelona i, sobretot, *La Vanguardia*, la qual convertí en un diari de referència a l'estat, sobretot durant la Gran Guerra, ja que era l'únic que oferia cròniques des de París, les de Gaziel, i des de Berlín, amb Enrique Domínguez Rodiño. A Barcelona també fundà l'Institut d'Estudis Catalans, el 1907, i formà part de la Secció Històrico-Arqueològica, però arran de la Setmana Tràgica i el cas Maura es distancià del catalanisme predominant, ja que ell era un gran defensor d'Antoni Maura. Al cap i a la fi, ha estat l'únic mallorquí que ha arribat a la presidència del govern espanyol i ell creia que el regeneracionisme de l'estat només podia arribar des de la perifèria i que, per tant, Maura era un aliat del catalanisme. Cap al final de la seva curta vida també presidí l'Ateneu Barcelonès. Una efígie seva ho recorda en una de les parets de l'edifici.

Fou un extraordinari periodista, a més d'un gran intel·lectual que intentà remoure les consciències del seu país, des de Palma i des de Barcelona

Oliver morí a Barcelona el 9 de gener de 1920 amb només 55 anys. Fou un extraordinari periodista, a més d'un gran intel·lectual que intentà remoure les consciències del seu país, des de Palma i des de Barcelona. Fou un liberal-conservador que volgué regenerar i modernitzar la seva societat, que volgué defensar la identitat que caracteritzava la seva ciutat, defensà la llengua catalana i la cultura que s'hi expressa.

El Consell de Mallorca, que l'homenatjà amb un acte a la Sala de Plens de la institució el passat 9 de gener, dia que es complien els 100 anys de la seva mort, organitzarà una sèrie d'actes per a difondre la seva figura. L'Ajuntament de Campanet també es pronuncià en el mateix sentit. Esperem que tot el que es faci serveixi per a fer-lo més proper i reconegut per tots, però, sobretot, perquè més gent el llegeixi. ■

RESISTÈNCIA PACÍFICA A L'ESCOLA INTERVENCIÓ EN PROBLEMES DE COMPORTAMENT

David Riera Riu,

psicòleg de l'equip d'Es Calidoscopi. davidriera@escalidoscopi.net

Els problemes de comportament en el context escolar són una de les dificultats que els professionals de l'educació han d'afrontar sovint en la seva tasca educativa. Evitar que determinades conductes interfereixin la dinàmica de classe, vetllar per valors educatius com el respecte als altres o procurar un aprenentatge en la resolució de conflictes són reptes habituals en la seva feina diària.

La convivència en els centres pot abordar-se des de moltes perspectives diferents i els equips educatius estan familiaritzats amb diverses eines, com els formats de mediació o les pràctiques restauratives. Aquests recursos miren de potenciar actituds empàtiques, acords, normes compartides i una posició com més assertiva possible en la resolució de conflictes.

El mètode de la resistència pacífica és perfectament compatible amb totes aquestes mesures, però posa el seu punt de mira en la posició dels educadors davant els problemes de comportament. Una posició ferma i clarament pacífica davant d'aquests. L'abstenció de respostes violentes per part dels educadors és la clau del sistema. Entenem per resposta violenta

qualsevol actitud que inclogui reaccions no només físiques. Una comunicació no violenta és, sobretot, la base del sistema.

Des d'un punt de vista sociopolític la resistència pacífica és una tàctica de protesta relacionada amb la desobediència civil que propugna l'assoliment d'un canvi polític, social i cultural sense necessitat de l'ús de la violència com a arma política. En la feina amb conflictes familiars, com el problema de la violència filiofamiliar,

Haim Omer desenvolupa un veritable protocol per al tractament d'aquesta problemàtica, que exposa en el seu llibre fruit de l'experiència amb milers de casos treballats amb el seu equip de Tel Aviv (*Resistencia pacífica. Nuevo método de intervención con hijos violentos y autodestructivos*. 2017, Ed. Morata). D'aquest treball, tot i que se'n planteja una aplicació des del context familiar i de la llar, se'n pot deduir una adaptació al context educatiu. És evident que hi ha diferències entre ambdós contextos, però ajustar el

protocol a aquestes diferències és una tasca factible i profitosa per als equips educatius.

Com a recomanacions haurem de tenir present que serà millor triar un moment tranquil per a dur a terme l'anunci, i evitar fer-lo després d'un conflicte

Abans d'entrar a analitzar les passes del protocol, haurem d'aclarir dos conceptes que són imprescindibles per a entendre l'enfocament de la resistència pacífica davant els conflictes: els d'escalada simètrica i complementària. El primer fa referència a la lluita per igualar-se a l'altre en el conflicte; i el segon es dona quan una de les dues parts queda per sobre i l'altra per sota en la posició cap al conflicte. D'aquesta manera, dos alumnes

que rivalitzen per liderar el grup-classe i miren de rebatre el comportament de l'altre amb una resposta cada cop més intensa entren en escalada simètrica. I si un dels dos intimida i l'altre cedeix i facilita per por, entren en escalada complementària. No cal dir que aquests exemples es poden donar també en relacions mestres-alumnes, mestres-mestres, família-escola, etc.

Dit això, a continuació mirarem d'exposar les passes del protocol que podem considerar de major utilitat per a l'aplicació des de l'escola amb la seva corresponent adaptació. Les passes formen part d'un pla, d'una estratègia i, per tant, cap d'elles de manera aïllada no té per què produir un efecte ràpid i directe, sinó que el conjunt de les diverses actuacions produirà un resultat a mitjà o llarg termini, que podrà ser considerat positiu i consolidat com a resultat d'un procés de canvi:

L'anunci: tot i que el protocol de resistència pacífica implica una estratègia, aquesta no ha de ser cap secret per a la persona damunt la qual

s'aplica, ben al contrari. La primera passa consisteix a anunciar explícitament que es farà un canvi en la resposta dels professionals de l'educació envers els comportaments de l'alumne/a que suposin un problema. Aquest anunci ha de ser precisament això: un anunci i en cap cas una amenaça ni un conjunt d'advertiments o retrets cap al comportament del receptor. Anunciam un canvi en l'actitud d'aquests professionals i no de l'alumne/a que presenti el problema i sigui objecte de la intervenció. De l'experiència en la col·laboració amb els centres educatius amb aquest protocol, hem extret un format d'anunci que ha resultat útil per a aquesta finalitat. Podria ser un plantejament com: *"Aquest comportament ens fa patir a tots. No podem ni volem seguir així. Farem tot el que puguem per canviar les coses, llevat d'agredir físicament o verbalment. Amb aquesta finalitat, hem decidit el següent: Estarem sempre al teu costat. Recorrerem a altres mestres, als teus familiars, amics i els direm clarament el que passa, i els demanarem ajuda i suport. Ens oposarem decididament a aquestes conductes: ...No tenim cap intenció de castigar-te ni controlar-te. Aquest missatge no és una amenaça, sinó l'expressió del fet que volem fer la nostra feina com a mestres i fer possible que convivim en pau en aquesta escola".*

Com a recomanacions haurem de tenir present que serà millor triar un moment tranquil per a dur a terme l'anunci, i evitar fer-lo després d'un conflicte. Serà més apropiat que el dugui a terme un dels educadors de l'equip amb un rol tolerant i que haurà d'estar acompanyat dels professionals significatius per al nin/a. En cas de risc de violència, podem ampliar les persones presents en l'anunci i serà força important una actitud de mutisme davant les provocacions que el receptor pugui presentar. D'aquesta manera, hem fet la primera passa de l'estratègia. És només una primera passa, però és més que una xerrada qualsevol. De fet, ha de ser diferent de les anteriors i la diferència rau en la total abstenció d'un to d'amenaça, avís de càstig o qualsevol posició de rebuig. A partir d'aquí, i com es veu en l'exemple, toca començar amb el canvi

d'actitud que, efectivament, s'inicia amb una modificació de les respostes dels educadors cap als problemes de comportament que presenti l'alumne. Ens hem compromès de forma explícita: *"farem tot el que puguem llevat d'agredir-te físicament o verbalment"*. I per tant haurem de tenir un pla per a poder complir aquest compromís.

No caure en provocacions. El principi de la reacció postposada: Aquest serà el primer principi per començar a dur a la pràctica el nostre pla. Si els educadors perden el control sobre el nin/a, aquest tindrà més via lliure per a actuar. Entrar en escalades li facilita seguir amb el mateix comportament. Sovint, parlar en excés prové de la impotència i, conseqüentment, condueix a l'escalada. L'objectiu de la reacció postposada serà no caure en la provocació, evitar enfrontaments, discussions, amenaces, etc. Una consigna del tipus: *"no m'agrada com estàs xerrant, el teu comportament, etc. Ara pensaré sobre com ho resollem i, després, en xerrarem"* Callar sense sotmetre's millor que un sermó i ajornar la discussió pot representar un temps valuós per a asserenar-se, poder aclarir el conflicte i trobar solucions, i evitar la imminent escalada simètrica. Poques vegades, el receptor aprendrà que el vostre silenci no és la seva victòria. Passat el temps necessari, sempre s'haurà de treballar amb el problema que hagi originat el conflicte per a cercar-hi solucions.

L'asseguda: Dins el procés de canvi que mira de promoure el nostre pla, probablement tindrem moments que els problemes de comportament es tornaran a deixar veure. No extingirem qualsevol conflicte des del primer moment i, per això, haurem d'estar preparats per a reaccionar davant d'aquests. L'asseguda serà un pas del protocol que reservarem per l'ocasió d'un conflicte greu amb els altres alumnes o el professorat. Una falta de respecte greu, una agressió o qualsevol problema que comprometi la convivència en el centre podrà ser l'objecte d'intervenció de l'asseguda. Serà recomanable triar un moment tranquil per a l'alumne i l'equip i, per tant, evitarem fer-la immediatament després de l'enfrontament. En els centres

educatius, un moment còmode per a fer l'asseguda podrà ser l'hora del pati. La podran realitzar els professionals de l'equip més implicats en el procés de canvi i procedirem de la següent manera: demanarem a l'alumne que quedi a l'aula, tancarem la porta i l'equip hi seurrà davant per a impedir-ne la sortida, dient: *"No estam disposats a seguir aguantant aquest comportament (concretau la conducta inacceptable). Som aquí per a buscar la manera de solucionar el problema. Ens quedarem asseguts i esperarem fins que proposis una solució"*. Després, romandrem asseguts i esperarem resposta. Si fa una proposta, la considerarem positivament per poc que sigui possible. No respondrem a acusacions ni a exigències. Com a màxim donarem resposta a solucions inacceptables amb un "aquesta no és una solució, cerca'n una altra". L'únic objectiu no serà arribar a una solució concreta sinó, per sobre de tot, transmetre un missatge de presència de l'equip. Si no proposa res, en el temps de l'asseguda sortirem i, sense amenaçar, direm: *"seguirem cercant una solució"*.

Guardar el secret suposa impedir ajudes. Rompre'l sovint és la primera passa per a aturar la violència

Acabar amb el secret: Recollir suports, mediadors i l'opinió pública: si bé és cert que en el context escolar els problemes de comportament no acostumen a gaudir del secret que sovint els amaga dins el context familiar, sempre hi ha professionals i companys del centre i, a vegades les famílies de l'alumne, que no estan assabentats de la gravetat dels fets i dels conflictes que s'originen. Guardar el secret suposa impedir ajudes. Rompre'l sovint és la primera passa per a aturar la violència. Els companys i professionals que els pateixen directament poden beneficiar-se de la confirmació i els ànims de la resta. Sotmetre el problema a l'opinió pública pot oferir ajuda pràctica i possibilitats

de mediació. Amb aquestes premisses, farem una llista d'unes deu persones que no estan assabentades de la totalitat del problema o que l'alumne no té constància que ho estan. Persones que l'han de conèixer i tenir-hi cert vincle. Els explicarem detalls de la situació i els demanarem que, un per un, facin saber a l'alumne que ara sí n'estan assabentats. El missatge ha de ser molt clar: *"sé que tens aquest comportament i has de saber que, per allò que calgui, estic aquí per ajudar a resoldre la situació"*. En cap cas es donarà el missatge en to d'amenaça, alliçonador, sermonejant, ni cap actitud que convidi a l'escalada. Simplement *"sé el que passa i estic aquí per a ajudar-te"*. Les persones adequades per a formar part d'aquesta xarxa poden ser, òbviament, els familiars, altres professionals de l'educació i fins i tot qualche company de classe o del centre. Sempre triarem persones amb les quals l'alumne hi tingui un bon vincle i que es comprometin a abstenir-se d'actuar de qualsevol altra forma que pugui suposar una humiliació per l'alumne.

Els gestos de reconciliació: És possible mostrar afecte alhora que s'aplica la resistència pacífica. Per tant, declaracions verbals o escrites que expressin estima i respecte per l'alumne, el seu talent i qualitats, podran ser una passa més del nostre pla. De fet, demostrar un desig de reconciliació afavorirà el procés. Petits obsequis, permetre gaudir d'activitats que li agradin especialment o proposar fer quelcom plegats ajudarà a esvaïr la simetria del conflicte. Un gest especial de reconciliació també serà demanar disculpes per les reaccions inapropiades en el passat sense exigir el mateix gest.

Amb aquestes cinc passes haurem posat en marxa una estratègia potent per al canvi en un problema de comportament. L'actitud de resistència pacífica és força incòmoda per a qui la rep. Però aquesta incomoditat no desperta la ràbia habitual dels conflictes simètrics i convida o, fins i tot, obliga a un canvi d'actitud. Posar en marxa el pla suposa energia i recursos però, com ens diuen els equips: més feina duen els problemes i conflictes que ens fan dur-lo a terme. ■

JA LA TENIM AQUÍ!

ARRIBA LA PISSARRA DIGITAL

Coïncidint amb la publicació del número 155 de la Pissarra en paper, des del sector d'ensenyament de l'STEI Intersindical donam el "sus" de sortida a la Pissarra Digital, una vella aspiració i una proposta plena d'il·lusió que ens ocupa des de fa un bon grapat de temps els objectius de la Pissarra.

La Pissarra Digital ens permetrà aprofitar al màxim la possibilitat que ens ofereix la publicació en línia de posar-hi articles amb més extensió o de penjar-hi materials, com vídeos o enllaços, que no poden aparèixer a la revista que fins ara hem conegut.

També hem fet les passes pertinents perquè els articles que es publiquin a la Pissarra Digital siguin vàlids per al barem de mèrits del concurs general de trasllats del personal funcionari de carrera en l'apartat de "Publicacions", com passava fins ara amb els articles que apareixien a la revista en paper. Com que la revista Pissarra Digital ja disposa del seu propi ISSN, tot allò que hi aparegui podrà ser reconegut i valorat com pertoca per la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca.

Som conscients de la passa que hem donat i del repte que tenim per davant, amb una doble mirada. Per una banda, perquè no volem perdre la perspectiva i la referència de la revista Pissarra, que ha complert més de 40 anys com l'STEI Intersindical, i que ha estat un referent dins de les publicacions relacionades

amb el món de l'ensenyament. I per l'altra, perquè volem respondre als nous formats i a les noves realitats que es donen dins l'educació del nostre entorn i del nostre món, oberta a la innovació, amb ganes de renovar i d'estar a l'alçada d'un alumnat i d'una ciutadania del segle XXI, en què les velles formes del passat ja no són vàlides.

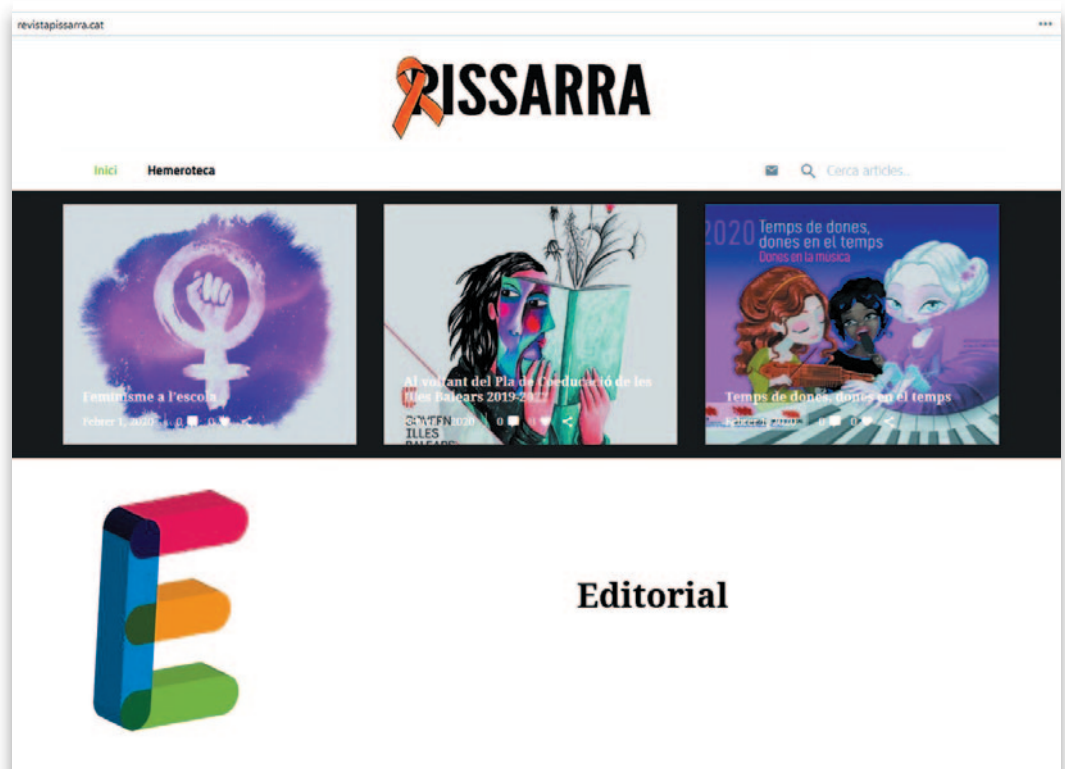
Us animam a totes i a tots a visitar la pàgina web de la Pissarra Digital, a capbussar-vos dins els seus continguts, a amarar-vos amb tot allò que us pugui suggerir i plantejar, a fer la recerca pertinent d'aquelles qüestions que més us interessin, a guaitar amb ganes a la finestra sempre sorprenent de la innovació, a fruitar de la tasca generosa i incansable de tantes persones compromeses amb l'educació dels nostre infants i joves... Però, per damunt

de tot, us convidam a dir-hi la vostra, a sentir-vos part activa d'aquest projecte compartit i a fer-nos arribar les vostres aportacions i projectes, que de ben segur són molt interessants i profitosos per a la nostra comunitat educativa.

Amb aquesta nova proposta, l'STEI Intersindical referma el seu compromís per un ensenyament de qualitat, integrador, innovador, crític, arrelat amb l'entorn cultural i lingüístic de la nostra terra, i vol ser l'altaveu de la tasca ingent i valuosa que fa el professorat malgrat tots els entrebancs i les dificultats.

La porta és oberta de bat a bat per a tothom... Voleu passar? Hi estau totes i tots ben convidats.

Ens trobareu a www.revistapissarra.cat

Ara podeu
trobar tota
la revista
PISSARRA
i continguts
addicionals

a

revista **PISSARRA**.cat